

METSZET

ÉPÍTÉSZET | ÚJDONSÁGOK | SZERKEZETEK | RÉSZLETEK

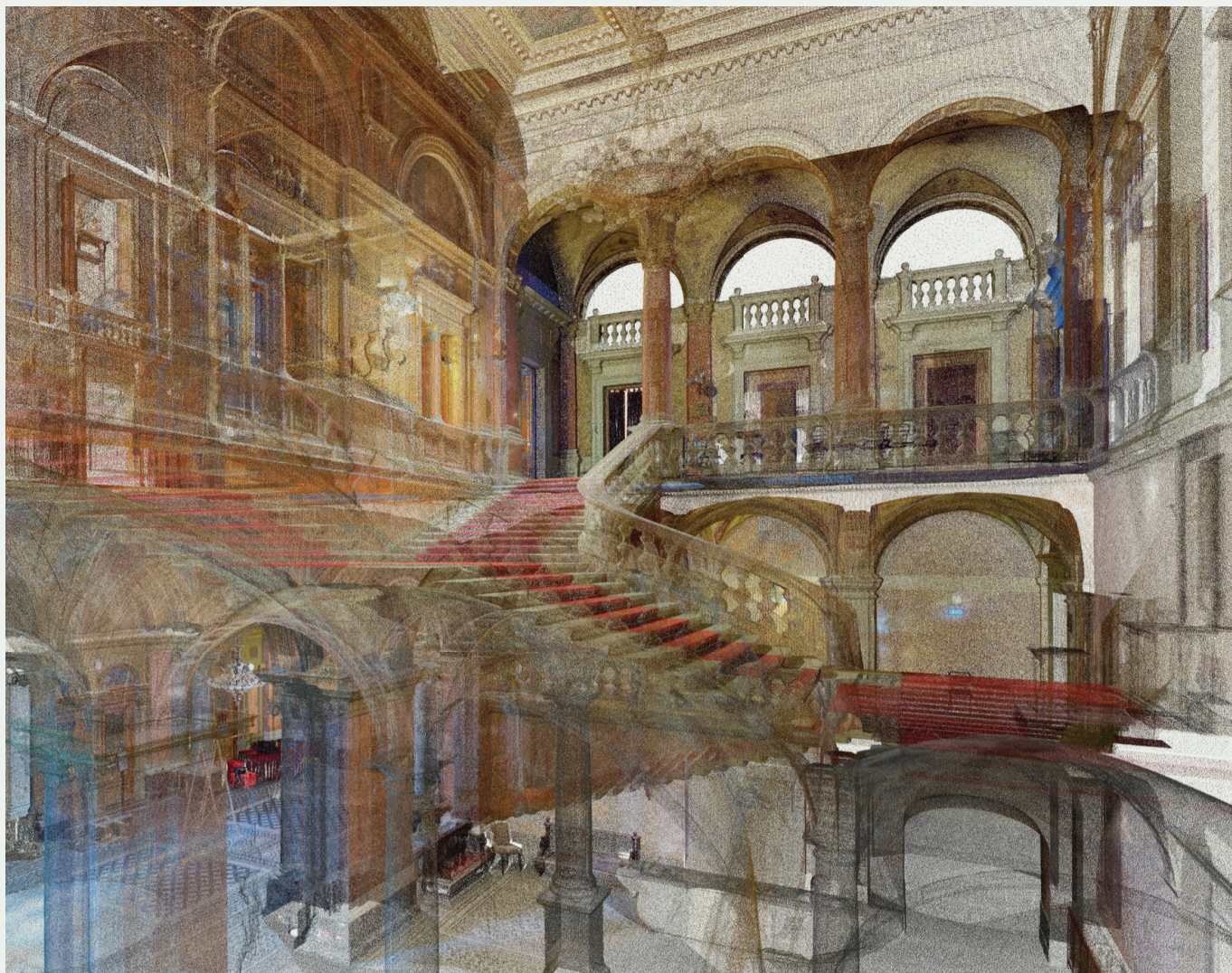
TÉMA:

MŰEMLÉK

Az auditórium
mint analóg hangszer
Kövekbe zárt idő
A magyar építész
és a lengyel falusiak

Adalék a kortárs erdélyi
építészet vorarlbergi
fordulatához
Kortárs portikusz

Kastélyfelújítás
a tradicionalitás és
kortársiasság jegyében
Műemlék lakóépületek
rekonstrukciója

10

nka
Nemzeti Kulturális Alap

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

MAPEI hőszigetelés

Rendszer
minden szín
alatt.

Bármelyik MAPEI hőszigetelési rendszerünket is választja - *Trend, Premium, Komfort* vagy *Mineral* - azzal egy **bevizsgált minősített rendszert** vesz, amelynek része a **kiváló pára-és vízáteresztő képességgel rendelkező vakolat** is. A V1W3 tulajdonsággal rendelkező vakolataink biztosítják, hogy **háza fala ne koszolódjon, ne fakuljon ki** a napsütés hatására, jó legyen a **színtartása** is, ellenálljon a víz káros hatásainak és **ne algásodjon.**

MINŐSÉG + KIVÁLÓ HŐSZIGETELÉSI KÉPESSÉG + TARTÓSSÁG

/mapeiungary

www.hoszigeteles.mapei.hu

RAGASZTÓK • FUGAZÓK • ÉPÍTÉSKEMIAI TERMÉKEK

—Mire jó a nyár? Például arra, hogy kicsit távolabbról tekintsünk a szakmára, a mindennapokra, az építészeti teljesítményre. A Művészetek Völgyében, Kapolcson Csillag Katalin építészmérnökkel (MÉSZ elnökségi taggal), Krizsán András építésszel (a MÉSZ elnökével), Vass-Eysen Áron építésszel (a Bivak Stúdió tervezőjével) és Palkó György építészeti fotográfussal volt szerencsém az elmúlt évtized legjobb budapesti épületeit mérlegre tenni.

—Bár beszélgetőtársaimat előre nem informáltam róla, sikerült őket rávenni, hogy ad hoc önjelölt zsűriként megválasszuk az évtized legjobb épületét is. S hogy melyik nyert? A régi budai városháza felújítása, Szabó Levente munkája. Érdekes eredmény: a végtelenül profi, de mégis alázatos, a történeti épület tisztelő, rejtett értékeit feltáró műemléki felújítás az elmúlt tíz év megannyi nagy és drága, rafinált és modern alkotását lepipálta. No, persze csak ennél a szigorúan nem hivatalos, afféle uborkaszexoni, be nem jelentett zsűrinél.

—És hozzátartozik, hogy a tíz év „királyához” végül közfelkiáltással egy „királynőt” is választottunk, a Magyar Zene Házát. Persze erről Fudzsimoto Szou aligha fog értesülni, viszont Szabó Leventének ezúton gratulálunk. És valamennyi közreműködőnek. Mégiscsak érdemes a műemlékekkel vesződni...

Csanády Pál

IMPRESSZUM |

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Pajkos utca 28. | 36-1-783-1711 | info@artifexkiado.hu | www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.artifexkiado.hu, www.cpr.hu, www.epitkezés.info.hu, www.kamaraikepzesek.hu | ISSN 2061-2710 | Terjesztő: Magyar Posta Zrt. | Hirdetésfelvétel, termékek: Sárdy Csaba 36-20-240-7232 | Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád | Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 | Főszerkesztő-helyettes: Ware-Nagy Orsolya | Szerkesztő: Dobossy Edit | Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Vukoszávyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Katona Vilmos, Nagy Sándor, Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) | Lapterv: Salt Communication Kft. | Tördelés és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu | Nyomda: Virtuóz Globál 30 Kft. | Olvasószerkesztő: Sólyom Beáta | Előfizetés egy évre: 6900 Ft, két évre: 12 900 Ft, három évre: 17 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építés közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu | Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak. E számunk címlapja a The Greypixel grafikájának felhasználásával készült.

IT COVER

ISOFLEX

gépészeti szigetelőanyagok nagykereskedelme

TÓTH FERENC
ÜZLETÁGVEZETŐ

+ 36 (70) 390 71 43

CONTACT@ISOFLEX-EUROPE.EU

● WWW.ISOFLEX-EUROPE.EU

Nem kristálygömb,
de közel áll hozzá.

 AUTODESK

TARTALOMJEGYZÉK

TERMÉKEK		ÉPÍTÉSZ	SZERZŐ
4	Korszakok találkozása		
6	Rezsioptimalizálás napenergiával		
8	Energiahatékonyság a műemlékvédelemben		
10	Optimális megoldás az ipari hűtési rendszerek bádогоzásának kiváltására		
MAI SZEMMEL			
13	Hercules-villa védőépületei	Hegyi Lajos / ÁÉTV	Túri Levente
METSZET			
14	Az auditórium mint analóg hangszer	Az Opera felújításának építészeti kihívásai	Zoboki Gábor Wettstein Domonkos
KÜLHON			
24	Kövekbe zárt idő	A rugonfalvi református templom felújítása Erdély	Várday Zsolt, Várday Kinga Wesselényi-Garay Andor
30	A magyar építész és a lengyel falusiak	Neobarokk templom Mystków, Lengyelország, 1902	Kováts Edgár Olesiak, Justyna
34	Nyika-ház	Adalék a kortárs erdélyi építészeti vorarlbergi fordulatához Göröcsfalva, Erdély	Dénes Péter Köllő Miklós, Wesselényi-Garay Andor
TÉMA: MŰEMLÉK			
40	Kortárs portikusz	A Perczel-kúria felújítása Bonyhádon	Boda Zoltán, Denkingér József, Szász Gábor Kovács-Andor Krisztián
46	Kastélyfelújítás a tradicionáltság és kortársiasság jegyében	Témafelvetések és jogyakorlati válaszok a bodajki vadászkastély műemléki igényű felújításában	Horváth Sándor Vukoszávlyev Zorán
54	Budapesti műemlék lakóépületek rekonstrukciója	Andrássy út 92-94. palotaépület tetőtér-beépítése Budapest	Bukovics Gyula (1883), Studio Kvarc Kft. Szecső Heléna
TERVPÁLYÁZAT			
60	Természet ihlette Oázis Torony		Burián Gergő
ZÖLD			
62	Hogyan adható el az energiahatékony felújítás?		Huszár Daniella
64	Fejérdy Tamás: Beszélő színek		Deák Zoltán
66	Podhorányi Zsolt: Velünk omló történelem		Timon Kálmán
68	Abstracts		
70	Tervezők Szerzők		
72	Ciki	No comment	Csépé

KORSZAKOK TALÁLKOZÁSA

PLÉBÁNIKÖZPONT,
SIERNING,
FELSŐ-AUSZTRIA

A Sierningben épült plébániát tervező Arkform építészeti elszánt alkotási vággyal, és az ehhez dukáló tapasztalattal változtatják meg egy falu főterét, szabnak át kikötői területeket, dizájnolnak át a cégszékelyeket, vagy építenek át hegyi szállodákat.

- 01 A felső-ausztriai Sierning főterét régi, hatalmas várként uralja a Szent István-plébániatemplom
- 02 A tervezők törekedtek a templom és az új épület harmonikus megjelenésére, így a kőburkolat mellett Prefa alumíniumburkolatra esett a választás
- 03 A plébániaközpont földszintje, amelynek bejárata a kis főtérre vezet, rendezvényeknek, eseményeknek szolgál helyszínül
- 04 A 14. századi kis templom mellett magasodó bronzszínű csúcsok vonzzák a tekintetet

—A felső-ausztriai Sierning főterét - ahol ma az önkormányzati hivatal és a zeneiskola is működik - a Szent István-plébániatemplom régi, hatalmas várként uralja. Félig gesztus, félig párbeszéd - az új épület mintha átölelné a templomot. Az embernek az az érzése, mintha a két építmény két különböző időből származna, amelyek itt, Sierningben találkoztak. Mind a megjelenés, mind a kialakítás rendhagyó, a nagy erkélyablakok délre néznek, a bejárat a templom udvarára és az apszis gyönyörű homokkő falára.

—A plébániaközpont földszintje, amelynek bejárata a kis főtérre vezet, rendezvényeknek, eseményeknek szolgál helyszínül. Az épület bal oldalán elhelyezett ülőalkalmatosságok pihenésre hívják az itt elhaladókat, jobb oldalon pedig a nyitott konyha kínál lehetőséget közös sütésre, ünneplésre, beszélgetésre. Az építkezést nagyrészt maga az egyházközség finanszírozta, ezért óvatosak voltak a kivitelezésre szánt keret

meghatározásával. Tudják, hogy ma, 5 évvel a megvalósítás után ugyanez a beruházás már kétszer annyiba kerülne.

FÉLIG GESZTUS, FÉLIG PÁRBESZÉD

—A linzi tervezőiroda, az Arkform tervezőit személyes kötődés is vezette a munka során. Klaus Landerl, az Arkform alapító partnerének szülei éppen ebben a templomban házasodtak össze, maga is a szomszédos faluban él jelenleg. „A terveink rendhagyó párbeszédre alapultak, mert a templom lelkésze is hozzáértő, műszaki ember.” Törekedtek a templom és az új épület egységes megjelenésére, így a kőburkolat mellett, amely a templommal való összhangot hivatott erősíteni, a színstabil alumíniumburkolatra esett a választás. A kis hajlásszögű tetőre belső ereszcsonna-kialakítással bronzszínű Prefalz, míg a homlokzatra Prefabond alumínium kompozit lemez került.

GYÁRTÓ |
www.prefa.hu
Prefa Hungária Kft.

03

04

—Az Arkform csapatának építészetét, látásmódját minden egyes projekt formálja valamilyen módon. Ezek sorában jelentősebb, „radikális” változást hozott egy, a zöld gondolkodásmód alapján felépített gyártóüzemen végzett munka. Az épület befejezte óta minden egyes esetben hangsúlyozzák a fenntarthatóság szükségességét. „A fenntarthatóság azonban nem egy általános elv, hanem minden projekt esetén egyéni, testre szabott döntések sora. Hisszük, hogy a felújítás fogalmába az értékek megőrzése is beletartozik. Inkább egyetlen egy projektbe mélyedek el, mintsem hogy három felületet kerüljön ki a kezem közül. Ebből a munkamódszerből barátságok is születnek; a nap végén pedig az számít, amit együtt csináltunk.”

PREFABOND ÉS PREFALZ ÖSSZHANGJA

—A Prefabond alumínium kompozit lemezt anyagának és gyártási eljárásának köszönhetően nagy felületeken is állandó egyenletesség és tartósság jellemzi, ami homlokzatburkolatok esetén különösen fontos, emellett kiemelkedően magas tűzvédelmi követelményeknek is megfelel. A P.10 kiváló minőségű felület tartóssága a coil coating eljárásból adódik, ez a bevonat évtizedeken át védi a lemezt az időjárás hatásaitól, a szennyeződésektől, és felelős azok színtartóságáért.

—A Prefalz alumíniumburkolat, amely akár tetőn, akár homlokzaton jól mutat, alacsony hőfokon is könnyen formálható, íves tetőtől a bonyolult tetőfelépítményekig, kupolatetőig vagy nagy felületű tetőkig változatos és kreatív felhasználási lehetőséget kínál. (x)

REZSIOPTIMALIZÁLÁS NAPENERGIÁVAL

A NAPELEMES TETŐCSERÉP MEGTÉRÜLŐ, ÉRTÉKNÖVELŐ BERUHÁZÁS

A rezsisökkentés szabályainak módosulása és a klímaváltozás mindannyiunk által érzékelhető hatásai sokakat arra ösztönöz, hogy a megújuló energiaforrások felé forduljanak. A Terrán Generon napelemes tetőcserep ideális alternatívát kínál a szolár-rendszeres megoldások terén.

FÓKUSZBAN A MEGÚJULÓ ENERGIA

—A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal adatai szerint Magyarországon 2021-ben több mint 46 ezer háztartási méretű kiserőművet telepítettek, aminek a 99,8 százaléka napelemes egység volt. Összességében tavaly év végére több mint 134 ezer háztartási méretű kiserőmű üzemelt, 1127 MW beépített kapacitással. A jelenlegi energiaárak mellett ráadásul a beruházás akár fele annyi idő alatt is megtérülhet, mint korábban. Értéknövelő hatása is van az ingatlanra: az eddigi 4-4,5 százalékos értékkülönbözöt most akár az 5-6 százalékot is elérheti.

TERMELJÜNK ZÖLDENERGIÁT OTTHON

—A Terrán mindig is elkötelezett volt a környezettudatosság mellett. A vállalat saját megoldása a zöldenergia-termelésre a Terrán Generon: a tetőcserepbe integrált

napelemekkel mára közel 300 háztartásnál és intézménynél találkozhatunk, ami megközelítőleg 150 000 beépített modult jelent, aminek összteljesítménye több mint 2 100 kWp. A napelemes tetőcserep tartósságát többek között a beton alapanyagnak köszönheti, így egyszerre környezet-tudatos, energiatakarékos, de esztétikai szempontból sem kell kompromisszumot kötni, hiszen tökéletesen illeszkedik a tető síkjába.

A TÖKÉLETES PÁROSÍTÁS

—A Terrán Generon kizárólag a Terrán Zenit és Rundo síkcserpeivel kompatibilis, a két termékcsalád elemeinek mérete és formája tökéletesen illeszkedik a napelemes

nemrégiben megújította az ArchiCAD program alá beépülő Terrán AddOnt. A felület extra funkcióval is bővült: ezentúl a Terrán Generon napelemes tetőcserepről is naprakész tervezői információk érhetőek el, ráadásul már az is betervezhető a tetőfelületbe, így annak esztétikai előnyét is láthatja az építetető már a tervezési fázisban. Az ArchiCad AddOn telepítője letölthető a Terrán építésznek dedikált oldaláról.

—Olvasza be a QR-kódot és tudjon meg többet a Terrán Generonról!

03

tetőcserephez. A Zenit és Rundo tetőcserepek mind megjelenésükben, mind színválasztékban minden igényt kiszolgálnak. Ha a tetőfedéshez eleve ezeket használjuk, akkor később csak éppen annyi cserepet kell lecserélni napelemesre, amennyire szükség van az épület energiaellátásához. Egy átlag magyar családi háztartásban élő négytagú család esetében – 4-5 kWp méretű rendszerrel számolva – ez hozzávetőlegesen 270 darab Generon felhelyezését jelenti.

A Terrán számára kiemelten fontos, hogy az építész szakemberek igényeinek is eleget tegyen, ezért

- 01 Megújult és kiegészült a Terrán AddOn: már a Terrán Generon is betervezhető a tetőfelületbe
- 02 Mintatető antracit Rundóval fedve
- 03 A Terrán tetőcserepekkel mind a hagyományosabb, mind a modern megjelenés hívei elégedettek lehetnek, hiszen a klasszikus, nosztalgikus vonalak, illetve a letisztult, erőt sugárzó stílus is megtalálható kínálatában

GYÁRTÓ |
Terrán Tetőcserep Gyártó Kft., Bóly

RAVATHERM™
XPS

FORDÍTSON KIEMELT FIGYELMET A HŐHIDAS SZERKEZETEK HŐSZIGETELÉSÉRE!

- hőveszteség csökkentése
- páralecsapódás megelőzése
- szerkezeti problémák elkerülése
- komfort növelése

Tekintse meg interaktív Ipari padló kisokosunkat is!

ÜREGES FAFÖDÉMEK UTÓLAGOS HŐSZIGETELÉSE FÚJHATÓ ÁSVÁNYGYAPOTTAL

Számos Magyarországon található műemlék épület rendelkezik fafödém kialakítású zárófödémrel (padlásfödém), melynek sokféle szerkezeti megoldása létezik – gyakori a csapos gerendafödém vagy a borított fafödém. Nemcsak a lakóházak és az irodaházak, de a műemlék vagy műemlék jellegű épületek esetében is felmerül a korszerűsítési igény, hiszen ezek energiafelhasználása sem elenyésző.

— Egy számottevő különbség azonban van a „normál” épületek és a műemlék épületek szigetelése között: a szigetelőanyag installációja közben nem, vagy csak minimális mértékben nyúlhatunk az épület látszó szerkezetéhez. Ez kifejezetten vonatkozik a külső homlokzatokra, de hangsúlyozottan oda kell figyelni a belső terek épségének megőrzésére is.

— Igazi kihívás üreges fafödémeknél a szigetelést úgy megoldani, hogy a szigetelőanyag a lehetőségekhez képest is maradéktalanul kitöltse a rendelkezésére álló teret. Hagyományos táblás vagy tekerces szigetelési megoldások azért nem jöhetnek szóba, mert az jelentős mértékű bontással járna, hogy a normál szigetelőtáblákat a szükségleteknek megfelelően be lehessen szabni a területre. Ehhez a deszkaborításon elhelyezett feltöltést teljes egészében el kellene távolítani, magát a deszkaborítást felbontani, ezután következhetne a hőszigetelés betérítése az üregbe, végül a deszkaborítás visszaerősítése... Hatalmas munka volna, amelynél gondolni kellene arra is, hogy a földém alatti térben, a földém alsó síkján a gyakran alkalmazott vakolt stukatúros felület elkerülhetetlenül károsodna, repedezne a felső bontások következtében. Ráadásul, a hőszigetelési munkálatok teljes időtartama alatt ellehetetlenülne a teljes földém alatti tér használata. Óriási anyagi beruházás, túl nagy munkaidő-ráfordítás – alternatív megoldásra van szükség.

— A műemlék épület tehát gyakorlatilag „érinthetetlen”... és mégis meg kell oldani energiahatékony szigetelését.

A minimális beavatkozási igény speciális módszert kíván: a befújható Ursa ReFloc ásványgyapot szigetelőanyag az, amely pontosan ilyen feladatokra alkalmas. A pelyhesített, környezetbarát sárga pamacsok mind szabad terítésű fafödém szigetelésében (csapos gerendafödémeknél), mind pedig borított fafödémeknél, az úgynevezett üreges fafödémek üregkitöltésében kiválóan teljesítenek.

— Az Ursa ReFloc-kal készült megoldás azért előnyös, mert ahhoz, hogy hozzáférjünk a szigetelendő üreghez, nem kell a meglévő kész és komplett földémszerkezetet sem a külső, sem a belső (hasznosított) tér felől megbontani, tehát az épület látszó felületein nem okozunk a munkálatokkal maradandó sérülést, ráadásul a munkálatok végzése nem befolyásolja az épület üzemeltetését sem.

— A megoldás lényege, hogy csupán a földém felső síkján kell kisméretű, úgynevezett „kutatónyílásokat” készíteni, azaz a gerendákon elhelyezett deszkaborítást megfúrni egy körülbelül 8-10-12 cm átmérőjű körkivágó fűrészszel, hogy ezen a nyíláson keresztül be tudjuk vezetni a gyapotpelyhek befújásához használt gégecsövet az üregbe. Ha a deszkaborításon esetleg bármilyen fajta tapasztolás, sártapsz, feltöltés van, azt a kifúrandó nyílás környezetéből el kell távolítani, de még ekkor is csak maximum 30×30-40×40 cm-es alapterületű bontásról beszélünk. A szigetelés üregbe juttatását követően a deszkaborításon készített nyílás lezárható és visszakerülhet rá a felső feltöltés.

— Az Ursa ReFloc fújható hőszigetelés minimális élőmunkaigényvel, gépesített módon juttatható a bonyolult geometriájú épületszerkezetekbe. A befújógép lazítja, pelyhesíti, majd befújja a sárga vattapamacsokat a szigetelni kívánt üregekbe, ahol egyenletesen és lazán szétterülnek és maximálisan kitöltik a rendelkezésre álló teret. A szolgáltatás komplex, hiszen nincs külön anyagszállítási költség: az ásványgyapottal töltött zsákokat a befújógéppel együtt szállítják a helyszínre és azonnal beépítésre is kerülnek. A befújható szigetelés

a különleges technológiának köszönhetően hulladékmentesen végezhető, mivel jellegéből adódóan egyáltalán nincs az installáció során vágási veszteség. Különösen kedvező, hogy mivel nincsenek illesztési hézagok, ezért a hőszigetelésben nem jön létre vonalmenti hőveszteség sem, ami pedig a többi megoldásnál valós problémaforrás lehet.

— Az Ursa ReFloc további előnye könnyű súlya: a beépített új rétegek nem terhelik meg statikailag az adott épületszerkezetet, ami régi épületek esetében elengedhetetlen kritérium.

— Az A1-es kategóriába tartozó – azaz nem tűzveszélyes – Ursa ReFloc hőszigetelő anyag az S2 (25 kg/m³-nél) – S1 (30-35 kg/m³-nél) füstképződési kategóriába sorolható és nem tartalmaz a ragcsálók számára kívánatos anyagot sem. Nemcsak remek hőszigetelő – 35 kg/m³ esetében 0,039 W/mK –, de kiváló hangelnyelő is, továbbá páraáteresztő, így a penész veszélye sem fenyeget.

— Műemlék épületeink védelmével nemcsak környezetünket, de múltunkat is óvjuk és megőrizzük a jövő generációi számára.

Varga Tamás alkalmazástechnológus
Ursa Salgótarján Zrt.

Hogy minden gördülékenyen menjen.

Funkcionális, fenntartható és gazdaságos
termékeket és rendszereket kínálunk
betonjavításhoz és padlóbevonatokhoz.

Szenvedéllyel építeni. **Tudatosan építeni.**

www.stocretec.hu

sto

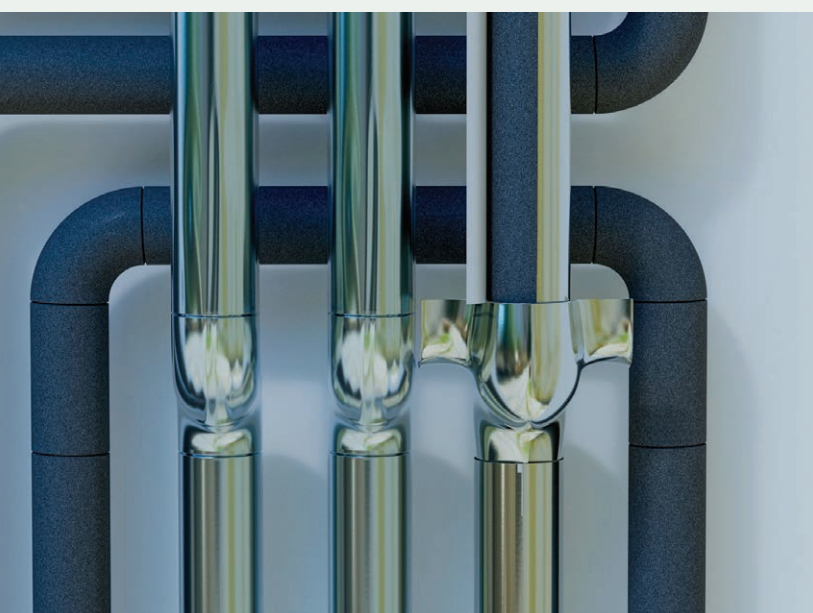
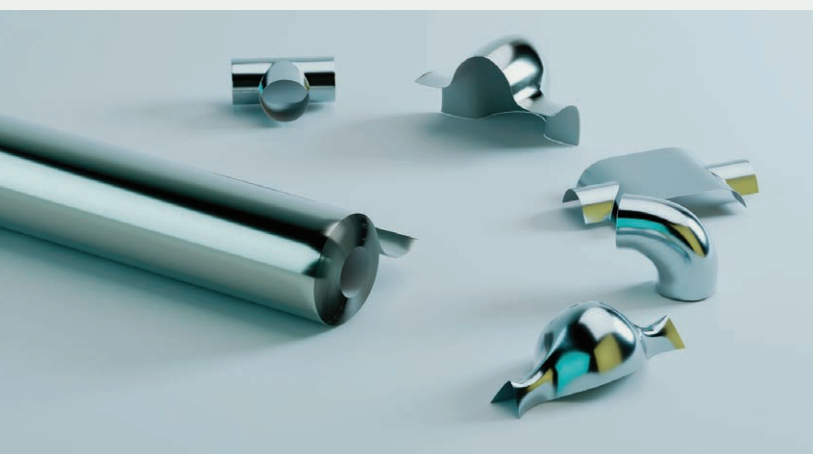
StoCretec

Tudatosan építeni

OPTIMÁLIS MEGOLDÁS

AZ IPARI HŰTÉSI RENDSZEREK BÁDOGOZÁSÁNAK KIVÁLTÁSÁRA

IT-COVER: FÉMSZÍNŰ, ROZSDAMENTES, LÁGY HÉJALÁS

Az ipari hűtési rendszerek egyik fontos kiegészítője a csövek szigetelésének madaraktól védő, időjárás- és UV-álló burkolata. Mivel a bádogozás költségei az utóbbi időben jelentősen nőttek, ott, ahol nincs szükség magasfokú mechanikai védelemre, jó megoldást nyújtanak az IT-Cover lágy héjalások.

—A 13 és 19 mm falvastagságú, 15-114 mm csőátmérőjű, szintetikus kaucsuk csőhéjakhoz optimalizált IT-Cover fóliaívek kiegészítői a 45 és 90 fokos könyöktakarók, a „T” fólia és más elemek takarására használható elemek. Beltéri alkalmazáshoz víztiszta tűskét és fólialyukasztó szerszámot kell használni, a szabadtéri csatlakozások pontjait 50 mikron vastag alumínium ragasztószalaggal kell átfedni – a normál, 20-30 mikron vastag szalag használata inkább beltéren javasolt.

—Az IT Cover csőhéjak felhelyezésekor is be kell tartani a hidegszigetelés ragasztási követelményeit. A felhárított kaucsuk csőhéjak találkozási pontját légtömören kell ragasztani, az IT-Cover fólia öntapadás átlapolását pedig zsír-, olaj-, por- és ujjlenyomatmentes felületre kell rásimítani.

—Az IT-Cover rendszer szakszerű használatával esztétikus és tartós felületet kapunk, polírozott, saválló csövekre emlékeztető látvánnyal. Az IT-Cover fedések és a hozzá tartozó kiegészítők raktárról rendelkezésre állnak az Isoflex kínálatában, ahogy a szintetikus kaucsuk csőhéjak is, melyek külön és együtt is rendelhetők.

Isoflex Kft., Székesfehérvár

Csatlakozzon az építészek és mérnökök telefonos csoportjához! **Metszet Klub** | Csökkentett tarifák és készülékvásárlási akciók!

Kedvező mobiltelefon- és mobilnet előfizetések építészeknek, mérnököknek, műszaki területen dolgozó szakembereknek és családtagjaiknak.

A csatlakozás lehetőségéről honlapunkon találja a részleteket:

<http://metszetklub.hu>

Néhány információ a lehetőségekről

Percdíjas csomagok már havi bruttó **2480 Ft-tól** [nettó 2131 Ft]

Korlátlan beszélgetést biztosító csomagok már bruttó **5310 Ft-tól** [nettó 4512 Ft]

A csoporthoz tartozó **kollégákkal, családtagokkal korlátlanul, ingyen** beszélgethet

Tapasztalt telefonos **ügyfélszolgálat segít** minden felmerülő kérdésben

Bővebb információ kérhető: **+36 30 181 2222**

Metszet Klub ügyfélszolgálat: info@metszetklub.hu | telefon: 06 30 181 2222 | hétfőtől csütörtökig 8 és 18 óra között, pénteken 8 és 16 óra között.

A telefonos csoportot a MediPhone Szolgáltatóház Kft. üzemelteti az Artifex Kiadó Kft.

[a Metszet folyóirat, a Tervlap.hu és több más szakmai kiadvány kiadója] aktív közreműködésével.

**Büsscher
Hoffmann**

Tető- és vízszigetelési rendszerek

Szigetelés profiknak!

A Büsscher & Hoffmann bitumenes szigetelő lemezek kiválóan alkalmasak az épületek vízszigetelési problémáinak megoldására.

Büsscher & Hoffmann Magyarország Kft.
1082 Budapest, Futó utca 35–37.

T: +36 30 578 0501
E-mail: hungaria@bueho.at
www.bueho.hu

Stacon® – Új generációs dilatációs túske.

SCHÖCK
Megbízhatóságra építve

Megújult a Schöck SLD dilatációs túske rendszer, mely Schöck Stacon® SLD néven érhető el. Vékonyabb szerkezetek, nagyobb teherbírás – ezt a komplex kihívást teljesíti a Schöck Stacon® SLD típus.

[www.schoeck.com/hu/
stacon-tipus-sld](http://www.schoeck.com/hu/stacon-tipus-sld)

AKKOR / Az 1960-as években Óbuda szembetűnő változáson ment keresztül. A meghatározóan kertvárosi jellegben elkezdnek megjelenni a nagyobb panelépületek és sorházak, megtörve a kertek, gyümölcsösök nyugalmit. Ez időben indult meg a Meggyfa utcában a mai Laborc Általános Iskola alapozása is. Az építkezés elején hamar problémába ütköztek, mivel római kori romokra bukkantak – nem meglepően Aquincumban. A múzeum tevékeny régészeinek és a tervezőknek köszönhetően a romokat felmérték, dokumentálták és megvédték az utókornak. A romok a Hercules villa elnevezést kapták, amely a korabeli feltételezések szerint az egyetlen „import” mozaikot tartalmazó rom Magyarországon.

Az értékes régészeti emlék három részre osztható, melyből kettő védőépületet kapott; a tervezett iskolaépület területébe belenyúló harmadikat körbeépítették, egy külső megközelíthetőségű teremmel vették körbe. A védőépületek jól tükrözik a kor építészetét és anyaghasználatát, markáns geometriájú, funkcionális vasbeton szerkezetek. A betonszerkezetek külső vízszigetelő festést kaptak, a bevilágítást acélszerkezetes ablakokkal oldották meg. A kisebbik védőtető két, egymással élével érintkező, sík vasbeton háromszög, amelyek átellenes csúcaikkal támaszkodnak a földre. A nagyobbik védőtető már egy ívgörbe vékony felület, amelynek megerősítését és letámasztását plusz bordákkal oldották meg. Belső terében megemelt magasságú konzolos folyosó-híd fut végig hosszában, mely lehetőséget nyújt a látogatók számára a restaurált mozaikok megtekintésére. A korszak mérnöki geometriában megalkotott romvédő épületei szikrázó nyersséggel ülnek a zöld parkfelületben.

MAI SZEMMEL

HERCULES-VILLA VÉDŐÉPÜLETEI, BUDAPEST | (1958–1967)

ÉPÍTÉSZ | Hegyi Lajos / ÁÉTV
SZÖVEG | FOTÓ | Túri Levente

ROVATSZERKESZTŐ |
Vukoszávljev Zorán

MOST / A környék látképe teljesen megváltozott az utóbbi hatvan évben, eltűntek a földszintes kisvárosi házak, autópályányira szélesedtek a környező utak, mégis vadregényes maradt a tömbbelső, melyben a nagyvárosi kerülethez képest sok idős fa és nagyobb zöldfelületek találhatóak. Az iskolaépület funkcionálisan jól teljesíti feladatát, ilyen parkos környezetben tanulni is jobb élmény. Mellette állnak a kertben leejtett egyedi formálású objektumok. A közeli óbudai kísérleti lakótelep modernista képéhez hozzászokott járóelő is meglepődik e szokatlan geometriai tisztasággal alkotott formákon, a szocreális társasházak között még markánsabban egyedi e két héjszerkezet. Időközben a védőépületek kertjét kellemesen benőttek a növények, az idő múlásának szép nyomait mutatják mind a már-már eltűnőben lévő ösvények, mind a restaurált, szabadon álló falak patinásodása. Az évtizedek alatti kisebb felújításokkal ma is az eredeti szerkezeteket láthatjuk: idomacélból konstruált nagy üvegfalak, vékony betonhéj és ízléses külső bordák, pontszerű kör felülvilágítók, a belsejében vasbeton híd és csinos pálcás korlát – a késő modernista rombemutató-védőtető műemlékvédelem kiínomult toposzai ezek. A '60-as évekből származó védőépületek a mai napig meg tudják lepni és mosolyogtatni az építészet iránt kicsit is érdeklődőket. Egyszerű és könnyed geometriájuk mind a mai napig tetszetős, és elgondolkodtatja az embert: vajon hogyan építhették, és hogyan képes megállni a méreteihez képest kisméretű letámasztásokon. A védőtetők bizonyították, hogy bírják az idő könyörtelen múlását – tartószerkezetileg. A turisztika elkerüli a helyszínt – pedig nyugodt, kellemes és minden szempontból kis csodát tár elénk e régészeti kert a nyüzsgő városban, elrejtve.

Wettstein, Domonkos: The auditorium as an analog instrument (Az auditorium mint analóg hangszer)

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 14-23, <https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.1>

Received: 08 September 2022

Accepted: 26 September 2022

Published: 14 October 2022

HUNGARIAN STATE OPERA HOUSE
RESTORATION, BUDAPEST, HUNGARY;
ARCHITECT: GÁBOR ZOBOKI

"The building is an analog instrument" - which can be interpreted not only in terms of acoustics, but also in connection of relationships between historical and contemporary layers. This instrument can be prepared during the restoration process but awaits fine tuning once performances return to the stage. In whole the main auditorium has been restored to its original form, yet innovative use of electrical and mechanical services has been applied to enhance the spectator's experiences. Not only has the auditorium been fine-tuned, but the same dedication also been applied to restoring this instrument throughout.

01

AZ AUDITÓRIUM MINT ANALÓG HANGSZER

AZ OPERA FELÚJÍTÁSÁNAK ÉPÍTÉSZETI KIHÍVÁSAI | BUDAPEST

—A budapesti Operaház megújuló építészeti terét nemcsak a látvány rekonstrukciója, de a taktikus érzékelésben és az akusztikai kialakításban rejlő lehetőségek is formálták. „Az épület egy analóg akusztikus hangszer” – fogalmazták meg a tervezők, ami a személyes viszonyuláson túl azt a komplex alkotói megközelítésmódot is érzékelteti, ahogy az épületben fellelhető eltérő korszakok rétegeit összehangolták. Az épület azonban több mint koncertterem, mivel színháztérként opera- és bal-ettelőadások helyszíne, ráadásul a rekonstrukció során a történeti tereken túl az üzemi terület és a Simándy irodaház is megújult. Az építési folyamatban az építészek a szakági tervezők széles skálájával dolgoztak együtt, miközben a fenntartó, az üzemeltető, a kivitelező és a hatóságok is fontos

02

- 01 A nézőtér új összképe a színpadról
 02 A nézőtér komplex megújításánál a hang- és fénytechnikai szempontokat is figyelembe vették

Nem egyszerű eldönteni azt, hogy egy operaház mikor korszerű és mikor nem. Például Podmaniczky telekválasztása determinálta az Operaház alakját, nem hiszem, hogy tudta, hogy az oldalszínpad vagy hátsó színpad, az micsoda, de ezzel eldöntötte, hogy oldalszínpad márpedig nem lesz. Itt csak hátsó színpad tud működni, ami nem korszerű, mert ha most építenének zöldmezősen egy operaházat, akkor biztos lenne oldalszínpada, oldalra el lehet tolni a díszletet. Most ez itt nem adatott meg, de amikor a felújítás elkezdése előtt bejártunk egy csomó operaházat, csak arra tudtunk a végén visszatérni, hogy nem akarunk mást, az Ybl-struktúra szerint csináljuk meg, csak legyen gyorsabb, hangtalanabb, esetleg egy-két kunsztot még tudjon, de ugyanaz az utcarendszer, pódiumrendszer van, mint Ybl korában. | Ókovács Szilveszter

ÉPÍTÉS | ARCHITECT
Zoboki Gábor DLA habil.

FOTÓ | PHOTO
 Hlinka Zsolt, Palkó György

SZERZŐ | AUTHOR
 Wettstein Domonkos

szerepet játszottak. A hosszú éveken át tartó felújítást követően idén márciusban nyílt meg ismét az épület, a hír nemcsak az építés szakmát, de a kultúra iránt érdeklődő közéletet is megmozgatta. [1] A rekonstrukcióról már számos beszámoló jelent meg, de talán érdemes a történeti terek rekonstrukciója mellett a kortárs beavatkozások felől is megismerni a munkát. Az épületet a ZDA-Zoboki Építésziroda munkatársával, Szlabey

01

Balázs vezetésével jártuk be. Az elmúlt évszázadban háromszor is megújították az épületet, ezen munkálatok során pedig több szempontból át is építették az Ybl-féle eredeti koncepciót. Zoboki Gábor és tervezőcsapata számára a kihívás abban állt, hogy a felújítás során a történeti terek következetes helyreállítására vagy alkotó továbbgondolására van-e szükség, miközben

03

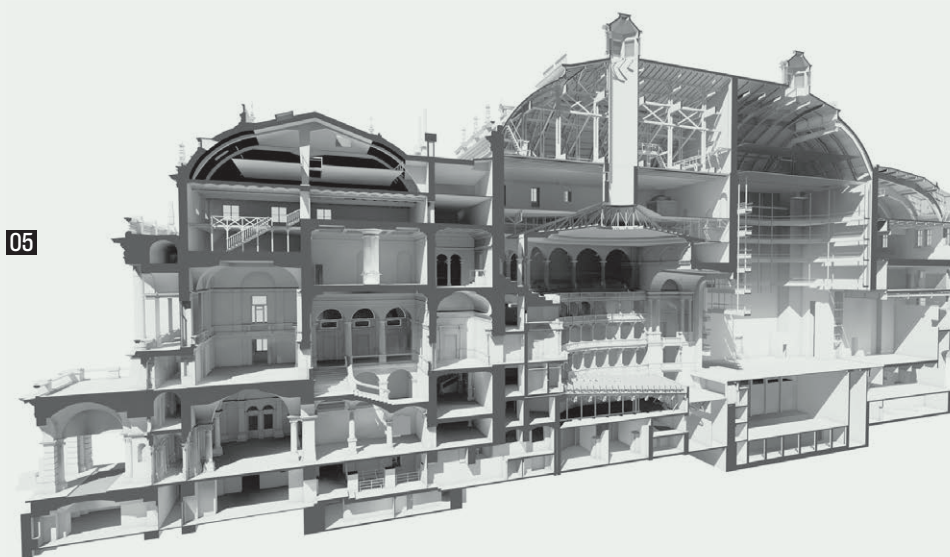
a kortárs funkcionális, technológiai követelményeknek és az akusztikai igényeknek is megfeleljenek.

—A dilemma nem ismeretlen az európai színház- és koncerttermek megújításánál sem. A kontinens egyik legnevesebb koncerttermét, a bázeli Stadtcasinót a Herzog de Meuron építésziroda újította meg az elmúlt években. [2] Az auditorium történeti terének rekonstrukciója mellett az épület külső tömegformáját és a kiszolgálótereket is jelentősen át kellett építeni a kortárs igényeknek megfelelően. A bázeli építészpáros ugyanakkor a közvéleményt is meglepve mindezt nem a kortárs építészet absztrakt formálásával, hanem a történeti elemek megidézésével és autonóm továbbgondolásával oldotta meg. A régi és új elemek közti szokatlan párbeszéd az európai építészetben kibontakozó klasszicizáló trendekre is reflektál. Míg korábban a történeti épületek rekonstrukcióinál a kortárs kiegészítések megformálásához a kontrasztot használták, az elmúlt években egyre inkább előtérbe került a klasszicizáló szerkesztések új építési technológiákkal történő

ötvözésében rejlő lehetőségek feltárása. Az angol Caruso St John építésziroda több projektjében is bátran kísérletezett ezzel a szemlélettel, igaz, a technológia és klasszikus formakincs fúziójából megszülető eredmény még több szempontból is ambivalensnek értékelhető. [3] A legismertebb alkotásaik, mint a londoni Tate Britain rekonstrukciója mellett a portfóliójukban számos koncertterem megújítására is kísérletet tettek. A liverpooli Philharmonic Hall és a londoni Barbican Concert Hall esetében eltérő korszakok építészetével alakíthattak ki kortárs párbeszédet. A klasszicizáló törekvések idehaza is egyre inkább éreztetik hatásukat, különösen a műemléki környezetben felmerülő dilemmák esetében. Zoboki Gábor a klasszikus zeneművészet iránti elkötelezettségéből adódóan több jelentős koncertterem tervezésében is részt vett korábban. Elég csak a budapesti Müpára [4] vagy a sencseni operaház pályázatára gondolnunk, ugyanakkor ezek a feladatok nem történeti átépítést, hanem új építést jelentettek. [5] Más, történeti környezetbe integrált funkciók esetében azonban

04

05

- 03 Az auditórium mennyezetén látható Lotz-freskó és a megújult csillárszerkezet
- 04 A királyi páholy részlete
- 05 3D hosszmetset a fölépcsőházon és az auditóriumon keresztül

már korábban is érdeklődést mutatott a klasszicizáló formaképzés iránt. A budai várban a Magyar Nemzeti Galéria bővítésére még a jelenleg futó rekonstrukciós programot megelőzően egy alternatív víziót dolgozott ki. A koncepciójában sokakat akkor még meglepve az új épületszárnyak klasszicizáló kialakításának lehetőségét vetette fel.

—A budapesti Operaház rekonstrukciója épp ezért érdekes kihívás elé állította a tervezőket. Az építészettörténetben és a nemzeti identitásban egyaránt meghatározó épület [6] megújításánál ugyanis nemcsak a történeti terek helyreállítására, de az új technológiák integrálására is igény volt, ami szükségszerűen új térbeli helyzetek kialakítását is megkívánta. Zoboki Gábor

05

06

és tervezőcsapata az eredeti, Ybl Miklós-féle terveket szerette volna kiindulásnak tekinteni, ugyanakkor a teljes tervdokumentáció nem maradt fenn, csak egy-egy tervváltozat a tervezési folyamat különböző fázisaiból. Céljuk az átépítések során módosult koncepció újragondolása volt, és ez a megfontolás egyértelmű referenciát adott a koncepció kibontásához. Az elmúlt 138 évben ugyanis három jelentős rekonstrukción is átesett az épület. 1912-ben Medgyaszay István tervei szerint módosították az elrendezést, majd a második világháborút követően az ötvenes években Kaufmann Oszkár elképzelése szerint modernizálták. A nyolcvanas években a később a Nemzeti Színházat is tervező Siklós Mária vezetésével alakították át. Ezek az átalakítások többek közt a nézőtér bővítését, a színpadtér és a zenekari árok pozíciójának átrendezését eredményezték. Az építési folyamatok az adott korszak technológiai, gazdasági lehetőségeinek a lenyomatát is magukon hordozták, miközben az eredeti Ybl-féle koncepció szép lassan homályba merült. A ZDA-Zoboki Építésziroda munkatársai számára nagy kihívást jelentett, hogy az eredeti tervdokumentáció nem állt rendelkezésre

a maga teljességében, és az archív felvételeken sem rajzolódott ki minden eredeti részlet, így több kérdésben is csak komoly restaurátori és ihlettörténeti kutatómunkával lehetett felvázolni a feltételezeten eredeti formakincset.

—A helyreállítás legkomplexebb feladatát az auditorium rekonstrukciója jelentette. Ahogy a tervezők fogalmaztak, ez az épület valójában egy „analog akusztikus hangszer”. A megfogalmazás pontosan leírja azt az értő megközelítést, amellyel a tervezők döntéseiket mérlegelték. [7] A tervezők komplex helyzetértékelését mutatja, hogy a történeti formák felkutatása mellett nagy hangsúlyt helyeztek a tér akusztikai jellemzőinek javítására. Az évtizedek során ugyanis nemcsak a nézőteret bővítették, azáltal, hogy a zenekari árok is hátrébb került, miközben a nézőtér alatti légtér felé eső oldalát kibetonozták. Mindez a terem akusztikájának minőségi romlásával járt együtt, amit a belső téri burkolatok, anyagok kicserélése is tovább rontott. Épp ezért az eredeti tervekhez való részbeni visszatérést nemcsak az esztétikai, de az akusztikai problémák is indokolták. A zenekari árok pozíciójánál hibrid

02

- 06 A nézőtér és a zenekari árok új elrendezése
- 07 Páholy a földszinten

megoldás született, a nézőtér felé visszaállt az eredeti árokméret, míg a színpad alatt megmaradt az 1912-es Medgyaszay-féle kibővítés, így korábban ekkora alapterületű zenekari árokkal nem rendelkezett az Operaház. Az új mellvédfal kialakítása során lehetőség nyílt a nézőtér alatti zengőtér szabályozott működtetésére is. A hangok így a nézőtér alatt is terjedni tudnak, ami összetettebb zenei élményt nyújt a hallgatóságnak. Megújult a színpadkép keretezése is, ami szintén hozzájárult az utószékelés javításához. Az eredeti fakeretezést ugyanis a háború után bársonyra cserélték, amely nagyobb hangelnyelési tulajdonságokkal rendelkezik, viszont ez által csökkenti a zenei élményt. Különös gondossággal jártak el a színpadfüggöny megtervezésénél, amelyet végül Angliában állítottak össze, alkotóelemeit pedig olasz manufaktúrákban és magyar kézműves műhelyekben készítették. A nézőtér átrendezésével befogadóképessége ugyan csökkent, de a középső feltáras helyett egy korábbi, végül meg nem valósult Ybl-féle tervváltozat alapján kétoldalú megközelítéssel rendezték el a székeket. Az új ülőfelületek kialakításánál is a terem akusztikai viselkedésére figyeltek,

06

12

miközben a karfák elhelyezésével és a beépített digitális olvasófelületekkel a vendégek komfortjára is tekintettel voltak. A földszinti páholyoknál is a zenei élményt helyezték előtérbe. A korábbi tömör válaszfalak helyett új megoldásként nádfonatot alkalmaztak, amely ugyan nem illeszkedik a rekonstrukció gondolatiságához és kevésbé akadályozza meg a páholyok közti átlátást, de a hangterjedés szempontjából sokkal kedvezőbb.

—Az akusztikai tervezés mellett ugyanúgy hangsúlyt helyeztek az eredeti fénykonceptió helyreállítására is. [8] Az Opera épületét ugyanis eredetileg gázvilágításra tervezték, de az üzemelés első évtizedét követően már áttértek az elektromos világításra. A technológiai váltás praktikus okokból a világítótestek átalakításával is együtt járt. Míg eredetileg a gázvilágításnál a lámpák felfelé irányultak és az aranyozott mennyezetet derítették, az elektromosság bevezetésével lehetőség nyílt a lámpák lefelé fordítására és a járófelület erőteljesebb megvilágítására. Épp ezért a világító kelyheket – az utókor kissé ironikus szóhasználatával – „hervadt kankalinként” lefelé fordították, ami a térélmény csorbulását eredményezte. A tervezők helyreállították

07

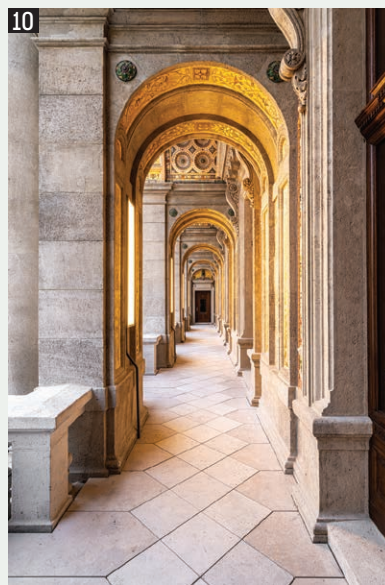
04

08

09

10

az eredeti csillárokat, miközben új pozíciókba is historizáló lámpatesteket helyeztek. A megnövekedett megvilágítási követelmények miatt további rejtett fényforrásokat építettek be. Az auditórium nagycsillárjának helyzetét is lejjebb engedték, így a mennyezetet díszítő Lotz-freskó is jobb megvilágítást kaphat. A csillár fényerejét is módosították, a karok számát az eredeti tervek szerint növelték, így egyenként kisebb fényerővel, de több fénypont világítja meg a teret. A LED típusokkal szemben itt izzószálas megoldást alkalmaztak, amely a melegebb és teljesebb fényével a tér felületeinek megfelelő szín visszaadása szempontjából fontos, ugyanakkor az izzók rövid élettartama üzemeltetési

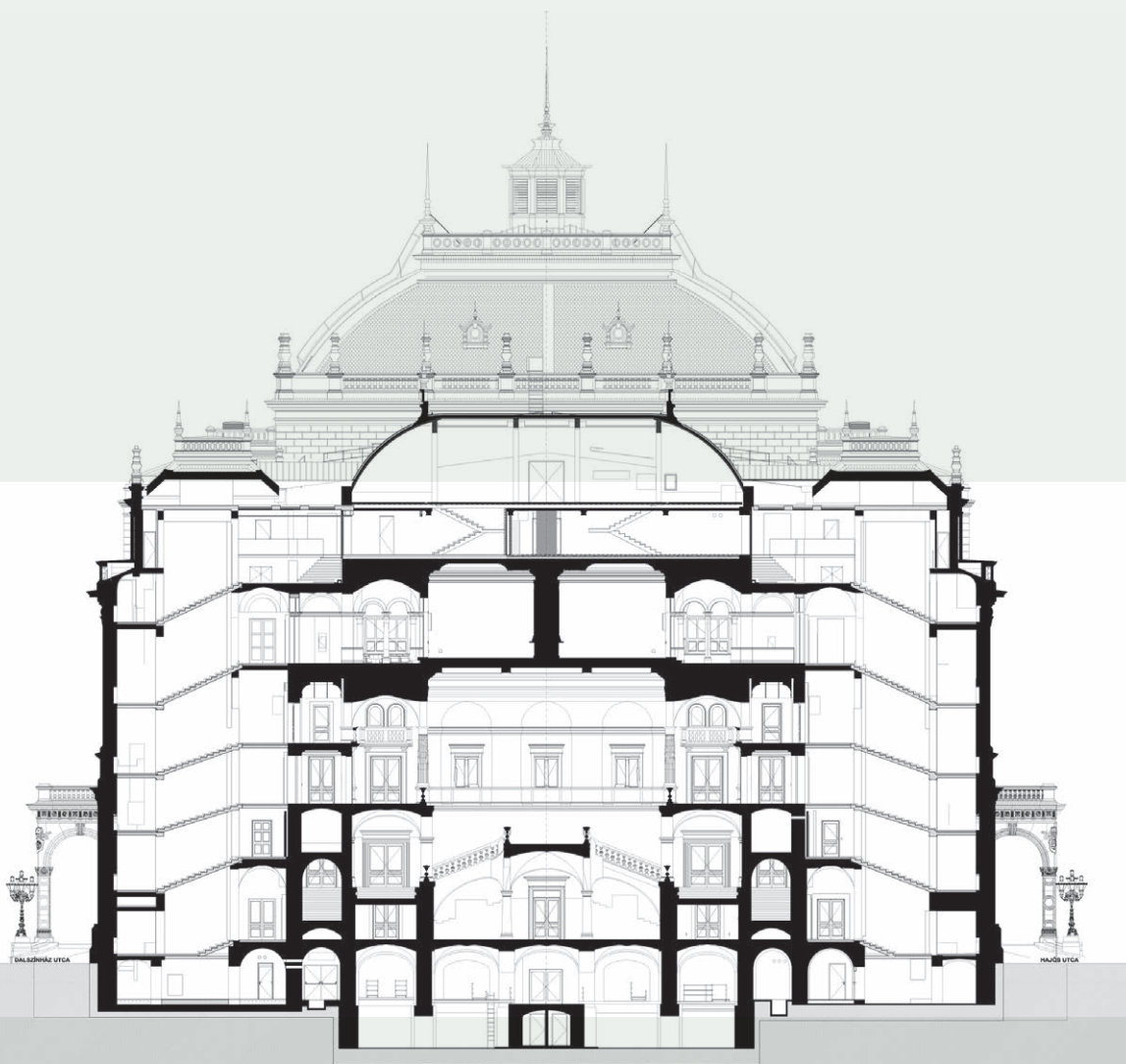
08

szempontból hátrányos. A lépcsőházak, különösen a főlépcsőház megvilágításánál szintén problémát jelentett a mai igényeknek megfelelő fényerő biztosítása. A tervezők döntése az volt, hogy az új lámpatesteket is az eredeti formakincsből merítve tervezik meg, azaz kerülik a történeti terektől idegen kortárs formák beemelését adódó feszültséget.

09

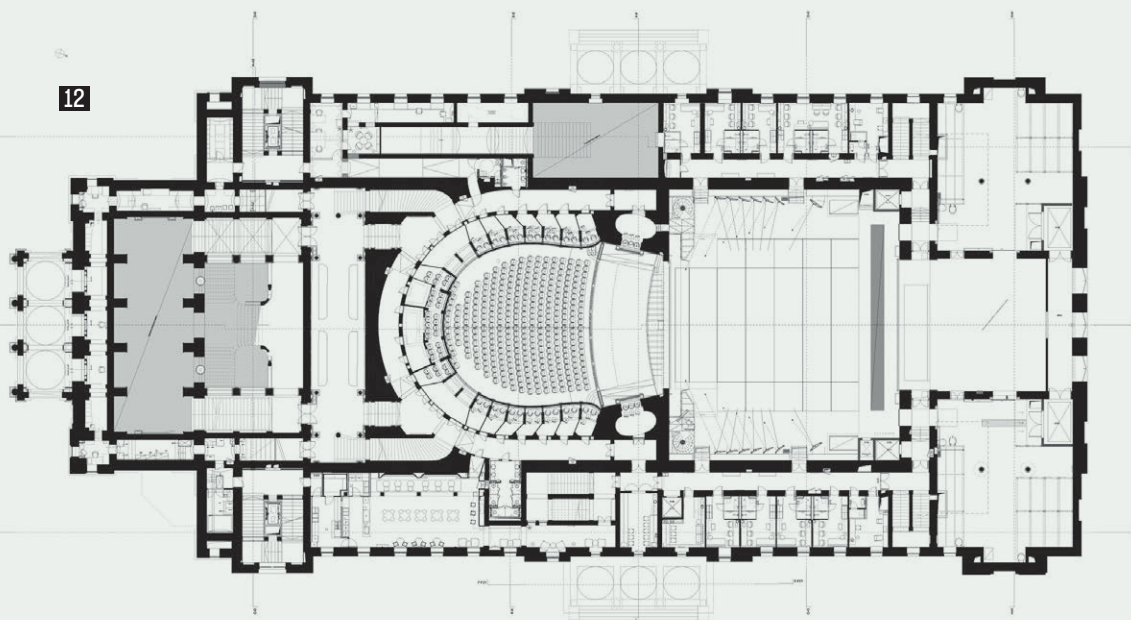
—A rekonstrukció keretében a reprezentatív előterek térsorait is helyreállították. Az előadások szüneteiben ismét körbejárhatóak a főlépcsőházat és a büfé terét övező kerengőterek. A történeti környezetben jelentős kortárs beavatkozásra nem, csak apró kiegészítésekre volt szükség, hogy a jelenkori használatnak, elsősorban

10

- 08 A főlépcsőház reprezentatív térsora
- 09 Főlépcsőház
- 10 A külső terek is megújultak
- 11 Metszet a főlépcsőházon és a karzatlépcsőkön keresztül
- 12 Félemeleti alaprajz

11

12

A Magyar Királyi Operaház egy leírhatatlanul gyönyörűségező korok tanúépülete, egy ethosz szinte tökéletes lenyomata. Őrület, micsoda világ volt ez anno: ideák, a szellem és a lélek gazdagsága fantasztikus mesterségbeli tudással párosulva – és mindezt be tudták vinni az anyagba! 30-40 évenként van lehetőségünk egy ilyen csodát revitalizálni, hiszen az opera műfaja és eszközrendszere is folyamatosan változik – csak megfelelő igényességgel érdekes ezekhez a házakhoz hozzányúlni. | Zoboki Gábor tervező

13

a már említett nagyobb megvilágítási igényeknek megfeleljenek. A kerengőben a falakra az egykori petróleumlámpák karakterét idéző falikarokat szereltek. A falfelületek kialakításánál különös hangsúlyt helyeztek a falikárpitok eredeti minőségének helyreállítására. A korábbi műszálas anyagok helyett selyem- és pamutkárpitot készítettek. A mintázatok megtervezésénél az archív felvételek mellett az ihlettörténeti referenciákra is támaszkodtak. A történeti terekhez kapcsolódóan csak kevés kortárs kiegészítésre volt szükség. A vizesblokkok korszerű, ugyanakkor elegáns kialakítása mellett a földszinti gardróbtér belsőépítészetében fedezhetőek fel új elemek, ezek megtervezésénél ugyanakkor kerülték az éles kontraszthatást. A tervezők véleménye szerint az általuk tanulmányozott külföldi operarekonstrukcióknál a történeti és kortárs formák keveredése nem adott meggyőző összképet, a budapesti épület átépítésénél épp ezért kerülni szeretnék volna a kontraszthatást. Ahol lehetett, a történeti formák helyreállítására törekedtek, az új elemeken pedig az Operaház historizáló mintáinak idézetszerű, gravírozott átvételével dolgoztak. Az idézés nem idegen az épület történetében, a történeti terek kőburkolatainak jelentős részét már az eredeti állapotában is minőségi festett felületekkel imitálták, ahogy a boltozatok sem kőszerkezetből, csupán gipszből készültek. A kortárs stilizált mintázatok ugyanakkor a műmárvány és stukkóboltozatokkal szemben már kevésbé tekinthetőek önálló művészeti értéknek.

—Jelentős átépítésre a karzatlépcsők és a 3. emeleti karzat közönségforgalmi előtereinél, a cukrászda kialakításánál volt szükség. A történeti lépcsőtereket elbontották, helyükre a köztes szinteket is összekapcsoló, új lépcsőszerkezet és az épület akadálymentes

megközelítését is lehetővé tevő liftek kerültek. A karzatlépcsők és a főlépcsőház tereit új megnyitásokkal kapcsolták össze. Az új tér megformálásánál a történeti formák és az új technológiák egyensúlyát keresték. Noha a nagyvonalú boltozat a történeti terek szintén imitált boltozatainak gipsztechnológiáját veszi át, ezáltal azonban az utánpótlás gesztusa a lendületes forma bemetszésével és a világítás elhelyezésével szándékosan meg is mutatkozik. Az oldalfalakra az épület történeti formáiból inspirált mintázatokat a gravíroztak. A felületidézetek talán ebben a helyzetben válnak a leginkább atektonikussá, a lépcsőház lendületes kortárs térfalától elválnak a stilizált mintázatok. A kortárs lépcsőtér előkészíti a karzat tereinek visszafogottabb jellegét, amely kezdetől fogva egyfajta társadalmi hierarchiát is kifejezett, holott épp ezen a szinten a mennyezet alatt alakul ki a leggazdagabb zenei élmény, igaz a vizuális észlelés korlátozottabb. Ezen a szinten a cukrászda szervezi az előteret, ebben a központi térben, az átépítések miatt már nem álltak rendelkezésre a történeti mintázatok, így a falakon aranyozott díszítőfestéssel idézték meg azokat. A hely kialakítása és építészeti kvalitása a karzatlépcsőkhöz hasonlóan szerényebb lett, érezhető, hogy a tervezői figyelem elsősorban a történeti terekre fókuszált, és a nagyobb átalakításon átadó helyszínek a figyelem perifériájára kerültek.

—„Az épület analóg akusztikus hangszer” – ami nemcsak az akusztikára, de a történeti és kortárs rétegek érzékeny kapcsolatára is értelmezhető. A megnyitást követően elkezdődhet a ház finomhangolása, a tér, az akusztika és a fények játékában rejlő gazdagság kibontása.

13

14

Ez volt az eddigi legnagyobb projektünk. Komplexitásban is kimagasló, munkamennyiségben pedig túlszárnyal bármit, amit eddig csináltunk. Együtt lélegzünk a nemzetközi látványtervező közösséggel, követjük a szakmai történéseket, de nincs tudomásunk arról, hogy bárhol ilyen részletességgel modelleztek volna műemléki épületet. | Lipka József, a Greypixel egyik alapítója

- 13 A történeti terek komplex szemlélettel újultak meg
 14 3D látványtervek az auditórium oszlopairól és szobrairól (Greypixel)

GENERÁL TERVEZŐ, ÉPÍTÉSZTERVEZŐ: ZDA Zoboki Építésziroda Kft. | VEZETŐ TERVEZŐ: Zoboki Gábor DLA habil. | PROJEKTVEZETŐ: Borzák Richárd, Turi Zoltán | MEGRENDELŐ: Magyar Állami Operaház | PROJECT MANAGEMENT: CÉH Zrt. | GENERÁL KIVITELEZŐ: W-É-L Opera Konzorcium (Kiss Vámosi Tamás) | PROJEKTVEZETŐ BELSŐÉPÍTÉS: Szlabey Balázs | EREDETI TERVEZŐ (1884): Ybl Miklós | PROJEKTKOORDINÁTOR: Farkas Dóra | ÉPÍTÉSZ TERVEZŐK: Árvainé Szabó Valéria, Bánsági Dávid, Fekete Attila, Galgóczi Bonifác, Kakas László, Kormányos Anna, Molnár Zoé, Poller Mónika, Révai Virág, Seidl Krisztián, Silvester Csaba, Szlabey Balázs, Tímár András | BELSŐÉPÍTÉSZET: Stúdió Kvarc Kft - műemléki területek (Simon Mónika); Demeter Design Stúdió Kft - üzemi területek (Demeter Nóra) | TARTÓSZERKEZET: STR- Design Kft. (Bimbó Gábor) | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Körös Consult Kft. | ÉPÜLETVILLAMOSSÁG: Hungaroproject Mérnökiroda Kft. | AUDITÓRIUM TEREMAKUSZTIKA: STUDIO DAP (Federico Cruz-Barney), Entel Kft. | ÉPÜLETAKUSZTIKA: Arató Kft. | RESTAURÁTOROK: Mentartis Kft. (Magyar Éva, Tímár Lőrinc, Nagy Melinda, Rékasy Bálint, Zágonyi Péter, Kóbor Zsolt, Ludányi Gábor, Herling Zsuzsa) | MŰEMLEKI SZAKÉRTÉS: Mezős Tamás | SZÍNPADTECHNOLÓGIA: Tompai Zsuzsa | VILÁGÍTÁSTERVEZÉS: MadebyLight Zrt. (Haász Ferenc)

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Pleskovics, Viola: „Régi-új egység – Elkészült az Operaház felújítása”, *Építészfórum* 2022-03-11, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/regi-uj-egyseg--elkeszult-az-operahaz-felujitasa>> [utolsó belépés: 2022-09-20].
- [2] Wettstein, Domonkos: „Tér-idő illúziók - Mintha egy Esterházy-regényben járnánk, Herzog & de Meuron: Stadtcasino Basel”, *Metszet*, Vol 11, No 5 (2020), pp 38-43.
- [3] Wettstein, Domonkos: „Adam Caruso érzelmes vallomása Zürichhez, A brit klasszicizálás és a svájci modernitás találkozása az Europaalleen”, *Metszet*, Vol 9, No 4 (2018), pp 20-25.
- [4] Szegeő, György: „Nemzeti Hangversenyterem”, *Régi-Új Magyar Építőművészet*, Vol 3, No 1 (2005), pp 17-18.
- [5] Wesselényi-Garay, Andor: „Illusztratív építészet”, *Alaprajz*, Vol 13, No 1 (2005), pp 12-17.
- [6] Józsa, Anna: „Miklós Ybl's Theatre Designs”, *Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol 55, No 1 (2014), pp 209-227.
- [7] Pleskovics, Viola: „Süket építészek, vak akusztikusok... - Interjú Zoboki Gáborral a zengő-terek építészetéről”, *Építészfórum*, 2021-04-15, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/suket-epiteszek-vak-akusztikusok--interju-zoboki-gaborral-a-zengo-terek-epiteszeterol>> [utolsó belépés: 2022-09-20].
- [8] Székely, Márton: „Az Operaház felújításának rendhagyó műemlékes szempontjai”, *Építészfórum*, 2022-06-19, hozzáférhető: <<https://www.epiteszforum.hu/az-operahaz-felujitasanak-rendhagyo-muemlekes-szempontjai>> [utolsó belépés: 2022-09-20].

01

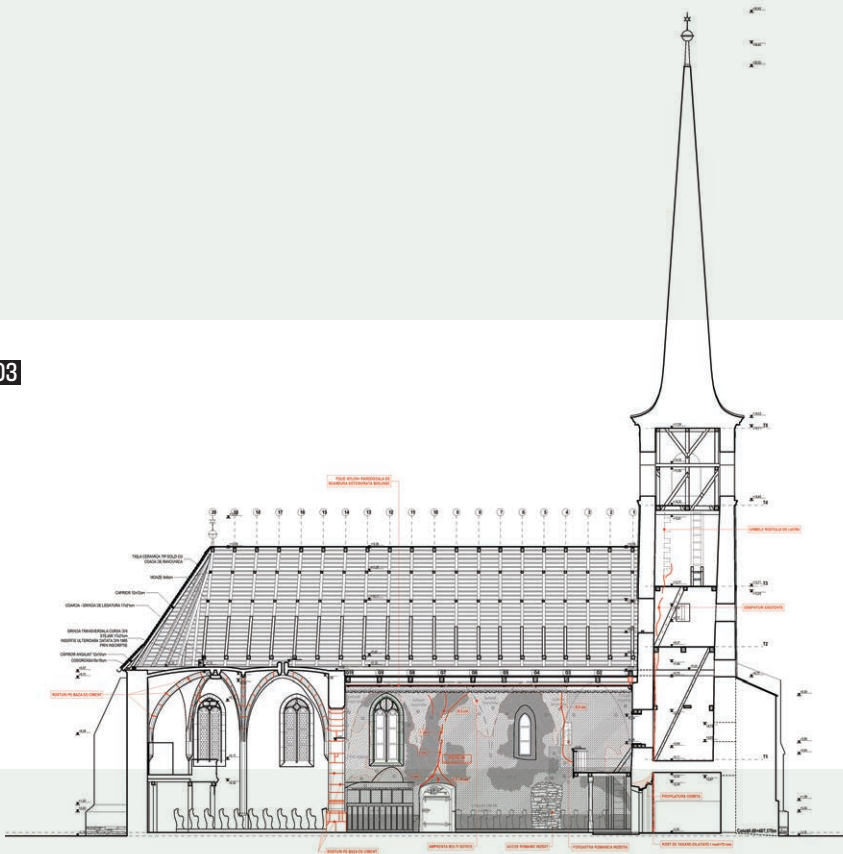

02

04

03

- 01-02 A több szakaszban magasított torony, legkorábbi szakasza töredékes középkori falképet is hordoz
- 03 Hosszmetszet a falszövet jelölésével
- 04 Délnyugati nézet a szentély mérműves ablakával

KÖVEKBE ZÁRT IDŐ

A RUGONFALVI REFORMÁTUS TEMPLOM FELÚJÍTÁSA | ERDÉLY

Wesselényi-Garay, Andor: Time enclosed in stone (Kövekbe zárt idő)
Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 24-29,
<https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.2>

Received: 31 August 2022

Accepted: 14 September 2022

Published: 14 October 2022

**RENOVATION OF THE REFORMED CHURCH, RUGONFALV, TRANSYLVANIA;
ARCHITECTS: KINGA VÁRDAY and ZSOLT VÁRDAY**

Architecture often comes in the form of a spiritual journey linked to the past in the built form. Monumental buildings are often described as places which have deteriorated over time, whilst in fact their physical condition has in fact transformed with the passage of time. Restoring a building is often an act of trying to recapture its original image, erasing the traces of its history, otherwise defacing its true story. This church restoration is an attempt to unfold successive periods of historical beauty.

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT

Várday Zsolt, Várday Kinga

FOTÓ | PHOTO

Bujnovszky Tamás

SZERZŐ | AUTHOR

Wesselényi-Garay Andor

Az iskolai pszichológus mindenféle kétes lélektani teszttel érkezett hozzánk egy órára. Kíváncsiságból töltögettük, nem túl nagy meggyőződéssel, inkább azzal a lelkesedéssel, hogy végre egy lazább óra, ahol nincsenek elvárások. A teszt eredménye érdekes lett számomra, mert nekem semmiféle fogalmam nem volt addig az építészetről, mégis azt ajánl-gatta mint lehetséges összeférhetőséget a lélektantípusomhoz, hogy építész. | VÁRDAY KINGA

Tizenkettedik osztály derekán megkerestem az egyetlen közismertségnek örvendő fiatalabb építész, Bogos Ernőt, hogy készítsen fel az egyetemi felvételi vizsgára. Ő egy többórás beszélgetés keretében elmondta miről szól az építész élete, néz-zek a lelkem mélyére és alkossak képet az alkalmasságomról. Egy heti búskomorság árán sikerült meggyőzőnöm magam, hogy teljesen alkalmatlan vagyok a pályára... Aztán pár hét múlva felhívott Ernő, hogy nem akart ő elijeszteni engem, csak úgy gondolta, legjobb, ha őszinte velem már egészen az elején, és összeállított egy másfél éves felkészülési progra-mot számomra, hogy a következő évi felvételi vizsgán már legyenek valódi esélyeim. | VÁRDAY ZSOLT

05

06

A HELY

—A Hargita megyei Rugonfalva neve először 1505-ben tűnik fel a Nyujtódi család egyik ágának származási helyeként. Egy 1510-es keltezésű dokumentum arra enged következtetni, hogy a településen ekkor már állt plébániatemplom. Az 1971-es nagy restaurálás során bebizonyosodott, amit a stílusjegyek alapján már addig is sejteni lehetett: a templom eredeti formájában késő román kori, hajója torony és támpillérek nélkül épült. A nyugati oromfalhoz nem sokkal később toldott torony a legkorábbi székelyföldi templomtorony, amelyet biztonsággal sikerült datálni: a dendrokronológiai vizsgálat alapján a szerkezet alsó födémgerendái 1321 és 1344 között kivágott tölgyfából készültek.

—„A tizenötödik század második felében – írja Lestyán Ferenc – a hajót megnyújtották kelet felé, az új részt lábazzal látták el, a déli ablakot megnagyobbították, és kőrácsos csúcsíves ablakkal látták el. Hozzá csatlakozott a gótikus szentély, két csúcsíves ablakkal, a nyolcszög öt oldalával záródó apszissal, gótikus kőbordás keresztboltozattal. A zárkövön [látható – beszúrás: WGA] Agnus Dei címerpajzson nyugszik. A bárány lábánál kehely áll. A liliosos vakmértműves keretelésű papi székéből, miután befalazták, 1861-ben csak egy darab maradt meg, amely Orbán Balázs idejében a kerítésbe volt beépítve, de később kivették és a karzat alatt helyezték el.” [1]

—A mintegy nyolcszáz éves templomot egy magas, tojásdad nyomvonalat követő, középkori cinteremfal zárja történelmi kapszulába, kiszakítva az együttest az országos főút forgalmából. Várday Zsolt és Várday Kinga célja az volt, hogy a fallal képzett hortus conclusus történelmi idilljét ne rontsák el a helyreállítás során.

A MŰEMLÉK

—Székelyföld középkori kultúrájának, épített és régészeti örökségének kutatása reneszánszát éli az elmúlt tizenöt-húsz évben. Az egyházak kezelésében lévő épületállomány felmérése és felújítása volt az egyik forrása annak az építészeti tudásfelhalmozásnak, amely elengedhetetlennek bizonyult a kortárs székelyföldi építészet önszerveződéséhez. A műemlékekkel kapcsolatos

attitűd természetszerűen érzékenyítette a környező kultúrtájjal kapcsolatos attitűdöket is, amelyek a Hargita megye által felkarolt és institucionalizált faluképvédelmi programokban hasznosultak, létrehozva ezzel a kortárs törekvések másik keltetőjét.

Noha a 4zet életművében nem ez az első felújítás – korai projektjeik között található a Csipike Ifjúsági Központ csíkszeredai épülete, vagy a székelyudvarhelyi „Backamadarasi” Református Kollégium helyreállítási munkái –, mégis rendkívüli felelősségként élték meg a rugonfalvi templommal kapcsolatos megbízást.

—A templomegyüttes – a középkori kerítőfállal együtt – nemzeti szintű védelem alatt áll, A osztályú műemlék, így a beavatkozási tervet Várdayéknak a bukaresti nemzeti műemléki bizottság előtt – az egyetemi prezentációk hangulatát idéző bemutatón – kellett ismertetniük.

—A romániai tűzvédelmi normák nem sok engedményt tesznek a műemlékek számára, így nem kis diplomáciai kreativitásra volt szükség, hogy az összes kiskaput kihasználva az igencsak szerény „ellensúlyozó intézkedéseiket” elfogadtassák a tűzoltókkal. A kétszázötven éve befelé nyíló ajtó védelmében például mindössze annyit tettek, hogy a lelkésztől szereztek hivatalos nyilatkozatot arról, hogy kiképzti a presbitérium egy-egy tagját, hogy a bejárat mellett üljenek, és tűz esetén azonnal nyissák ki az ajtót.

—A hasonlóképp szigorú szerkezeti előírások föld-rengésbiztos épületet kértek a helyreállítási tervben, ennek kivédésére a szerkezettervező leleményére volt szükség. Masszív erősítések helyett egyetlen látható és néhány rejtett vonórúddal sikerült megfeleltetni az épületet a szabályzóknak.

ELMÉLETI ALAPOK

—„Műemléki helyreállításnál rendszerint – írja Várday Zsolt a tervezés történetét bemutató kéziratában – az építész a néma műemlék ügyvédje, szemben az egész világgal. A falusi gyülekezetek rendszerint látványos megújulást várnak el a hasonló beavatkozások alkalmával, és az is megfogalmazódik ilyenkor, hogy 'most ha már pénz van rá, úgy fel kell újítani a templomot, hogy legalább harminc évig ne kelljen hozzányúlni'. Ez

- 05 Egymást követő építési szakaszok emlékei a templomhajóban: 15. századi falképet őrző román kori hajófal, gótikus bővítés boltozati lenyomatokkal, 18. századi kazettás mennyezet
- 06 A gótikus déli kapu elé épült bejárati portikuszt jól datálják a templomhajó lebontott boltozatából származó, befalazott kerámiabordák
- 07 A 15. századi gótikus szentély kőboltozata Agnus dei motívummal faragott zárókövel

itt sem volt másképp.” A munkálatok idején a torony déli falán feltárt igen rossz állapotú falképek sorsáról kellett dönteni, ide védőtetőt terveztek. A szentély északi fala mellől már a tizennyolcadik században elbontott sekrestye és osszarium alapfalaira támpilléreként működő részleges rekonstrukciót javasolt a szerkezeti terv, de sikerült a kivitelezés során lemondani róla, így a műemlék megmenekült három hamisított támpillértől.

—Mint a 4zet legtöbb munkája során, itt is szigorú elméleti alapokra helyezték a beavatkozások mikéntjét. [2] „Minden esetben, mikor lemondunk valamiről – folytatódik a kézirat –, hosszan vizsgáltuk, mennyire képezi részét a műemlék történetének, mennyire tartozik az identitásához, és mennyiben okoz zavart annak értelmezésében. Igyekezünk megőrizni minél több eredeti anyagot (ami a hiteles történeti kép egyedüli hordozója) és az elmúlt idő nyomát magán viselő felületet. Amit viszont mi tettünk hozzá, arra reverzibilis beavatkozásként tekintettünk, hogy egy későbbi, bölcsőbb helyreállítás csaknem ugyanabból a pontból indulhasson ki, mint mi tehattük. Meghallgattunk mindenkit, akinek hozzászólóvalója volt, és hosszasan mérlegeltünk az olasz restaurálás nagymestereinek nézőpontjába helyezkedve. Az egymásra tevődő számos építési szakaszt diszkrétan kívántuk bemutatni, hogy az értő szem számára hozzáférhető hiteles építéstörténeti információt közvetítsen, de ne zavarja a templomegyüttes összképét. Igyekezünk elkerülni az öncélú pedagógiai gesztusokat, és ami a legfontosabb, mindenáron el kívántuk kerülni azt, amit Cesare Brandi 'restauro di fantasia'-nak – történeti hamisítványnak nevez. [3] Vállaltuk a történeti hitelesség és az esztétikai szempont közötti szűk határmezsgyén való egyensúlyozás minden lelki nyomorúságát.

—Cesare Brandi egyébként egy olyan név, amellyel a magyar műemlékvédelem világában ritkán találkozunk, és legjobb tudomásom szerint az 1963-ban megjelent főműve, a 'Teoria del Restauro' a mai napig nem lett magyarra fordítva (viszont angol és német, sőt román fordításban is elérhető), pedig nagyon is nagy szükség volna rá. Brandi lencséjén keresztül próbáltunk tekinteni az összes restaurálással kapcsolatos döntésre.

Szerencsénkre Mednyánszky Zsolt falkép-restaurátor és Barabás István kőrestaurátor is Brandi-rajongó, így társakra leltünk, és a nagy egyetértésben volt min tanakodni a XIII. századi nyugati kapu és a XV. század eleji freskó restaurálása partján. Az elméletét Brandi elsősorban műtárgy-restaurálásra dolgozta ki, de természetesen az építészetben is alkalmazható elveket alkotott. Bizonyos helyzetekben viszont egyik elődjéhez, Gustavo Giovannonihoz nyúltunk vissza, amikor az ő 'diradamentójával' (felszabadító ritkítás) is éltünk néhány ponton a hosszanti hajófalak látványának alakításánál. [4] Röviden tehát, az olasz restaurálási iskola elveit követtük, amelyeket a temesvári és nápolyi tanulmányaink alatt oltottak belénk.

—Szemléltetésképp álljon itt néhány, olaszról magam fordította alapgondolat Brandi művéből [5]:

- a restaurálás a műalkotásnak a maga fizikai valóságában, valamint esztétikai és történeti kettősségében való felismerésének módszertanilag meghatározott pillanata, a jövő nemzedékek felé való közvetítés szándékával;
- a műalkotásnak csakis az anyaga képezheti a restaurálás tárgyát;
- a restaurálás célja a műalkotás potenciális egységének helyreállítása, amennyiben az lehetséges annak művészi vagy történeti meghamisítása, illetve a műalkotás felett elmúlt idő nyomainak eltüntetése nélkül.”

A TERVEZÉS ÉS A PÁLYÁZAT

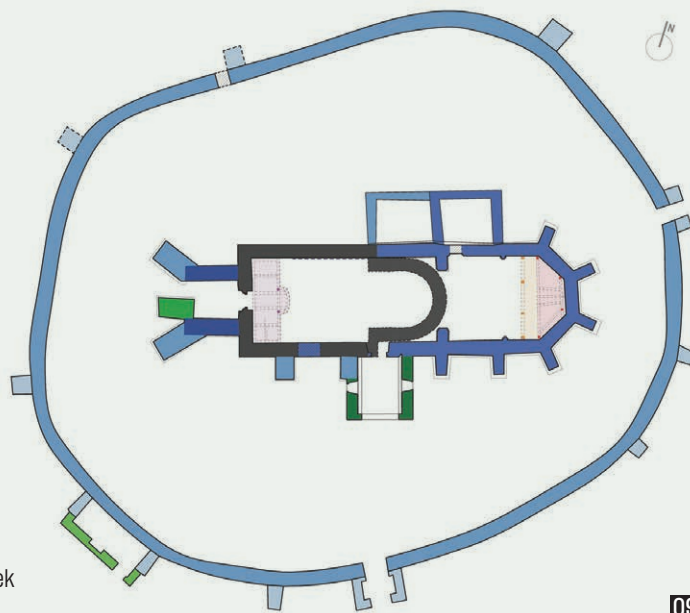
—A felmérést Várdayék nem siették el, 2014-ben a 3D szkennelés még nem volt elérhető technológia Székelyföldön, és ha az is lett volna, a költségvetési keretbe nem fért volna bele. Így összesen több hetet töltöttek a helyszínen a felmérés idején. „Szerettünk ott lenni a magas kerítőfal zárt világában – folytatódik Várday Zsolt szövege –, ahol finom alma és dió terem. Olyan volt ez, mint egy öreg nénivel beszélgetni, hallgatni, amint elmotyogja saját történetét. A hasonlatot akár tovább is gondolhatjuk: előbb illedelmesen megkérdezzük, hogy van, meghallgatjuk a történetét, megkérdezzük, mire van szüksége, miben segíthetünk neki, és csak azután kezdünk kérni tőle – tűzvédelmi

08

- XIII. század
- XIV. sz. közepe
- XV. sz. közepe
- XV. sz. vége / XVI. sz. eleje
- XVIII / XIX század
- XIX. sz. közepe
- 1933
- XX. sz. eleje
- XVII / XVIII század
- 1861
- 1783

- 08 A cinteremfal keleti szakasza
- 09 Korszakolási rajz
- 10 A gótikus déli kapu körtetagos kőkeretének kézi felmérése
- 11 Késő gótikus liliomos kőfaragvány töredéke

09

intézkedéseket, meg földrengésbiztonságot, meg padfűtést, meg hasonlót.”

—A Hargita Megye Tanácsa által évenként az egyházak és műemlékek számára kiírt néhány ezer eurós pályázatokból, magánadományokból és magyarországi „kilincselésekből” csöpögött a pénz a tervezést megelőző kutatásokra és tanulmányokra, majd magára a tervezésre is, ami ilyenformán négy teljes évig tartott. 2016 tavaszán aztán felpörögtek az események, az egyik neves erdélyi EU-s pályázatírással foglalkozó csapat felfedezte a friss pályázati kiírásra majdnem passzoló tervet, és a történet ettől kezdve új fordulatot vett, Várdayéknak át kellett gyömöszölniük a kész kiviteli tervet a Regionális Operatív Program 5.1 pályázati tűfokán. A helyzetet tovább élezte, hogy a tervezés pillanatában még ismeretlen volt az építő kiléte. Az EU-s támogatás ugyanakkor megkövetelte, hogy a kivitelező kiválasztásánál a standard közbeszerzési eljárást alkalmazzák, a projektmenedzser csapat bravúrja volt, hogy sikerült olyan kivitelezői csapatot találni, amelyik alkalmas volt a munka elvégzésére és nyitott a kommunikációra. A pályázat formai követelményeinek megfelelően a már elkészült és minden szempontból jóváhagyott dokumentáció stábja látványosan népe-sebbé vált, mindenféle minisztériumi jogosultságokkal bíró új szereplők léptek a színre, de ez a terven lényegi változást nem eredményezett. Viszont így, sok nagy kerek pecséttel címlapján, megnyerte a finanszírozást, ami nem felújításról szólt, hanem digitalizációról, meg arról, hogy bekapcsolják a műemléket a turisztikai körforgásba. Nem kevés hivatalos levelezés, magyarázkodás, egyes munkálatoknak nem vagy csak alig létező kategóriákba való átminősítése, valamint több diplomáciai kör után sikerült minimális változtatással keresztülni a doksit a pályázati rendszeren, „amelynek két éves elbírálási folyamatában – jegyzi meg Várday Zsolt – semmilyen szakmai szempont nem érvényesült”.

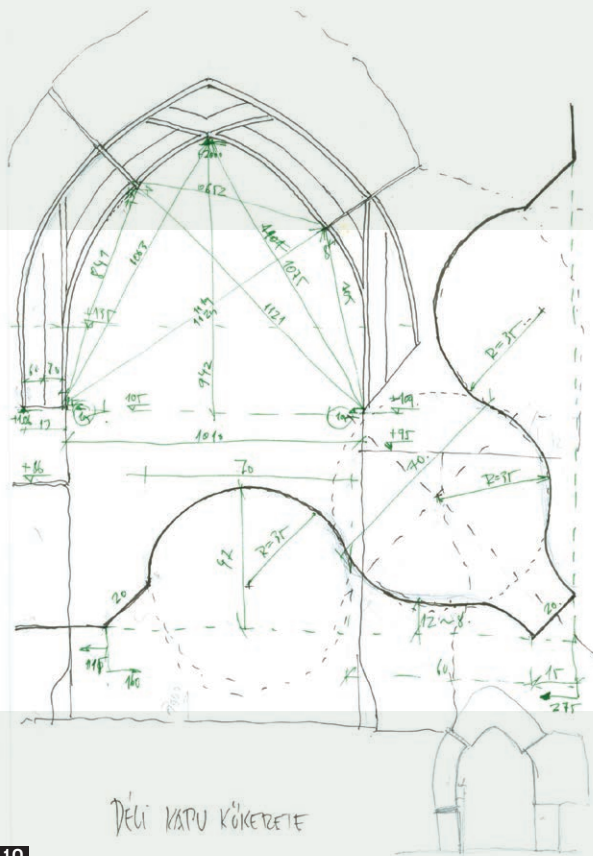
NÉHÁNY ÉRDEKESSÉG

—„A nyolcvanas években – folytatódik a szöveg – adományként faragott csillárok a presbitérium egyik oszlopos tagjának keze munkáját dicsérték, így ennek maradnia kellett mindenáron. Építészetiileg is vállalható lámpatestek beépítésére sajnos csak akkor nyílt lehetőség, amikor a jócskán elhúzódo helyreállítási munkálatok ideje alatt az adományozó eltávozott az élők sorából. De nem volt ez másképpen a templomban felhalmozódott többi tárggyal sem. Az Amerika 2005 feliratú, sötétzöld bársonyból készült, a szószékkosarat borító, irdatlan szószéklet is csak kisebb beháború árán lehetett eltávolítani, ahogyan az Úr asztalának szörnyű pódiumát is. A tervezés és a kivitelezés során a fiatal, lelkes és ezzel együtt a műemléki helyreállítás dolgaiban járatlan lelkész nézőpontja lassan, de biztosan vándorolt a templomot használó gyülekezeti igények oldaláról a műemléki helyreállítás ingoványos talajára, ahol a kivitelezési munkálatok végére megvetette lábát és a frissen megújult ház valódi ügyvédjévé vált. Míg tart szolgálata ezen a helyen, addig a megőrzés szempontjai érvényesülhetnek a mindenkor gyülekezet divatszeszélyeivel szemben. Mi legalábbis ebben bízunk.”

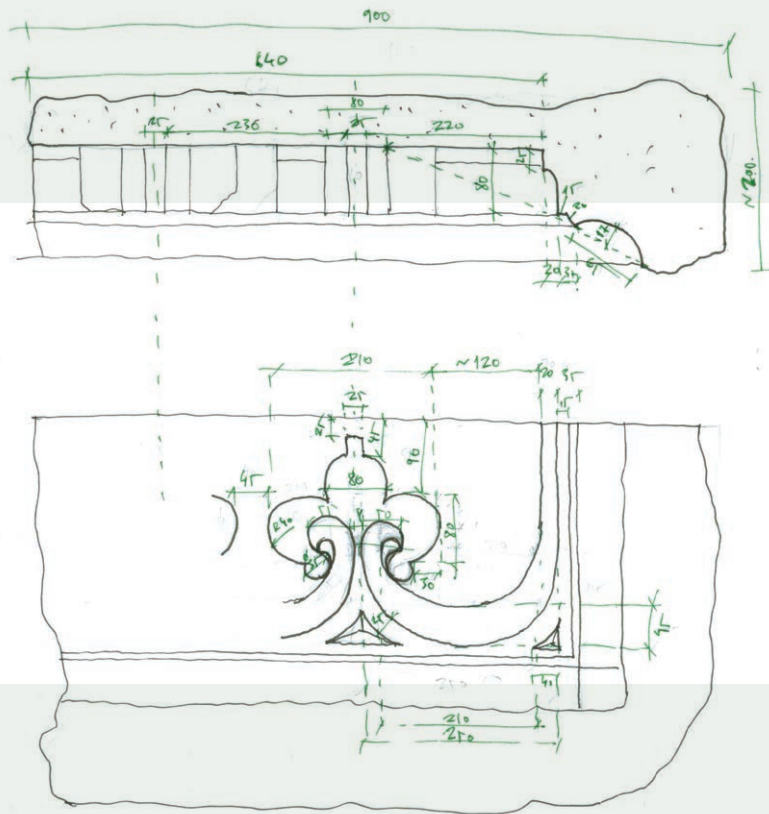
—A templom körül előkerült egy huszadik századi, folyami kövekből rakott gubacsköves járda, amit a termőrétég már hosszú évtizedek óta elfedett, és senki nem tudott róla. Úgy ítéltük meg, hogy ez már hozzátartozik az épületegyüttes történetéhez, és jól illeszkedik a cinterem belső világához, így megtartottuk és kiegészítettük.

—A felújítás során előkerült több befalazott nyílás és lenyomat is. A torony emeleti gótikus bejárata az északi oldalon, a román kori déli kapu és egy ablaknyílás, az északi bejárat a kerítőfalon, a sekrestye boltozatának lenyomata az északi szentélyfalon, a tizennyolcadik században elbontott nyugati kőkarzat lenyomata a hajó hosszfalain, a hajó gótikus boltozatainak csorbázata.

07

10

11

Ezeket Várdayék úgy akarták megmutatni, hogy közben ne szabdalják szét a templomegységes képét, ne csináljanak „nyúzott lovat” a templomból: csak azok figyelmét keltsék fel, akik érdeklődnek az építéstörténet iránt, azonban az imára hangolt lélekkel belépők csak egy fehérre meszelt tiszta templomocskát lássanak mindebből.

—Várday Kinga és Zsolt erőfeszítéseit a Romániai Nemzeti Építészeti Biennálén 2021-ben díjjal ismerték el.

ÉS VÉGÜL

—Noha ebben a cikkben hatszor fordul elő a „helyreállítás” kifejezése, a tervezés történetét ismertető

kéziratának elején Várday Zsolt határozott ellenvetését osztotta meg velem a fordulat kapcsán. „Noha a magyar szaknyelv előszeretettel alkalmazza – írja –, a legtöbb műemlékünk térbeli helyzete – az extrém példaktól eltekintve – nem változott a fölöttük eltelt századok alatt. Ez a rugonfalvi templom sem »romlott el«, mindössze átalakultak körülményei. Fizikai állapota pusztán jel az idő múlására, és ez önazonosságának szerves része. Egy műemléket akkor rontunk el, ha megpróbáljuk »helyreállítani« a vélt eredeti képében, és ezzel eltöröljük a történelmi idő nyomait”. Ha egyetlen mondatra kellene sűríteni a felújítással kapcsolatos méltatásokat, akkor az lenne, hogy Rugonfalván gyönyörűn sikerült a történelmi időt kibontani.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Lestyán, Ferenc: *Megszentelt kövek, A középkori erdélyi püspökség templomai, stílusok, zord idők, hitvallások, (katolikus, lutheránus, református, unitárius) változásaiban, 1000-2000, Emlékezés a szentistváni ezeréves kereszténységre*, Második bővített kiadás, A gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség kiadása, 2000, hozzáférhető: <<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Tunderkert-tunderkert-1/megszentelt-kovek-2/>> [utolsó belépés: 2022-07-19].
- [2] Ciolacu, Dragos: „ACUM! si la Iasi”, *Arhitectura*, No 5-6 (2021), pp 80-85.
- [3] Occelli, Chiara L M - Macintosh, Mary Ann: „The tradition of Brandi”, *Conversaciones... con Cesare Brandi y Giulio Carlo Argan, Revista di Conservación*, No 7, (2019), pp 307-325.
- [4] Zucconi, Guido: „Gustavo Giovannoni: A Theory and a Practice of Urban Conservation”, *Change Over Time*, Vol 4, No 1 (2014), pp 76-91.
- [5] Brandi, Cesare: *Teoria del Restauro*, Giulio Einaudi Editore, Torino 1977, pp 6-8.

MEGBÍZÓ: Rugonfalvi Református Egyházközség, Barabás Csaba lelkipásztor | MŰEMLEKI KONZULENS: Tövissi Zsolt, Guttman Szabolcs | SZERKEZET: Sata Ignác, Cîmpean Augustin | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Balázs Csaba, Anca Buzură | RÉGÉSZETI KUTATÁS: Sófalvi András | MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TANULMÁNY: Fehér János | FALKÉP-RESTUARÁLÁS: Kiss Lóránd, Mednyánszky Zsolt, Mednyánszky Annamária | KŐRESTAURÁLÁS: Kolozsi Tibor, Barabás István | FA- ÉS FESTETTFA-RESTAURÁLÁS: Mihály Ferenc | ÉPÍTŐ: Kvadrum Axis Kft.

Olesiak, Justyna: The Hungarian architect and the Polish villagers (A magyar építész és a lengyel falusiak)

Citation: *Metszet*, Vol 13, No 5 (2022), pp 30-33, <https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.3>

Received: 16 January 2022

Accepted: 07 September 2022

Published: 14 October 2022

NEOBAROQUE CHURCH, MYSTKÓW, POLAND, 1902; ARCHITECT: KOVÁTS EDGÁR

The church building can be described as neo baroque with a historicizing facade formally referring to the early Roman Baroque, for example the Diocletian "therma" windows. On the other hand, the cross-gable dates to the 18th century like St. Anthony's Church in Lviv (Lember) from the 19th century. All in all, the building shows the stylistic features of Kováts' unique work as outlined in his theoretical manifestos as "the basic principles of modern architecture". Even now, surveys have revealed that after more than 100 years this building is in good condition, which stands as a testament to the villagers who built it.

01

02

A MAGYAR ÉPÍTÉSZ ÉS A LENGYEL FALUSIAK

NEOBAROKK TEMPLOM | MYSTKÓW, LENGYELORSZÁG, 1902

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
Kováts Edgár

FOTÓ | PHOTO
K. Ogórek, J. Olesiak

SZERZŐ | AUTHOR
Olesiak, Justyna

03

- 01 Légi fotó délről
02 Kováts Edgár
03 Légi fotó fentről

—Mystków 10 km-re délkeletre található Nowy Sącztól (Újszandec, Krakkótól délnyugatra). Ebben a kis faluban áll a mai napig a Kováts Edgár tervei alapján emelt Szent Fülöp és Ifjabb Szent Jakab apostolok templom. Jelen tanulmány tárgya a műemlék épület építészeti felmérése és jelenlegi állapotának ismertetése, különös tekintettel a történelmi értékű elemekre.

A FELMÉRÉS MÓDSZEREI, ELJÁRÁSAI

—A plébános a templom felújítását tervezte, ezért a tervezési munkák és a helyreállítási program megalkotására részletes felmérést rendelt meg. A szerző a felmérést végző csapat tagja. Az épület homlokzatának mérése FARO Focus 3D Sensor lézershakennerrel történt. A modern 3D-s lézershakenner technológia alkalmazásának köszönhetően a homlokzat tagozatai, valamint az épület – a talajszintről megközelíthetetlen – bonyolult építészeti részletei is pontosan feltérképezhetők voltak. A drónra helyezett kamerával nehezen hozzáférhető helyeken, illetve normál körülmények között nehezen hozzáférhető perspektívákból készítették fényképes dokumentációt. A szerző forrásanyagokat, eredeti dokumentumokat, valamint az épület tervezőjére vonatkozó információkat is keresett. [1] Emellett összeállította a Kováts Edgár munkásságáról elérhető irodalmat.

AZ ÉPÜLET ELRENDEZÉSÉNEK ÉS KÖRNYEZETÉNEK ÁBRÁZOLÁSA

—A mystkóvi plébániatemplom szabadon álló épület a falu központjában, egy dombon, a Nowy Sącz (Újszandec) felé vezető főút mellett. Az egyhajós templom latin kereszt alaprajzú, félköríves záródású szentéllyel. A szentély oldalaihoz egy sekrestye és egy oldalkápolna alacsonyabb tömbje kapcsolódik. A hajó elejéhez négyzet alakú torony csatlakozik. A templom testét meredek nyeregtető fedi, körülbelül 45 fokos lejtéssel. A torony csúcsban végződik. A templomhajó és a kereszthajó csatlakozása fölött egy kis huszártorony

ül, lanternával. A magastetőt és a torony sisakját rézlemez fedés borítja. A templom körül a körmenetek számára kőburkolatú körüljárót alakítottak ki. A telket több pompás, hosszú életű lombos fasor szegélyezi.

TANULMÁNYOK ÉS FELMÉRÉS / A KUTATÁS ÁLLÁSA

—Sajnos a templom eredeti tervrajza nem maradt meg. Az épület bekerült a műemléki nyilvántartásba, és az 1970-es években felületes felmérés is készült. A mystkóvi templomot Kováts műveiről szóló bővebb tanulmányok említik. [2][3] A közelmúltban egy rövid cikk is megjelent kortárs felméréséről. [4]

KONTEXTUS

—A 19. század közepéig vezetett plébániakönyv megjelöli, hogy a Mystków plébániát már 1474-ben megalapították. A jelenlegi templom 1902-es felépítésének kezdeményezője Jan Jarzębowski atya volt, aki az építkezést is irányította és a híveket mozgósította a templom építésére.

Kováts Edgár (1849–1912) építész, festő és író volt. Kováts Anton magyar politikus és közigazdász fiaként született. A Lvivi és bécsi műszaki főiskolákra, a bécsi akadémiára és a zürichi műegyetemre járt, ahol 1872-ben építész oklevelet kapott. 1872–88 között Gottfried Semper és Carl von Hasenauer segédjeként dolgozott a bécsi udvari múzeumok, a Burgtheater és a Schönbrunn melletti lainzi (Mária Valéria-) kastély építésénél, valamint 1889–94-ben Ferdinand Kirschner asszisztenseként a Hofburgnak a Michaelerplatzig való meghosszabbításán. Kováts a Bécsi Művészklub tagjaként épületfotókat, virágdarabokat és zsánerképeket állított ki. 1877–95 között az Első Osztrák Építészeti Iskola tanára Bécsben, 1895 és 1900 között ugyanilyen beosztásban (1897–1900 között igazgatóként) a galíciai zakopanei faipari technikumban, 1900-tól az építészet professzora a Lvivi Politechnikán (Lembergi Műszaki Főiskolán). Kováts a későbbi években különösen fontos szerepet kapott

04

Galiciában az építészet és a kézművesség fejlődésében. Ő tervezte többek között a zólkiewi görögkatolikus kolostort és plébániatemplomot, a chyróvi jezsuita diákokthron bővítményét, valamint a lvivi (lembergi) bazilita kolostortemplomot [5][6]. Amikor megbízást kapott a mystkowi templom megtervezésére, Kováts már kitűnő és elismert alkotó volt, miután tervezőként 1900-ban megkapta a Párizsi Világkiállítás aranyérmét, valamint oktatóként a Lembergi Műszaki Főiskola rektora lett.

—Az 1905–1910 között öt évig tartó építkezést több község sok névtelen lakosának összefogása tette lehetővé, akik vállalták a közfeladatot a közösségük számára. A lakosok egy csoportját azzal bízták meg, hogy egy magánkézben lévő helyi kőbányában termelje ki a követ, nagy tömbökre vágva. Egy másik csoport kilenc kilométerre, az építkezésig szállította azokat. A templom előtt a tömböket precízen kivágták és a templom falaihoz méretre igazították. Az építkezéshez használt téglá durva volt, kézzel vetett. Egy harmadik csoport készítette ezt az építkezésen, a plébánia földjéből származó, helyi agyag felhasználásával. [4] A helyi anyagok használatának nyilvánvaló előnye volt, hogy az anyagokat rövid távolságra szállították. Ma ezt az ökológiai lábnyom csökkentésének neveznénk. Volt néhány, kevésbé

kézzelfogható előnye is, mint például a helyi építési stílus alakítása, a helyi közösség megerősítése és a felhasználók közvetlen kapcsolata döntéseik hatásaival. [7]

A HELYSZÍNI KUTATÁSOK EREDMÉNYEI

—A templom homlokzatait a kőalaptól kezdődően durva szerkezetű kőtömbök és téglá váltakozó csikjai díszítik. Tetejüket körben művészi, dekoratív téglá- és kőparkány díszíti. A sarkokat sima kőfelületek emelik ki. A templom hajójának falaiban nagy Diocletianus-ablakok*, valamint vízszintesen álló félköríves záródású ablaknyílások találhatók. A torony felső emeletén nagy, félkör záródású ablaknyílások vannak, zsalukkal. A keleti homlokzati főbejárat kőportálját sima felületű pilaszterek szegélyezik tört oromfallyal, felül kerek ablakkal. A kapuzat egy téglalap alakú nyílás, kétszárnyú faajtóval, domborművekkel (Szent Péter és Pál ábrázolásaival és bibliai jelenetekkel) díszítve. Tizennégy fülkében eredetileg kőszobrokat helyeztek el. A főhomlokzati-ban Mária és Krisztus szobraikat helyezték el, a másik négy pedig in situ fennmaradt szobor: a nyugati kereszthajókar déli domborzatában Szent Péter és Pál, a keleti kereszthajó déli oldalán fent Szent János és Szent András. Ez a fajta kialakítás megtalálható

04

05

05

- 04 Légi fotó keletről
05 A bejárati homlokzat felmérési terve

a kereszthajó oromzatán (északi és déli homlokzaton), valamint a nyugati oldal vakmélyedésében is. A homlokzat oromzatát és a kereszthajó karjait voluták keretezték és tagolt ívek koronázzák. Az oromzatot tengelyesen szimmetrikus kompozíció tölti ki: három félköríves nyílás: egy ablaknyílás zsaluval és szimmetrikusan elhelyezett sekély fülkékkel, mindkét oldalán szobrokkal, felette pedig görög kereszt formájú tégl- és kődísz. Az ablaknyílásokat a homlokzatok alsó részein vízszintesen elhelyezett lapos rudakból készült acélrácsok és dekoratív, liliomos végződésű függőleges rudak védik.

— Stefan Matejko festő és üvegfestő tervezte 1907-ben az ólomüveg ablakokat a S. G. Żeleński krakói ólomüvegműhelyében.

KÖVETKEZTETÉSEK

— A templom épülete neobarokként jellemezhető – a historizáló homlokzati díszítés formailag a kora római barokkra utal, például a Diocletianus „therma” ablakok. Ezzel szemben a homlokzat és a keresztoromzat megoldása a XVIII. századi barokk Ivivi (Lemberg) Szent Antal-templomra utal. [3] A barokk épületek restaurálásán (pl. Bécsben) végzett sokéves munka és a barokk művészet iránti különleges szeretete minden bizonnyal befolyásolta a formák kiválasztását a történelmi stílus repertoárjából. [2][3] Történelmi stílusa ellenére az épület Kováts egyedi alkotásának stílusjegyeit mutatja. Követik az elméleti kiáltványában „a modern építészet alapelveiként” [8] közölt téziseket – a vízszintes vonalak és kontúrok dekoratív hangsúlyozását, valamint a homlokzaton a valósághűen megjelenített konstrukciót és az anyagok kifejező hangsúlyozását, ahelyett, hogy a vakolat alá rejtene. Az eltelt több mint 100 év ellenére a homlokzatok jelentős helyreállítási munkák nélkül is meglehetősen jó állapotban vannak. [4] Lenyűgöző a korabeli mesterek tudása, különösen, ha hozzátesszük, hogy nagyrészt a helyi falusiak építették a templomot.

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Groat, L - Wang, D: *Architectural Research Methods*, Hoboken, 2002.
[2] Borowik, A: *Dzieje, architektura oraz twórcy Zakładu OO. Jezuitów w Chyrowie. Twórczość Antoniego Łuszczkiewicza oraz Edgara Kovátsa na tle epoki*, Katowice 2012.
[3] Szybisty, T: „Wokół baroku. Kilka uwag o działalności Edgara Kovátsa (1849–1912) na polu architektury”, in: Brzezina K - Wolanska J (eds), *Barok i barokizacja, Materiały sesji oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Kraków 3–4 XII 2004*, Kraków 2007.
[4] Suchoń, F: „The Hidden Treasure”, *Czasopismo Techniczne Tech Trans*, Vol 115 (2018), No 12, pp 33–42. DOI: <10.4467/2353737XCT.18.177.9665> [utolsó belépés: 2022-09-20].
[5] Łoza, S: *Słownik architektów i budowniczych Polaków oraz cudzoziemców w Polsce pracujących*, Warszawa 1931, p 171.
[6] Vollmer, H (ed): *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Knip-Krüger, Leipzig 1927.
[7] Fernandes Gasques, A C - Passos Okawa, C M. et al: „Impactos Ambientais dos Materiais da Construção Civil: Breve Revisão Teórica [Environmental Impacts of Construction Materials: A Brief Theoretical Review]”, *Revista Tecnológica Maringá*, Vol 23 (2015), No 1, pp 13–24. DOI: <10.4025/revtecnol.v23i1.23375> [utolsó belépés: 2022-09-20].
[8] Kováts, E: „O zasadach architektury nowoczesnej”, *Architekt*, No 4 (1902), pp 41–46.

* Diocletianus-ablak vagy Therma-ablak: háromosztatú, íves záródású ablak

Wesselényi-Garay, Andor-Köllő, Miklós: The Nyika house (A nyika-ház)
Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 34-39,
<https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.4>

Received: 31 August 2022

Accepted: 16 September 2022

Published: 14 October 2022

HOME EXTENSION, GÖRÖCSFALVA,
TRANSYLVANIA; ARCHITECT: PÉTER
DÉNES

Remembering childhood experiences of village life and experimenting in DIY helped guide the way towards developing this home extension in Transylvania. Restoration of a traditional home helps to reinforce the idea of local identity, without restricting a well-informed experiment in creating contemporary architectural forms. The new extension making a move forward in terms of timber architecture rooted in local culture.

01

NYIKA-HÁZ

ADALÉK A KORTÁRS ERDÉLYI ÉPÍTÉSZET

VORARLBERGI FORDULATÁHOZ | GÖRÖCSFALVA, ERDÉLY

„Élesen él bennem egy tavaszi délután, amelyet a nagymamámnál töltöttünk Zetelakán. Olyan két-három éves lehettem. A porta egy zsákutcá végén volt, a kapuval szemben patak, melyet sűrűn benőttek az eperfák és fűzfák, kellemes, árnyékos hely volt. Édesapám ágat tört az egyik fűzfáról, majd pokrócot terített a kapu elé. Mindketten leültünk, egy fűzfásípot készített nekem. A pokrócon ülve végignézttem, ahogy az ágból síp lesz. Emlékszem, ahogy először a kérget szedte le, majd a puha középső részt piszkálta ki...

Gyerekkori éveimet egyfajta kettősség jellemezte: a tanítás alatt Csíkszeredában voltam, míg a hétvégeket és a nyári vakációkat többnyire Zetelakán, a nagymamámnál töltöttem.

A zetelaki nyarak nagyon meghatározóak voltak. Itt másképp folyt az idő, mint a városban.

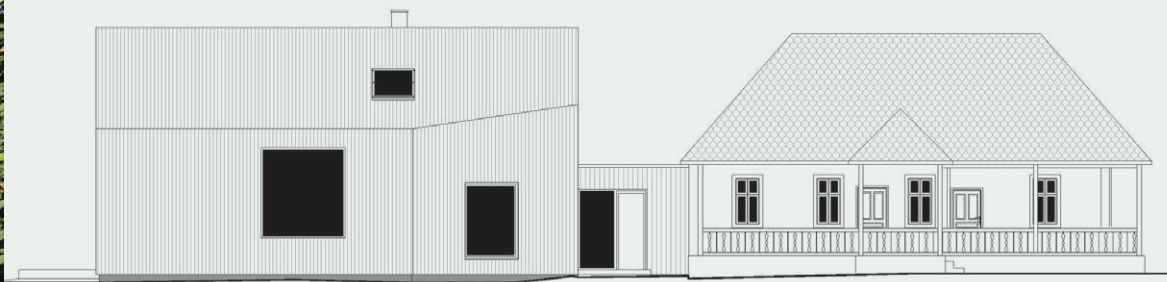
Nagymamámmal veteményeztünk, nagybátyámmal kaszáltunk, majd boglyát raktunk.

Emlékszem azokra a napokra, amikor a műhelyben gyalulni tanított. Átéltém az alkotás örömet.

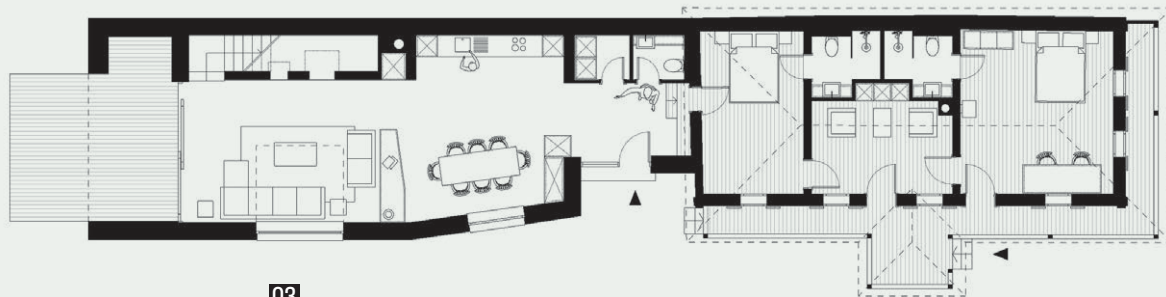
Sokat barkácsoltam, élveztem, ahogy egyre formásabb kardok, kutyaházak kerülnek ki a kezeim alól. Keresztanyám volt a könyvtáros a faluban, esténként rengeteget olvastam ebben az időben”

DÉNES PÉTER

- 01 Az eredeti, utcára húzott tömeg az „élet”, vagyis az udvar irányából
- 02 Homlokzatok. Jóllehet a bővítvény úgy forma, mint az anyaghasználat miatt is tömegesebbnek hat, a rajz jól illusztrálja, hogy a gerincmagasságok azonosak
- 03 Földszinti alaprajz. A két önálló apartmannel újrastrukturált „régí” panzióként, mi több, generációs lakrészként is működhet. Miközben eltérő típusú építészeti jelennek meg, új és régi között a sajátosan pulzáló térsor teremt kapcsolatot

02

03

ÉPÍTÉS | ARCHITECT
Dénes Péter

FOTÓ | PHOTO
Bujnovszky Tamás

SZERZŐ | AUTHOR
Wesselényi-Garay Andor,
Köllő Miklós

—Csíkszeredától tizenkét kilométerre északra a Kis-Szépvíz-patak mellett fekszik Göröcsfalva. Az alig pár utcából szerveződött faluban komplett telekcsorok mentén maradtak meg a csűrök, festői hátsó homlokzatok, másodlagos térfalat adva a telkeknek. Egy ilyen telekcsoporthoz közepén található a helyszín, amelyre a legfiatalabb generációt képviselő Dénes Péter tervezett új otthont. Az épület a Hargita megye által finanszírozott Székely Ház- és Faluképvédelmi Programok talán legszebb gyümölcse: sikeres válasz a kortárság és a hagyomány kettős kihívására.

—„A ház – írja Dénes Péter – szerencsés körülmények között született, a nővérem családjának terveztem. Sógorom, István, kivitelezéssel foglalkozik. Marosvásárhelyen éltek és készültek hazaköltözni, házat építeni. Akkoriban Tövissi Zsoltnál egy kiadványon dolgoztunk, amely a székely házak bővítését tanulmányozta. Biztattam Istvánt, hogy karoljanak fel egy régi házat, és mentsük meg. Egy éven belül megnéztük ezt a portát, és eldöntöttük, hogy ide tervezzük házat, felújítva a régit.

—Dénes Péter nővére rokonszenvezett a gondolatnal, hogy egy régi házat újítsanak fel, azonban azt nem

tudta elképzelni, hogy csak ebben éljenek. Megbízóként a férjével két dolgot kértek: hogy legyen egy tágas nappali rész, valamint azt, hogy minden hálószobának legyen külön mosdója: ha úgy alakul, hogy elköltöznék, akkor tudják az együtttest vendégházként hasznosítani. Az építési szabályok nem okoztak különösebb gondot, a ház könnyen befért a szintterületi mutatókba. A környezetből eredő kihívásként jelentkezett, hogy miképp tudják bővíteni a régi házat úgy, hogy a meglévő építészeti értékeket és az utcaképet ne bántásák. „A tervezendő bővítményt úgy képzeltem – folytatja Dénes Péter –, mint valami jövevényt a portán. Egy olyan egyszerű tömeget szerettem volna létrehozni, ami nem utánozza a meglévő értékes építészeti örökséget, hanem kiegészíti azt. Úgy gondoltam, hogy ez az őszinte hozzáállás. Nagyon vigyáztam, hogy az új tömeg az utcáról a lehető legkevésbé látszódjon. A kívül fekete, belül fehér házba óriási nyílásokat képzeltem el, amelyeken keresztül szinte az új nappali részévé válik a csűr meg a régi ház.” A tervezés az első pillanattól kezdve gördülékeny volt: Emlékszem – folytatódik Dénes Péter kézírata –, ahogy egy A2-es lap fölött színes ceruzával skiccelem az új házat. Viszonylag hamar megszületett

01
02

04

05

- 04 A kép bal szélén felbukkanó szomszédos csűr illusztrálja a Dénes Péter által választott architektúra helyénvalóságát
- 05 Nézet a telekvégből: az új blokkon kialakított földszinti terasz hozza szcenografikus helyzetbe a fotós háta mögött lévő csűrt
- 06 Utcai nézet: konstruált látvány a rendkívül sűrű idő- és anyagrétegekről
- 07 Bővítmény eredményeként a telken épületekkel komponált asszablázs született

az első vázlat, amit később csak pofozgatni kellett.” A család azonnal elfogadta Dénes Péter javaslatát, amely után tényleg csak részletezni, pontosítani kellett a tervdokumentációt.

—Az elmúlt évben több publikációnkban is érintettük azokat a kihívásokat, amelyekkel az új székely ház tervezésekor szembesültek az építészek. [1] Tényleg csak taláalomra: mi történjen a csűrrel?, [2] van-e szükség arra?, miképp illeszenek a falusi tipológiából kilógó méretű házat a szövetbe?, [3] miképp lehetne kifejezni az identitást?, miképp kezeljük az építési hagyományt?, [4] hogyan viszonyuljanak Makovecz Imre és Kós Károly kettős hatásához? [5]

—Dénes Péter eljárása érintetlenül hagyja az eredeti tömeget, és annak bővítvényeként illeszti a kompozíció végére mindazokat a funkciókat, amelyek az eredeti geometriába nem fértek el. Ez a stratégia a térben folyamatosan bővülő parasztporták expanzióját teszi

időbelivé. Nemcsak a család bővülésével, az állatok megjelenésével szükségessé vált funkciók sorolódnak a telekhatárra, hanem azok az új rendeltetések és esztétikák is, amelyek a közben eltelt száz év során bukkantak fel a használat és az ízlés horizontján. Dénes Péter eljárása asszamblatikus-antireferenciális, [6] vagyis anyagában, de formájában sem az építészetre jellemző, abból táplálkozó dolgot illeszt a bővítendő parasztház mellé. A régi bővítése, alakítása, értelmezése, esetleg annak át- és szétírása helyett Dénes Péter talált tárgyként kezeli a portát, és a kontrasztok erejét kihasználva helyezi mögé a kubista dobozt. Párhuzamos, egymásból nem következő állítások hangzanak el így a bővítés kapcsán, ami viszont épp az asszamblatikus – összeállítás-összerakottság – jelleg okán mint együttes idézi a kortárs építészet kurrens műfogásait. (A kétezres ével első felétől a hasonló eljárásokat – biológiai hasonlaltal – parazitizmusként [7] írja le a szakirodalom, [8]

05

04

06

07

06

07

csak hogy Göröcsfalván nem mutatható ki léptékbe-
li-használati kiszolgáltatottság.)

—Az erdélyi építészetről megjelenő publikációinkban
– és azokon túl is [9] – már bőségesen tárgyaltuk azo-
kat a szempontokat, amelyek miatt a csűrök a színtér
számára inspirációval szolgálhatnak: Lőrincz Barna,
András Alpár, a Várday házaspár és Dénes Péter épüle-
teire gondolva egyértelmű az a forma-etikai kapcsolat,

amely az egykori pajtákhoz köti épületeiket. A lépték,
a méret, a sztereometrikus alapformán belüli finom
aszimmetriák, továbbá – egyebek mellett – a geometriá-
val megoldott csomópontok és az anyaghasználati egy-
neműség tették a csűröket a inspirációk forrásává.

—Magától értetődősége ellenére Dénes Péter számára
mégis meghatározó élménynek bizonyult, amikor elké-
szült a bővítés tetőtere. „Mivel ez a második önálló

08

- 08 Nappali: a távolban lévő ajtó vezet a régihez; hátunk mögött a csűr, az ablak pedig a gyermekugrálóként is elképzelhető galériateret köti - homlokzati gesztussal is - a nappalhoz
- 09 Metszet

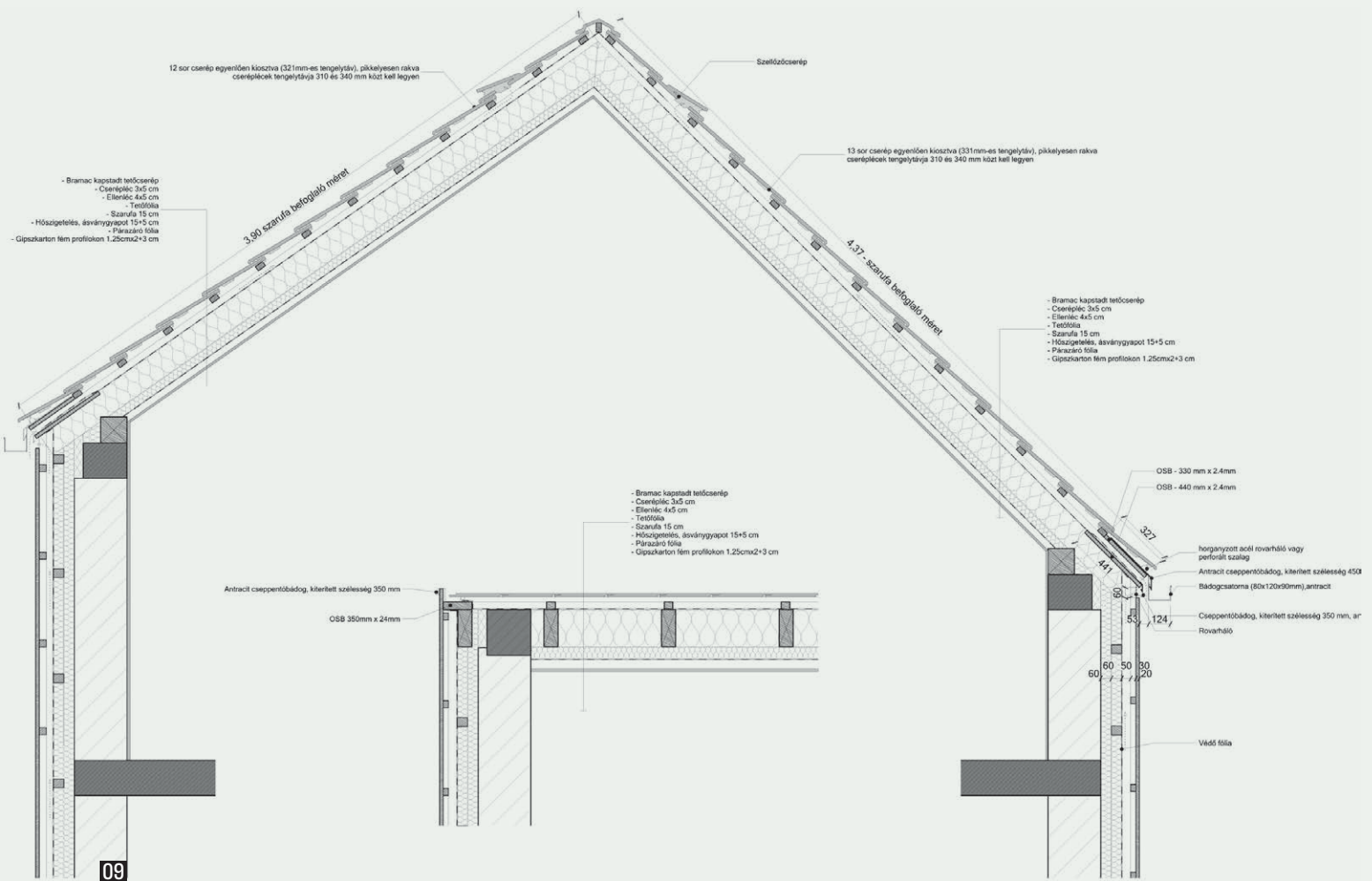
házas, így eléggé mellbe vágott, amikor álltak az új ház külső falai a tetőtérben. Emlékszem, ahogy Istvánékkal szürkülésben mentünk ki a felső födémre, és már éreztük, hogy milyen is lesz a beosztás, hogy honnan, mit lehet majd látni pontosan... Ez a pillanat megmaradt, addig minden csak papíron volt, viszont innentől már nem volt visszaút, állt a ház, be kellett fejezni.”

—Az új blokk a bejáratot rejtő nyaktaggal csatlakozik a régi ház végéhez, innen egybefüggő térsor vezet az étkező-konyha-nappaliba. Az enteriőr végén hatalmas üveglakkal nyílik a ház egy hátsó teraszra, ahonnan a csűr látványa zárja a teret otthonossá. Figyelemre méltó a belső tér következetessége: míg a fadóboz exteriőrje sötétszürke, az enteriőrben selyemfényű fehér felületek dominálnak. A kívülről tárgyként megjelenő, bizonyos részleteiben Lőrincz Barna házáat idéző doboz a belsőben is megőrzi ezt az érzékelési tematikát: a beépített szekrényekkel, aprólékosan tervezett részletekkel leginkább egy elegáns, járható bútort idéz.

—Az eredeti házból apartmanszállás lett, a toldalék viszont a kimozduló falsíkkal egyszerre hozza közel a csűrűt és teszi meg azt vonatkoztatási ponttá. Dénes Péter célja nem az, hogy a parasztház interpretatív mezejét kiterjesztve variálja azt, hanem az, hogy ebben a speciális térhelyzetben a csűr által feldobott értelmezéseket kibontva alkalmazkodjon az utóbbihoz, vagyis a csűrűhöz. Annak teréhez és a nappaléhoz kapcsolt scenografikus képéhez. A hátravetett terasz egy sűrű, meglehetősen urbánus újromantika centruma, egy olyan helyzet ürügye, amelyben a csűr már nem megoldandó feladat, hanem a teret, az új középpontot konstituáló tényező. A bővítés – noha besűríti a portát – megtartja az „élet”, vagyis az udvar értelmezhetőségét. A „faköpenybe bújt idegen” ugyanis nem borítja meg a ház és a csűr eredeti tömegei – és használata – által teremtett viszonyt. Magyarán: a csűr csűr; a ház ház marad, a bővítés pedig, noha minden eresztékével a csűrre utal, mégiscsak a házhoz kötődik bútorszerű kialakításával és marad annak egyszeri és megismételhetetlen bővítése.

—Dénes Péter erőfeszítéseit szakmai siker koronázta, az épület a 2020 Architectura 6 – regionális építészeti biennálén a családi ház kategória díját nyerte el.

08
09

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Wesselényi-Garay, Andor - Köllő, Miklós: „A Székely Ház mint eszmetörténeti csatatór: Adalékok a kortárs erdélyi ököregionalista építészet történetéhez”, in Farkas Attila - Kovács Dávid (eds): *Eszmetörténeti lehetőségek*, Magyar Művészeti Akadémia Művészettudományi és Módszertani Kutatóintézet, Budapest 2022, pp 119-162.
- [2] Tövissi, Zsolt: „Lakóház Csíkpálfalván, Faszerkezetű toldás rétegelt falak”, *Alaprajz*, Vol 5, No 4 (1998), pp 26-28.
- [3] Wesselényi-Garay, Andor - Köllő, Miklós: „Egy körtefa ürügyén: Nagy Árpád gyergyócsomafalvi lakóház bővítése, Erdély”, *Metszet*, Vol 13, No 2 (2022), pp 34-39.
- [4] Wesselényi-Garay, Andor - Köllő, Miklós: „Vorarlbergi fordulat: Oxygen Restro a Pongrác-tetőn, Erdély”, *Metszet*, Vol 13, No 3 (2022), pp 34-39.
- [5] Wesselényi-Garay, Andor - Köllő, Miklós: „Metaorganikus építészet: Újtusnád, ravatalozó, Erdély”, *Metszet*, Vol 13, No 3 (2022), pp 28-33.
- [6] Walker, John: „Assemblage Art”, *Glossary of Art, Architecture & Design since 1945*, (1992), 3rd. ed. Retrieved February 7, 2012.
- [7] Bardzinska-Bonenberg, Teresa: „Parasitic Architecture: Theory and Practice of the Postmodern Era”, (2017), DOI: <10.1007/978-3-319-60450-3_1> [utolsó belépés: 2022-09-20].
- [8] Baroš, Tomáš - Katunský, Dušan: „Parasitic architecture”, *Selected Scientific Papers, Journal of Civil Engineering* 15, No 1 (2020), pp 19-28.
- [9] Wesselényi-Garay, Andor - Köllő, Miklós: „Az organikus építészet nullfoka: Kortárs magyar ököregionalista építészet Erdélyben - először egy kutatáshoz”, in Jász Borbála - Zuh Deodáth (eds): *Szociológizáló hagyományok a magyar építészetelméletben*, Martin Opitz Kiadó, Budapest 2021, pp 165-192.

ÉPÍTÉSZET: Dénes Péter, DPDA studio | MUNKATÁRSÁK: Lázár Orsolya, Szász Bertalan Eszter, DPDA studio | STATIKA: Gurzó Levente, Kerész Zoltán, Gurzó András, Stabech Structure | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Udvari Áron | ÉPÜLETVILLAGOSSÁG: Gáll Attila

Kovács-Andor Krisztián DLA: Contemporary portico (Kortárs portikusz)
Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 40-45,
<https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.5>

Received: 08 July 2022

Accepted: 10 September 2022

Published: 14 October 2022

PERCZEL MANSION RESTORATION,
BONYHÁD, HUNGARY; ARCHITECTS:
ZOLTÁN BODA, JÓZSEF DENKINGER,
GÁBOR SZÁSZ

Restoration of monumental buildings often leads to an excess of adaptations or interventions, here is an example of a restrained form of restoration. The existing building and its immediate surroundings have been faithfully restored using traditional materials and skills. Unusually this mansion did not have a formal portico which led to some confusion as to where the main entrance is located. During the restoration process it was decided to add a contemporary portico, which for reasons of practicality and design ethics has been placed adjacent to the entrance - an appropriate answer that has minimal impact on the existing building.

01

02

- 01 A felújított kúria udvari nézete az új bejárati építménnyel
- 02 A klasszicista architektúrájú épület a felújítást megelőző állapotban
- 03 Az új, hangsúlyos bejárat a kőburkolatos, modern portikusszal

KORTÁRS PORTIKUSZ

A PERCZEL-KÚRIA FELÚJÍTÁSA BONYHÁDON

Az utóbbi években, öröndetes módon, sok történeti épület újult meg az országban, részben a nemzeti kastély- és várprogramnak, részben az önkormányzatok erőfeszítéseinek és különböző pályázatoknak köszönhetően. Sajnos az elkészült, a turisztikai attrakció és a történeti hűség között lavírozó felújítások nem minden esetben arattak osztatlan sikert. Kezdetben a bizonyíthatósági határokon messze túlmutató rekonstrukív helyreállítások, később az aránytalan kortárs kiegészítések borzolták és borzolják a kedélyeket, a szakma és a laikus polgárok körében egyaránt. [2][3] A bonyhádi Perczel-kúria felújítása egy olyan jól sikerült példa, ahol a teljes körű, korrekt műemlék-felújítás és a minimális kiegészítés jó arányban van, a kortárs bővítmény pedig jobb, a funkcióhoz méltóbb szituációt hozott létre, mint az eredeti, történeti állapot volt..

03

A felújítás kétségkívül legizgalmasabb eleme az udvar felől, a főépület középtengelyében álló, az egykori, hangsúlytalan főbejárat elé helyezett kapuzat-előtető, amely egy történeti épület portikuszának modern átírata.

ÉPÍTÉS | ARCHITECT

Boda Zoltán, Denkinger József, Szász Gábor

FOTÓ | PHOTO

Boda Zoltán, Denkinger József,
Szentés Gábor (drónfotó)

SZERZŐ | AUTHOR

Kovács-Andor Krisztián DLA

—Bonyhád a „Perczelek városa”. Ez a szlogen a település arculatának, imázsának is fontos részét képezi. A Perczel család neve egybeforrt a várossal, a településen számos, egykor a család birtokában levő épület található. A stílszerűen a Perczel utcában álló egykori Perczel-kastély például városi könyvtárként működik jelenleg. Ugyanitt, tőle nem messze található a Perczel-kúria, az 1848/49-es forradalom és szabadságharc honvéd tábornokának, Perczel Mórnak egykori szülőháza, aki életének utolsó évtizedeit is itt töltötte. Az U alaprajzú, földszintes, nyeregtetős, utcára merőleges, rövid szárnyain csonkakontyos épület 1780 körül épült copf stílusban, majd 1820 körül klasszicista stílusban építették át. [4] Az utcafronti főépület mögött, a parkban található a 18. században épült, korábbi Perczel-kúria is, amely később cselédszállásként működött. A jobb sorsra érdemes történeti épületegyüttest 1945 után államosították, és 2008-ig a Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola kollégiumaként funkcionált. Mindkét épület védett műemlék, az épületeket övező, lekerített park 1975 óta szintén természeti védettséget élvez.

03

01

04

—Az épületek több mint 10 évvel ezelőtt használaton kívül kerültek, állapotuk jelentősen leromlott, felújításuk halaszthatatlanná vált. A kúria és a park felújítása és hasznosítása régi vágya volt a bonyhádiaknak. A város önkormányzata a felújítást 2019 és 2021 között, pályázati pénzből valósította meg. A tervezett beruházás alapvető célja a meglévő védett épületek közösségi célú hasznosítása és a park megújítása volt. A megvalósítás során az épületek teljes körű műemléki felújítása mellett az új, közösségi funkcionak megfelelő átalakításokra, az épület főbejáratának újragondolására és a park burkolati és zöldfelületi rendszerének megújítására is sor került. [1]

A főépületben, a bejárattal szemközti központi térben egy nagyobb, 100 főt befogadni képes, többfunkciós termet alakítottak ki. Az épület így alkalmassá vált előadások, konferenciák és egyéb, nagyobb létszámú rendezvények befogadására, lebonyolítására. Az északi szárnyba vendégszobák kerültek, közösségi térrel és wellness részleggel kiegészülve. Az utcai főszárny déli részét a felvidéki kórus és a német nemzetiségi csoport használja egy-egy próbateremmel és irodával, illetve egy Perczel-emlékszoba is található itt, amely eredeti Perczel-bútorokkal és használati tárgyakkal van

02

berendezve. A főépület déli szárnyában a vizesblokkokat, az udvari épületben pedig kétfős vendégszobákat alakítottak ki saját fürdőekkel és központi közösségi térrel, korhű, de a mai modern elvárásoknak megfelelő színvonalon. A belső terekben egyszerű, de igényes anyagok kerültek beépítésre.

Ahol lehetett, igyekeztek megtartani a régi nyílászárókat, eredeti kőkereteket és előlépcsőket. Az ajtókat több helyen felújítva megtartották, és csak a szárnyakat cserélték utángyártott, az eredetivel megegyező megjelenésű szárnyakra. A homlokzati ablakokat szintén a régi ablakok alapján gyártották újra. Az épület homlokzati színét sárgáról fehérre változtatták, ami napjainkban szinte kötelezőnek, egyfajta divatnak is tekinthető, itt viszont a falkutatások is igazolták, hogy az épület valaha valóban fehér színű is volt.

A főépület utcai szárnya alatt egy dongaboltozatos pince is található, amelynek felújítása a jelenlegi programba nem fért bele, de jövőbeni hasznosításával jól kiegészülhetnének az épület közösségi funkciói.

—A felújítás kétségkívül legizgalmasabb eleme az udvar felől, a főépület középtengelyében álló, az egykori, hangsúlytalan főbejárat elé helyezett kapuzat-előtető, amely egy történeti épület portikusának modern

04

09

03

05

átirata. Egykor, a főépület építésénél az akkor már meglévő utcai épület egyes építészeti, formai elemeit alkalmazták. Az épület középtengelyében található udvari főbejáratot csak helyzete különböztette meg a két beforduló szárnyon lévő, másodlagos bejáratától. Formai kialakításuk teljesen megegyezett, mindhárom bejáratnál egy egyszerű kőkeretre szerelt kétszárnyú ajtó készült. Az archív fotókon látható, hogy közvetlenül a bejárat mellett is nagyméretű fa állt, így jelezve, de egyben el is takarva a kúria e fontos pontját. [4] A korábban sosem létezett portikusz-átirat, az épület középületi státuszát jól hangsúlyozó épületelem az elmaradt bejárati hangsúlyt hivatott pótolni, amelyet egy közösségi funkciójú épület megkíván.

—Az építmény egy szabadon álló, kortárs toldalék, amely egyszerű, tiszta vonalvezetésű és tagozat nélküli oszlopokból és faltestekből, illetve lapostetőből épül fel. A kapuzat szélessége nagyjából az utcai oldali, timpanonos középízzel egyezik meg. A vasbeton szerkezetű, kőburkolatos építmény hangsúlyos elemként jelenik meg, de a kúria építészeti elemeit, párkányát érintetlenül hagyja. Az épülethez finoman, egy üveg nyaktaggal kapcsolódik, ami – a mai igényekhez igazodva – a szélfogó szerepét is megoldja. A fedett

05

bejárathoz északról és délről is rámpa vezet, amely az épület akadálymentes megközelítését biztosítja. A felújított kúria homlokzati színétől különböző, de nem elütő világos mészkőburkolat didaktikailag elkülöníti, ugyanakkor harmonikussá is teszi a hozzáépítést. Szép megoldás, hogy az egyszerű, tiszta részletképzést a visszahúzott – alig látható – fémlemez fedés és a rejtetten levezetett csatorna ejtőcső sem zavarja meg. A kisléptékű kiegészítés egyáltalán nem tűnik idegen elemnek, szépen szervesül az épülettel. Az embernek az az érzése, hogy hiányozna, ha nem lenne ott. Azt hiszem, hogy ez a helyszínen tapasztalható érzés visszaigazolása és dicséret a tervezőknek.

—Az épületszárnyak által körülhatárolt terület zöld szigetekkel tagolt, burkolt felület. A zöldfelületek és a burkolatok geometrikus szerkesztése a modern bővítéssel alkot egységet, és az épület alapformájával is összhangban van. Az ettől nyugatra, a park felé eső burkolt felületek fokozatosan alakulnak át a parkban futó, tervezett, de vonalvezetésükben szabálytalan, a növényzet által is meghatározott kerti utakká. Az arborétumszerű park, annak növényállománya is szépen megújult. A sétányok finom kavics, illetve

06

07

06

06 Az udvari homlokzat madártávlatból

07 A felújított kúria és a park felülnézetből

08 Helyszínrajz

09 A főépület alaprajza

07

helyenként stabilizált kavics burkolatúak. A fő sétány mellé igényes díszvilágítás, a parkba új ülóbútorok kerültek.

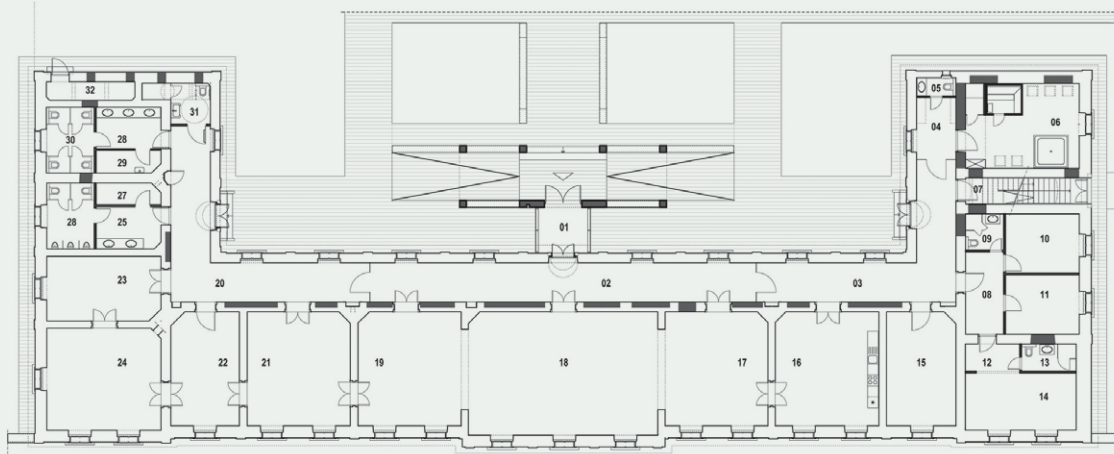
A pilaszterekkel tagolt utcai homlokzat folytatásában húzódo, felújított kerítésen gyalog- és kocsikapu, a kerítésfalban pedig szoborfülke található, amelyeknek eredeti kőkereteit meghagyták és szintén felújították. A hosszú ideje üresen álló falfülkébe visszakerült az az eredeti Szent Rókus-szobor is, amelyet hosszú ideig a városi kórházban őriztek.

—A bonyhádi Perczel-kúria felújítása és átépítése remek példája a kisléptékű, de nagyvonalú, igényes vidéki kúria felújításoknak, ahol a kortárs kiegészítés arányos, az építészeti megfogalmazás visszafogott, nem nyomja el az eredeti épület megjelenését és értékeit. Sőt, valóban hozzátesz az épülethez. A tervezők szavait idézve „a tervezett portikusz legkevésbé csak a meglévő épület kiegészítése, hanem általa változik át és nemesedik a korábbi lakóépület középületté.” [1]

08

09

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Boda, Zoltán - Denkingér, József - Szász, Gábor: *A Perczel-kúria átalakítása és felújítása (Bonyhád, Perczel Mór u 44 Hrsz: 1737)*, Pécs 2021.
- [2] Jamrik, Levente: „Ez az örökségvédelem? Áruraktár lett a nagyvázsonyi várból”, 2022-04-17 CEST 15:42, hozzáférhető: <<https://index.hu/kultur/jardasziget/2022/04/17/ez-az-oroksegvvedelem-aruraktar-lett-a-nagyvazsonyi-kinizsi-varbol/#>> [utolsó belépés: 2022-08-30].
- [3] Mayer, Jácint: „Giccses középkori lakótorony árnyékolja be a szépen felújított nagyvázsonyi panelvárat”, 2022-04-30, hozzáférhető: <<https://hellomagyar.hu/2022/04/30/giccses-kozepkori-lakotorony-arnyekolja-be-a-szepen-felujított-nagyvazsonyi-panelvarat/>> [utolsó belépés: 2022-08-30].
- [4] Orosz, László - Rómer, Károly: *Perczel-kúria Bonyhád, Perczel Mór utca 44 szám alatti Hrsz: 1737 utcafronti és udvari épületének műemléki vizsgálata - Építéstörténeti leírás*, Pécs 2019.

ÉPÍTETTŐ: Bonyhád Város Önkormányzata | GENERÁLTERVEZŐ: Szászépterv Mérnökiroda Kft. | TÁJÉPÍTÉSZET: Tóth Réka
 | ÉPÜLETSZERKEZETEK: Perényi László | TARTÓSZERKEZETEK: Kis-Bogdán András | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Kóvári Zoltán |
 ÉPÜLETVILLOMOSSÁG ÉS GYENGEÁRAM: Stöikler Péter | TŰZVÉDELEM: Lipinka Zsolt

Vukoszávlyev, Zorán: Palace renovation in the traditional contemporary (Kastélyfelújítás a tradicionalitás és kortársiasság jegyében
Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 46-53,
<https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.6>

Received: 18 September 2022

Accepted: 30 September 2022

Published: 14 October 2022

HUNTING ESTATE RESTORATION,
BODAJKI, HUNGARY; ARCHITECT:
SÁNDOR HORVÁTH

An important step to take in preparing visitors for any form of exhibition is the point of arrival. When the subject of an exhibition is contained in a traditional rural hunting lodge it would be a mistake to disrupt the composition between the existing building and its surrounding landscape, therefore, to replace the existing garden terrace with a contemporary styled reception area creates a transitional space between the grounds of the lodge and the exhibit within.

01

KASTÉLYFELÚJÍTÁS A TRADICIONALITÁS ÉS KORTÁRSIASSÁG JEGYÉBEN

TÉMAFELVETÉSEK ÉS JÓGYAKORLATI VÁLASZOK A BODAJKI VADÁSZKASTÉLY MŰEMLÉKI IGÉNYŰ FELÚJÍTÁSÁBAN

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT

Horváth Sándor (Dekon építésziroda)

FOTÓ | PHOTO

Jaksa Bálint

SZERZŐ | AUTHOR

Vukoszávlyev Zorán

—A Dunántúli-középhegység dombos tájainak egyedi téri hatású kistájegysége a Móri-árok. [1] A Vértest a Bakonytól elválasztó völgy hosszan metszi át a hegyvidékes tájat, természeti képződménye korai idők óta átjáró a két nagyobb régió, a Kisalföld és a (nagy) Alföld, ezen belül is a Mezőföld északnyugati csücskét jelentő Sárrét között. A mintegy 50 km hosszú hasadékvölgy őrzésére és ellenőrzésére a domboldalakon föld- majd kővárak emelkedtek, a nagyrégiók közötti kereskedelmi útvonal mentén főként gyümölcs- és

01

gabonatermesztésre alkalmas birtokközpontok jöttek létre. A terület természetes módon járult hozzá az erdőségei vadállományára fókuszáló vadgazdálkodás és az idővel főúri (sajátos) sportként is elterjedt – a magasabb státuszú társadalmi körök számára egyfajta közösség-építő, nem titkolt diplomáciacentrikus elfoglaltság, a – vadászati tevékenység kialakulásához. Ennek keretei azok a reprezentatív kiskastélyok, melyek birtokközponti szerepükön túl a társasági élet szinterei voltak, vagy akár a hazai léptékben, de még európai mércével

02

- 01 Látkép a bodajki templomtorony felől
- 02 Kastély a gépészeti pavilon irányából

is nagyon számító kastélyegyüttesek, ahol a vidéki társadalmi élet bonyolódott.

—Míg a várak a magyar középkor, addig a török utáni idők fellendülő gazdaságának és társadalmi fejlődésének reprezentatív elemei a kastélyok. A Vértes oldalán álló Csókakővel szemközt, mintegy hat kilométernyi távolságra, jól befogható látótávolságban, a bakonyi oldalon található Bodajk települése – a vizuális látványhíd a Móri-árok legszűkebb szakasza. A közeli Mór Lamberg-kastélya, illetve a délre húzódó Fehérvárcsurgón a Károlyi család nagyradalmi központja között található Bodajk kistelepülés. Központjától délre, közvetlenül a főút feletti többhektáros park közepén magasodik az egykoron Miske József báró, [2] erdélyi kancellár és birodalmi miniszter által bérbe vett uradalom 1839-ben épített rezidenciája. A klasszicista jegyeket magán hordó kastély feltárulása

archaikus hangulatával magával ragad – a falak mögé betekintve pedig egy korszerű interaktív kiállítás segítségével a mai világunkat feltáró kiállításon keresztül vezet bennünket aktuális kérdések felé. A sokak számára alapvetően misztikus, közvetlen emberi létünk-től eltávolodottnak érzékelt vadászat tematikájára építő természetismereti kiállítás nemcsak a társadalmi reprezentációt ma újfent erősen megjelenítő vadászsikerek, hanem a természeti környezetünk iránti társadalmi felelősségvállalás programját is élénk vetíti.

—A megújult bodajki kastély mai szerepvállalása a 21. században kettős célok mentén értelmezhető – egyrészt a vadászat és annak kontrollált felelősségvállalása mentén vezetett vadgazdálkodás mai történetébe bevezető kiállításként, másrészt a történelmi környezetet megmutató örökségvédelem (nyilvánvalóan építészeti számára még fontosabb) tematikája felől is

04

 09
11

03

megközelíthető. A felújítást vezető tervezőcsapat és az új funkcionális működés szerinti kiállítás kialakításának gondozói két építész csoport, akiknél az együttműködés eredménye – korábbi munkáik kölcsönös ismeretével és elismerésével – gördülékeny és harmonikus egységben jelenik meg. És előrevetítve: ne feledkezzünk meg a parkrendezés és mikroarchitektúra kiemelkedő gondosságú megtervezéséről és – nem utolsósorban, de a folyamat rendjéhez alkalmazkodva – valamennyi építő tevékenység magas minőségű kivitelezéséről sem.

—A kastély kimért mértékletességű (stílusjegye alapján tehát igazán klasszicista) architektonikus díszítettséggel fordul a mélyebben futó főút felé – és háromaxisos középrizalitjának ión lizénapárok őrízte emeleti teraszáról tekint a szemközti Vértes domboldalába festőien illesztett Csókakő várára. Az érkezés dramaturgiája a helyszín adta viszonyok szerint – sok más kastélyunk megközelítésének nem egyedi tematikája alapján – oldalról történik, a mai környezeti helyzetben is jó távolságot, így rálátást is biztosító rendezett parkfelület által megnyitva. A telek formája a mai kerítés vonalában ez oldalon megközelítőleg követi a történelmi vonalát, míg – a 20. századi kastélyorsókra jellemzően – túlsó oldalán a hatvanas-nyolcvanas évtizedekben építési telkekkel feltagolódott, de (szerencsésen) a növényarchitektúra és az épület tömege által takart,

így viszonylagos egységet mutat. A fejlesztési koncepció e zöld építészeti kortárs formaelemekkel és tárgyi beavatkozásokkal húzza a 21. század dizájnszemlélete felé, miközben mérhető gesztusokkal biztosít folytonosságot a történetiség felé is. E gondosan kimunkált kettősség egyik oldalán a kortárs építészeti és mikro-környezeti elemek, másik vonalán a rendezés elvét adó tradicionális kompozíció biztosít kényes, de itt kétségkívül jól eltalált, kellemes egyensúlyt. Ilyenek a nagy zöld fű-parterek, állészerűen telepített (majd idővel megnövő) fa-kiültetések, és ezeket tájképi organikus vonalvezetéssel átfűző sétautak. Utóbbit a portabejáratú „doboz”, az izléses elemekből összerakott játszótéri egységek, és a – rendezvényfunkció okán szükségszerűen túlméretezett – telken belüli parkolófelület alkotják. De ezek formai egyensúlya a funkcionális rendnek megfelelően jól olvasható, nem bántó, sőt kellőképpen rétegzett. Ez utóbbi jellemző szép példája a domboldalra felkúszó tematikus sétaút pavilonjainak illesztése, mely kortárs tárgyszerű elemek őszinte kortársiasságukkal vannak jelen a füves aljnövényzet parki szintjén, ugyanakkor léptékük és feltárási pozíciójuk mintegy eltörpül, sőt háttérben marad a magas lombkoronájú fák törzsei között.

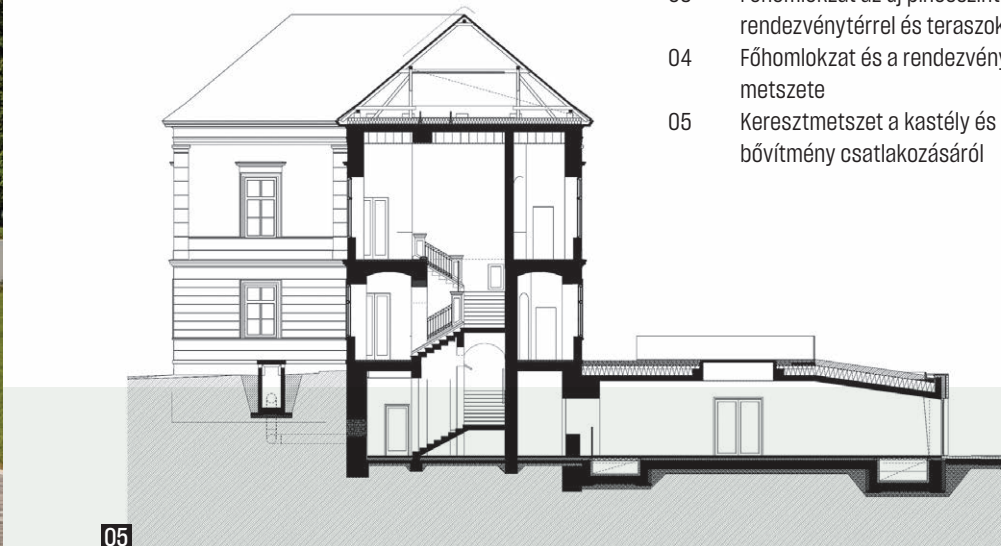
—A kellemes bevezető séta, illetve a funkcionálisan jól pozicionált (köszönik a családosok) gyermekfoglalkoztató játszóterek nagyon gazdag, vizuális

03

02

04

05

- 03 Főhomlokzat az új pincszinti rendezvénytérrel és teraszokkal
- 04 Főhomlokzat és a rendezvénytér metszete
- 05 Keresztmetszet a kastély és bővítőmenny csatlakozásáról

információközlő statikusságával, egyszersmind interaktív paneleivel dinamikusan is élvezhető kiállításra készítenek fel, ahol a vadászat világával, a hozzá tematikailag szorosan kötődő vadgazdálkodás ágazatával ismerkedhetünk meg a kastély két szintjén. Míg „tárgyaiban” az imént említett kis kerti pavilonok a kiállításra, addig azok építészeti kialakítása a vadászkastély újabb funkcióelemére, a rendezvényközponti használatra kapcsolódik. Ez utóbbi gondos illesztésének a közös anyaghasználat, szín- és formavilág. A kerti pavilonok kubusossága, kétjellemezőjű anyaghasználat, táji illesztése a kastély előterébe támfal-szerűen behúzódó, részben földbe süllyesztett, nagyméretű rendezvénytérben manifesztálódik. A kastély fűútra néző síkszerű homlokzata így bázikusan, de kertkompozíciós értelemben is markáns tárgyyszerű elemmel bővül, térbelileg kitérő, gyönyörű tájképi feltárást biztosító podeszttel egészül ki. A mértéktartó architektúra kiműveltsége – az ismert kortárs jógyakorlat példáihoz viszonyítva – jó alap arra, hogy idővel, a növényki-telepítés és a fák lombjának méretbeli korosodásával megfelelően takart állapotba kerüljön, és inkább ízesült, mint additív elemként hasson. Megerősítésül, a kritika hangvételt súlyozandó: a kortárs elemek kellemes egyensúlyi helyzetét látjuk a jó döntések sorozatának köszönhető komplex feltárársban.

05
06

—A fentebb elemzett kortársias tervezői hozzáállás igényessége a történeti épülettel foglalkozó építészeti magatartásban mutatkozik meg igazán. Érezhető a részletek műgondjába fektetett idő és precizitás, melylyel a hazai műemlékvédelem gyakorlatias jó példáinak sorába emelhető a „beavatkozás”. Mely itt a bodajki kastély esetében precízen tervezett szerkezeti csomópontokban, alázatosan megjelenő kortárs additív dizájnban és megfelelően adagolt korszerű technológiában jelenik meg, vagy épp marad rejtőzködően háttérben. Előbbiek szépsége a kifelé-befelé középfelnyíló faanyagú ablakokban, utóbbi a fém-üveg vitrinekben és gazdaságos üzemeltetésű klimatikus gépészetben van jelen. A történeti szerkezeteket értő gondolkodásmód a tradicionalitás másfél-két évszázadot átívelő folytonosságát hozza elénk: ne csak az, hogy csakis a belső szárnyon alkalmaz vékony hőszigetelt üvegezést, de a lábazattól indulva a tető részleteképzéseinek magas standardú minőségét fedezi fel az értő vizsgálódás. Az illeszkedés, a történeti és kortárs közötti egyensúly az eredetileg kocsiáthajtós kialakítású középtengelyi rizalitban forr össze – ahol az emeleti tympanonos, négyszölpös terasz alá a robusztus pilléres bázisban hátrahúzott üvegezéssel, tehát mélyárnyékba strukturált üvegezésszel szélfogó doboz kerül. Mert a beltérbe lépve már az impresszív kiállításvezetés foglalja le a látogatót, a preparátumok életszerű, de misztikusan manipulatív világa

08

10

06

ragad magával, a történeti megjelenés részletelemeinek követhetősége helyett a kortárs látványvilág tölt ki minden érzékelést. A meghökkentő és elgondolkodtató elemek sora magas színvonalú technikai reprezentáción keresztül ragad magával: nemcsak az egyes állatfajták valós méreteinek szembesítő közelsége, de a vezetett látogatás mellett is szabadon használható interaktív

07

tartalmak befogadása is élménygazdag órá(ka)t eredményez. A preparátumok mint műtárgyak kompozíciót erősítő látványvilág dizajnstratégiája a podesztek elemkészlete – vetett felületformák, fűszál-asszociációt adó fapálca-rengeteg és mai anyagú csőelemek és panelek – mellett a dramaturgiai felépített hang- és fényhatások összességére épít. Mely – minden

11

- 06-07 Egykori koosíthajtóban
kialakított üveg szélfogó
- 08 Helyreállított és a pince felé
bővített főlépcső

08

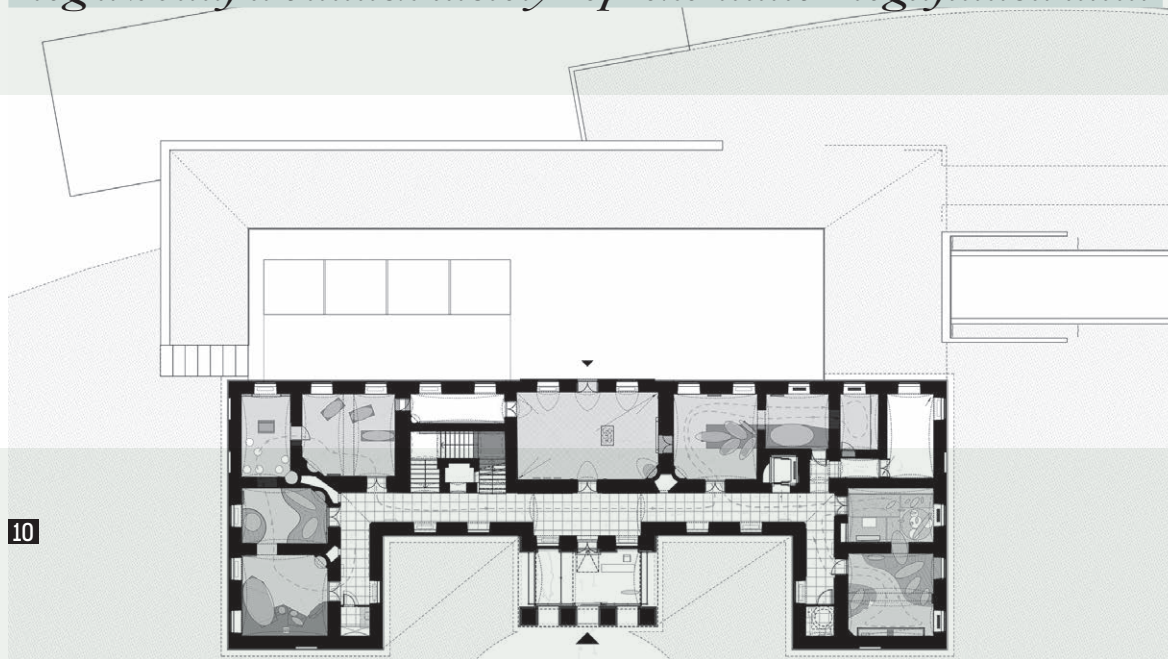
elismerés mellett, csendben megjegyezve – néhol szét-
feszíti az építészeti teret. A teljes kiállítás befogadói
érettséget is kíván, de a tervezők – a családi látogató-
kat is megcélozva – az egyensúly érdekében játékos és
digitális trükköket is ötvöző, látványos videóinstallá-
ciókat is alkalmaznak. Mindezt a kiállítás tematikájá-
nak őszinte kitágításaként (kifejezetten üdvözlendő)

a klímaváltozás élővilágra gyakorolt hatását bemutató
képsorokkal és víziókkal kiegészítve – kifejezetten fel-
nőtt-tartalom jelleggel. Talán e komplexitás után nem is
meglepő, bizony itt is hangsúlyozandó, hogy mindezek
után jó megpihenni az igényes kialakítású – a többször
már elismerően hangsúlyozott panorámát megmutató
– kávézóban.

09

Hagyomány és azt jól kiegészítő, méltó igényességű korszerűség jelenik meg a bodajki vadászkastély reprezentatív megújulása által

10

—Tradicionalitás és kortársiasság szép egyensúlya tájépítészettől kerttervezésen, tömegkompozíción, funkcióbővítésen és részletképzésen át – hagyomány és azt jól kiegészítő, méltó igényességű korszerűség jelenik meg a bodajki vadászkastély reprezentatív megújulása által. Mely tanítható mesterfogásokban, ízlelendő egyensúlykeresésben és minőségfókuszú hozzáállásban jelenik meg a befogadó műértő számára, de egyként a kortárs látogató-(fel)használó előtt is.

07

- 09 Wunderkammer
mennyezeti
installáció
- 10 Földszinti alaprajz
- 11 Esőerdő installáció

11

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Frisnyák, Sándor (ed): *Magyarország földrajza*, Tankönyvkiadó, 1978, p 443.
- [2] Seidel, Ignác: *A csókakő-móri uradalom történéseinek és eseményeinek időrendi elbeszélése*, Fejér Megyei Levéltár Közleményei 32, Mór-Székesfehérvár 2005, p 93.

ÉPÍTETTŐ: BDKJ-Real Estate Ingatlanhasznosító és Szolgáltató Kft. | TÁRSTERVEZŐ: Horváth-Farkas Zsófia | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK: Orbók Sándor, Almási Dorottya, Kálna Dávid, Szabó Márton | KIÁLLÍTÁS: Vasáros Zsolt DLA, Dávid Dóra, Sasvári Áron, Sági Gergely, Véner Ágnes | TÁJÉPÍTÉSZET: Kiszely Gergely, Kiszely-Kovács Vera | TARTÓSZERKEZET: Kovács István | ELEKTROMOS TERVEZŐ: Beharka Zsolt | GÉPÉSZ TERVEZŐ: Kabak János, Nagy Nándor, Erdős Attila | GÁZTERVEZŐ: Lipták Tivadar | VÍZGÉPÉSZET: Drobni Gergely | ÜVEGFÖDÉM STATIKA: Dr. Budaházy Viktor | ÉPÜLETDIAGNOSZTIKA: Dr. Dobszay Gergely | ÉRTÉKLELTÁR: Fehérvári Zoltán | KERTTÖRTÉNÉS: Gecséné dr. Tar Imola | KONYHATECHNOLÓGIA: Rátanyi Árpád | KÖZÚT ÉS KÖZMŰTERVEK: Grosz Krisztina, Márkus László Máté | TŰZVÉDELEM: Decsi György, Ihnátisin Endre | LIFT: Tragor Gábor | KÖLTSÉGVETÉS-KÉSZÍTŐ: Vadon Béla | LÁTÁNYTERVEZŐ: Mihályi Zsolt, Pribil Ádám | GENERÁLKIVITELEZŐ: WHB Group

Szecső, Heléna: Reconstruction of monumental residential buildings in Budapest (Budapesti műemléki lakóépületek rekonstrukciója
Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 54-59,
<https://doi.org/10.33268/Met.2022.5.7>

Received: 25 November 2021

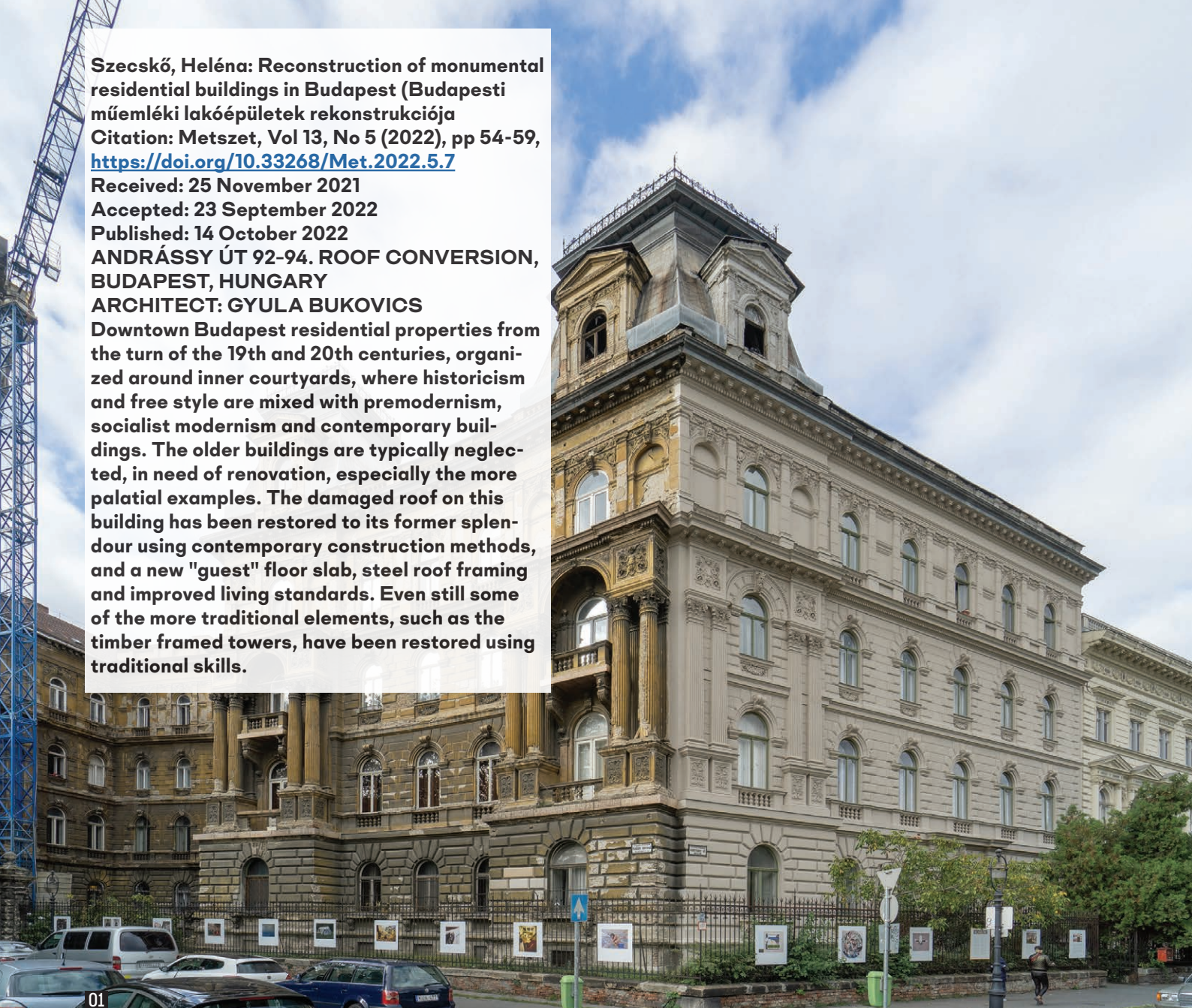
Accepted: 23 September 2022

Published: 14 October 2022

ANDRÁSSY ÚT 92-94. ROOF CONVERSION,
BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECT: GYULA BUKOVICS

Downtown Budapest residential properties from the turn of the 19th and 20th centuries, organized around inner courtyards, where historicism and free style are mixed with premodernism, socialist modernism and contemporary buildings. The older buildings are typically neglected, in need of renovation, especially the more palatial examples. The damaged roof on this building has been restored to its former splendour using contemporary construction methods, and a new "guest" floor slab, steel roof framing and improved living standards. Even still some of the more traditional elements, such as the timber framed towers, have been restored using traditional skills.

BUDAPESTI MŰEMLÉK LAKÓÉPÜLETEK REKONSTRUKCIÓJA

ANDRÁSSY ÚT 92-94. PALOTAÉPÜLET TETŐTÉR-BEÉPÍTÉSE | BUDAPEST

Budapesti belváros meglévő épületállománya általános-
ságban avult állapotú, a nagy mennyiségű energiafogyasz-
tás, a műszakilag és esztétikailag leromlott minőség miatt
a felújítási munkák szükségszerűek.

02

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT

Bukovics Gyula (1883), Studio Kvarc Kft.

FOTÓ | PHOTO

Élías Dávid András,
Szecskó Heléna

SZERZŐ | AUTHOR

Szecskó Heléna

BELVÁROSI ÉPÜLETREKONSTRUKCIÓK RÁÉPÍTÉSSEL, PADLÁSTÉR-BEÉPÍTÉSSEL

— Budapest belvárosának épületállománya jellemzően a 19. és 20. század fordulójáról származó, belső udvarok köré szerveződő lakóingatlanok, melyeknél a historizmus, a szabad stílus keveredik a premodernizmussal, a szocialista modernnel és a kortárs épületekkel. [1] A beépítési jelleg miatt a városszövet egységes arculatot mutat, de jellemzően rossz állapotú, szükségszerűen felújítandó épületekről van szó, nagy lakószámmal és kiemelt építészeti értékekkel.

— Számos tipológiai rendszerezés létezik, amelyek a meglévő rendkívül vegyes épületállomány rendszerezését, besorolását kísérlik meg. A szakirodalomban a Nemzeti Épületenergetikai Stratégia [2], a Tabula és Episcopo projekt [3], valamint a Negajoule 2020 projekt [4] által kidolgozott épületesoportosításokkal

találkozhatunk. Az épülettípusok nagy előnye, hogy az országos épületállományt érintő vizsgálatok alapján szolgálhatnak. Így például statisztikai adatok alapján kimutatható, hogy a magyar háztartások legnagyobb része, 66%-a családi házakban, 14%-a panelben, 20%-a pedig egyéb, jellemzően téglából épült társasházakban él. Az adatok szerint lakóépületeink zöme igen régi: több mint 60% 1980 előtt épült, és mindössze 10% épült az elmúlt 15 évben. [2] A statisztikai adatokhoz kötött építési időből építési módra, szerkezeti jellegre lehet következtetni, továbbá általános műszaki jellemzőket és állapotot köthetünk az épületekhez.

— Budapest belvárosának lakóépület-állományát az építészeti stílus alapján a tipológia további alegységekkel pontosítja, és ezzel összefüggésben az épületek megépült szerkezeteire vonatkozóan is adatokat nyerhetünk. Az épület stílusa, az alkalmazott szerkezetek

alapvetően befolyásolják az épületek energiaszigeteltetését és a felújítások során az energetikai célú intézkedéseket.

—A beavatkozás mértéke az épületrekonstrukció komplexitásától és az épület műemléki jellegétől függ. A homlokzatok felújítása során lehetőség van külső vagy belső oldali hőszigetelés elhelyezésére, nyílászárók cseréjére. A földem-hőszigetelések vonalvezetését a pincei, földszinti, padlásfödém, vagy ferde helyzetű tetőkontúr adja. Az épületburok felújításának alapelve a szigetelések minimális, nem toladó szinten történő alkalmazása lehet, ezáltal megőrizhető az épületek történelmi értékének tekintett építészeti jelleg és a díszítések.

—A meglévő történelmi épületek rekonstrukciójával egybekötött tetőtér-beépítés beruházói szempontból megfelelő megújítási lehetőség. Az új szerkezetek korszerű, hatályos energetikai rendeletekhez igazodó tervezése kötelező érvényű, de az átépítés során az épületek közös területeinek, gépészetének felújítására is sor kerülhet, ezáltal a meglévő szerkezetekben is kedvező változásokat lehet elérni.

BUDAPEST, ANDRÁSSY ÚT 92-94. PALOTAÉPÜLET REKONSTRUKCIÓJA

—A Hübner-udvar 1885-ben épült Hübner Ferdinánd megbízásából Bukovics Gyula építész tervei alapján az akkori Sugár út 108.-as szám alatt, a kornak megfelelő építéstechnológiával, francia reneszánsz stílusban. Az épület követte a mai Kodály körönd átfogó építészeti koncepcióját, a másik három épülettel látványos egységet képezve. A városképben is kiemelt jelentőségű épületet műemlékként tartjuk számon.

—A három utca által közrefogott, földszint + háromszintes lakóház a körönd felé íves kialakítású, főhomlokzatát szimmetrikus elrendezésben négy torony díszíti (a tervtárban fellelt eredeti tervekhez képest a tornyokat kissé eltérően, homorú formában építették meg). A második világháború során az épület Szinyei Merse utca felőli részét bombatalálat érte. A helyreállítás során csak a hiányzó tetőszerkezetet építették újra, a két lerombolt tornyot és az attikás párkányzatot nem.

—A társasház meglehetősen rossz állapota miatt régóta keresi a felújítási lehetőségeket, míg végül a padlás-tér-beépítés, ráépítés mellett döntöttek. A beruházás során a tetőtér építető beruházó az épület bővítéséért cserébe a teljes épületet felújítja, liftet épít ki, valamint a pince területét is hasznosítja. Az új szinteken lakások, a díszudvar alatt pedig burkolt tetővel fedett parkoló épül. A rekonstrukció építészeti terveit a Studio Kvarc Kft., míg az épületszerkezeti terveket Szathmáry Csilla, Szeckő Heléna és Tóth Emese készítette.

ÉPÍTÉSZETI KONCEPCIÓ

—Az épület padlásterét beépítetlen, az építési kornak megfelelően kötőgerendás-főállásos szerkezetű volt cserép és pala héjalással, változó állapotban. A tetőgerinc valamennyi szárnyon közel azonos magasságban futott. Az új tetőtér-beépítéshez a meglévő utcai gerincmagasság vonalát és a tető kontúrját változatlanul megtartva új tetőszerkezetet terveztünk. A belső oldalon is megmaradt a párkány- és a gerincmagasság, azonban a 30–35°-os tetőhajlásszögek 45°-ra módosultak, amivel a két tetősík között kialakult egy kishajlású tetőszakasz. Így egyrészt nőtt a tetőtér hasznos alapterülete, másrészt a gerinc magasságában a kémények és

- 03 Vasbeton falazat, tetőszerkezet építése
- 04-05 Megmaradó faszervezetű tornyok és az új acélszerkezetes tornyok (fotó: Éliás Dávid)

egyéb gépészeti berendezések karbantartására alkalmas szervizjárda keletkezett anélkül, hogy a belső udvarok benapozottsága romlott volna. Az Andrássy út és a Kodály körönd felőli homlokzatokon a főpárkány fölött geison sáv (koronázópárkány) vonul végig. A lakások bevilágítására szolgáló üvegfelületek ezek mögé rejtettük el, így az utca szintjéről a tetőtér-beépítés nem érzékelhető.

VENDÉGFÖDÉM ÉS A TETŐ VASBETON SZERKEZETE

—A meglévő tetőszerkezet faszervezetű hagyományos ácskötésekkel készült, kötőgerendás állószeles szerkezet volt. A főállásonként elhelyezett kötőgerendák a terek használatát akadályozták volna, ezért olyan térelhatároló szerkezet kialakítása szükséges, amely a padlástér beépítését lehetővé teszi, így a tetőszerkezet cseréjére volt szükség.

—Az épület zárófödeme eltérő szerkezeti megoldásokkal készült, csapos gerendás, Újlaki födém, ritkított gerendás, Szirmai-féle, borított gerendás, vasbeton síklemez, vékony vasbeton födém, csapos gerendás födém mezőt is találtunk. A meglévő szerkezetek teherbírása a tervezett hasznos terhelésre nem felelt meg, az átépítés során a födémek megerősítését meg kellett oldani. Az új vendégfödémek tűzvédelmi követelménye 120 perc, a korábban készült szilárd födémek esetében (monolit vb. Szirmai, Újlaki) ezt a követelményt csak kiegészítő védelemmel lehetett biztosítani.

—A szerkezetek megerősítése a meglévő födém teherviseléséhez igazított vendégfödémekkel készült. A kivitelezés során a meglévő faanyagú szerkezeteket elbontották. A vendégfödém szintjén, a térdfalak viszsabontását követően egy koszorút kellett létrehozni

02

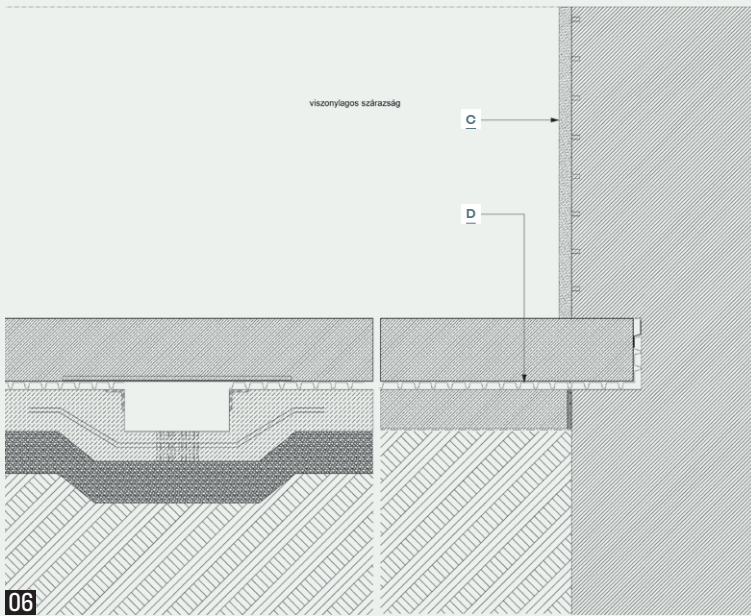
a vendégfödém síkjában. A vendégfödém, legyen meglévő vagy új, csak az általános terhelést bírja el, az épületburkok terhét nem. Ennek kiváltására acéltartók készültek, amelyek a vasbeton koporsófödém és vasbeton lakáselválasztó falak terheit viselik és adják át a közbenső és szélső téglafalakra.

A külső homlokzati térelhatároló szerkezet hőszigetelése műemlékvédelmi és hőtechnikai szempontok miatt a meglévő épület és az új tetőtéri szerkezetek találkozási síkján, a védendő párkánytagozat mögött extrudált polisztirolhabból készült, a visszaépített párkánytagozatot a hőszigetelésen keresztül lehet a vasbeton térdfalhoz visszakötni.

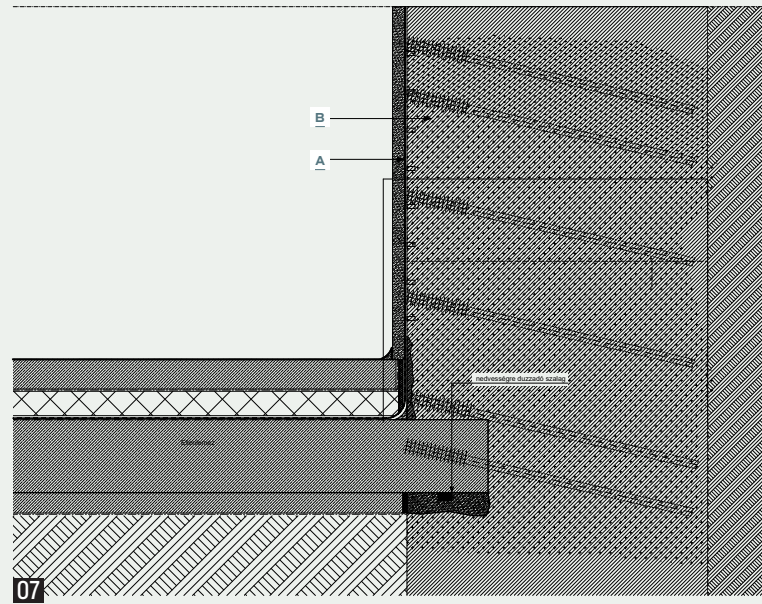
A TETŐ KIALAKÍTÁSA

—Az új épületszerkezetek tervezése során a határoló- és nyílászáró szerkezetek hőátbocsátási tényezőire vonatkozó követelményeket tartottuk be, igazodva a 7/2006. (V. 24.) TNM-rendelet energetikai előírásaihoz. [5]

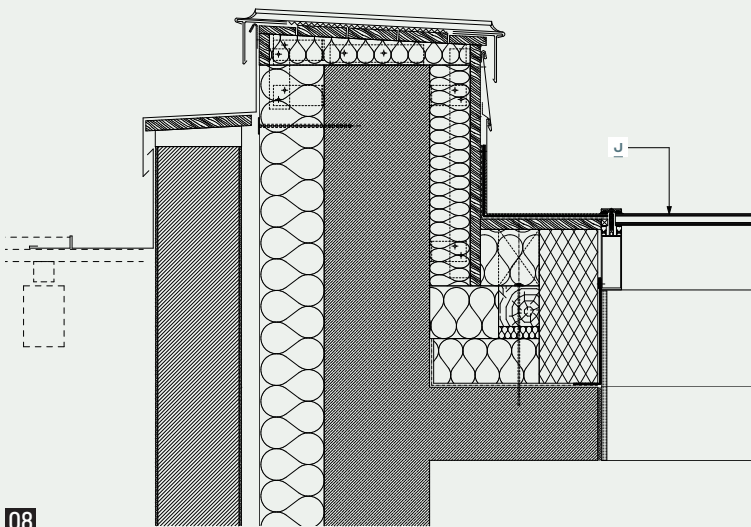
—A magastetők egyszeresen kiszellőztetett kéthéjű hidegtető elvén működnek. A vasbeton koporsófödém a 15 cm magas szaruzatot acél papucselemekkel 10 cm-re tartottuk el, a felületen 25 cm vastag ásványi szálal hőszigetelést lehetett elhelyezni oly módon, hogy a szarufák nem okoznak hőhidat. A szaruzatra készített ellenlécezés miatt adódó 5 cm-es légrés biztosítja a szükséges átszellőző keresztmetszetet, az ellenléc alatt szélzáró, páraáteresztő alátétfedés készült. A fedés általános felületen természetes pala rombusz sablon teljes felületű alátétdeszkázaton és előfedő lemezen, a kiegészítő szerkezetek anyaga „Quality Zink” minősítéssel rendelkező titáncink.

06

07

08

- A | *Cementbázisú bevonatszigetelés + rugalmas bevonatszigetelés*
- B | *Pórustömítő akrilát-gél anyaggal készült injektált vízszintes vízzár*
- C | *Felújító vakolat*
- D | *2 cm hullámmagasságú dombornyomott műanyag lemez (Dörken Delta MS 20)*
- E | *Ásványgyapot hőszigetelés*
- F | *Alátétfólia*
- G | *Előfedő lemez*
- H | *Természetes palafedés*
- I | *Kettős állókorcos fémlemez titáncink fedés*
- J | *Porszórt alumínium üvegtető*
- K | *Teljes felületű gyalulatlan deszkázat*
- L | *Ékbevágott pallóváz*
- M | *Préselt titáncink lemez díszműbádog elem*

- 06 Pincepadló részlete (forrás: Szathmáry-Szecskő-Tóth)
- 07 Lábazati részlet (forrás: Szathmáry-Szecskő-Tóth)
- 08 Attikafal részlete (forrás: Szathmáry-Szecskő-Tóth)
- 09 Párkánytagozat fedése (forrás: Szathmáry-Szecskő-Tóth)
- 10 Torony párkánytagozat kialakítása (forrás: Szathmáry-Szecskő-Tóth)
- 11-12 Üvegtető beépítése természetes palafedésbe (forrás: Szathmáry-Szecskő-Tóth)

—A tetők víztelenítése a belső udvarok felé külső vízelvezetéssel, fűtött, rejtett ereszes megoldással vagy csüngő eresszel készült.

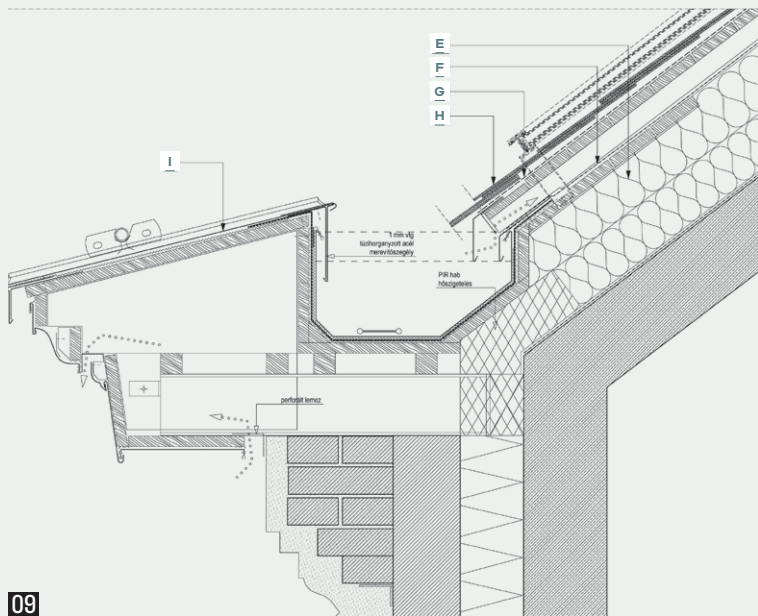
—Az utcai homlokzatok vízelvezetése kettős szigeteléssel kialakított vápacsatornával valósult meg. A párkánytagozat fedése kettős állókorcos fémlemez teljes felületű alátétdeszkázaton. A párkánytagozat alsó felülete díszműbádogos tagozatként készült, hosszirányban forrasztott kapcsolatokkal kialakított titáncink lemezből, melybe 12 méterenként dilatációs rendszerelemek kerültek.

—Az építészeti koncepció alapján négy, megjelenésében korhű torony készült. A meglévő két torony szerkezete faanyagú, amelyeket műemlékvédelmi okokból meg kellett tartani. A faszervezeten kívül egy önálló acél tartószerkezet készült, mely a tető térelhatárolását hordja, így a faszervezet csak az új üvegalériák

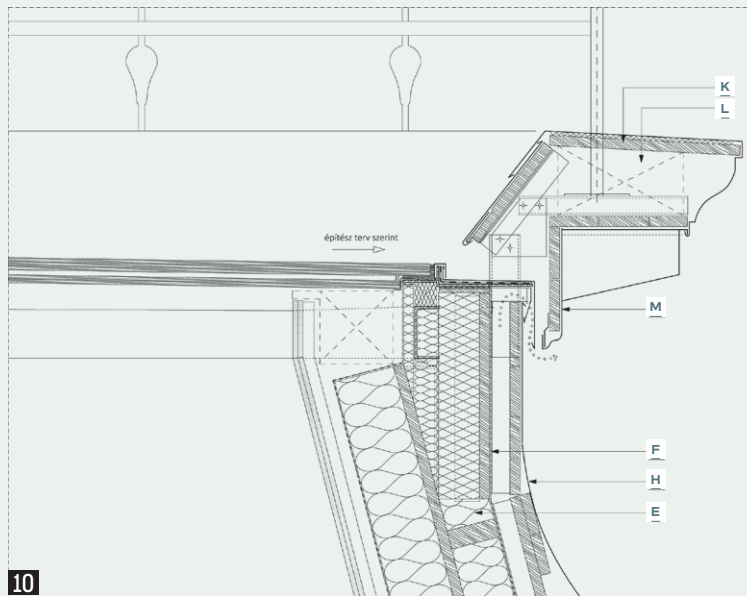
terheit fogja hordani, míg a visszaépített tornyok tisztán acélszerkezetűek. A torony csúcsíves, természetes palafedésű.

—A tetőtér megfelelő bevilágítását a hőszigetelt üvegezésű hőhíd megszakított alumínium bordavázú ferde üvegtető biztosítja. Az üvegtetőt súllyesztett kialakítással helyeztük el, így a csapadékvíz elvezetésére a páraáteresztő alátétfedés síkján súllyesztett vápacsatornát terveztünk. A vizet több ponton, az alumíniumbordák között vezettük el. Az üvegtető horizontálisan tagolja a tetőfelületet.

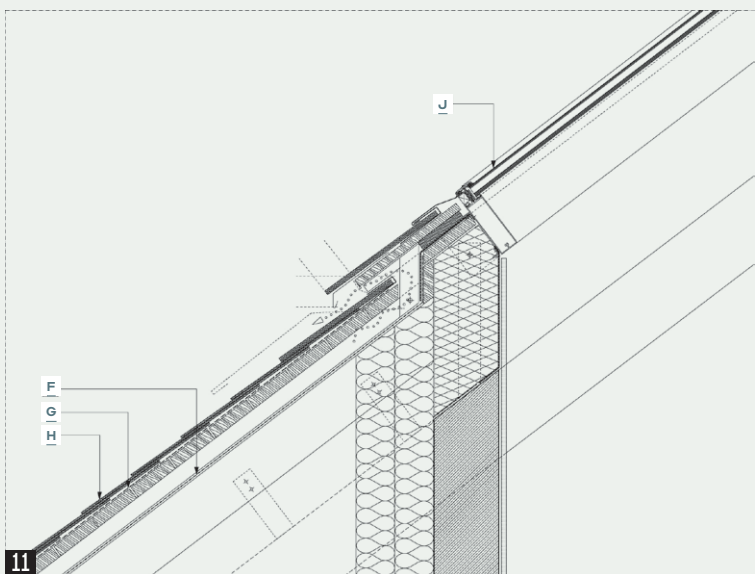
—Az épület pinceszintje hasznosításra kerül. A meglévő-megmaradó épületszárnyban tárolófunkciók, az új épületszárny pinceszintjén parkolók kerülnek kialakításra, a helyiségekben a viszonylagos szárazság igénye áll fenn, záró jellegű szigetelést nem terveztünk. Itt a legtöbb esetben a szerkezetekbe felszívódó

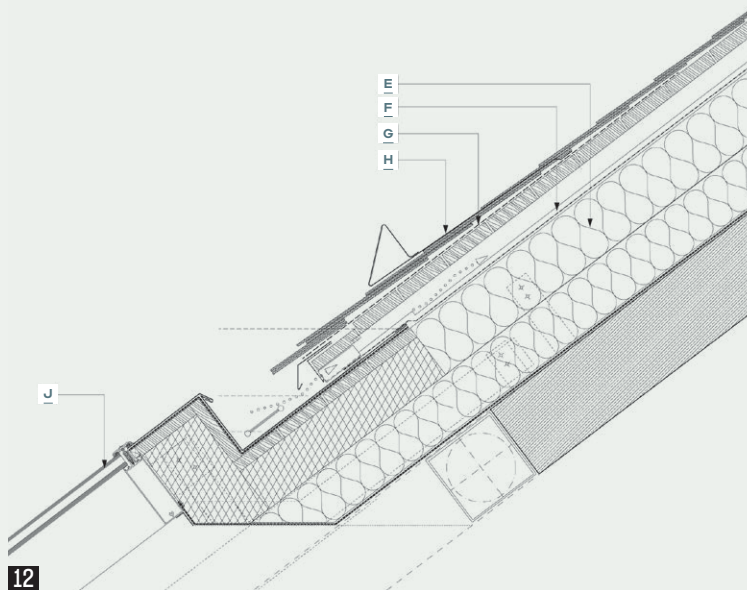
09

10

11

12

nedvesség kipárolgását és a kicsapódó só kezelését kellett megoldani, így a falazatra sómegkötő, felújító vakolat került. Egyes helyiségcsoportokban teljes szárazság biztosítása szükséges: a külső és belső falakban kapillárisan felszívódó nedvességterhelés megszüntetésére az utólagos vízszintes falszigetelés mind a külső, mind a belső falak esetén injektálással történik, ami kiegészül belső oldali bevonatszigeteléssel. A vízszintes, vízzáró padlólemezre belső oldali bevonatszigetelés kerül.

—Az új épületszárnyban terepszint alatt, két szint mélységben gépkocsiparkolókat kapnak helyet. A beszorított alaprajzi geometria miatt a határoló szerkezeteknél vékony szerkezeti kialakításra törekedtünk. A szintkülönbség miatt a meglévő épület utólagos alátalozása szükséges, az új épület munkatér-határolása vízzáró jethallal készült. A szerkezeteket talajvíz és annak hidrosztatikai nyomása terhelheti, ezért aktív szigetelési eljárás készítése szükséges. Az épület szigetelése a friss betonral reakcióba lépő és arra visszatapadó HDPE lemezszigeteléssel történik.

06
07

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Sugár, Viktória - Talamon, Attila - Horkai, András - Kita, Michihiro: „Energy saving retrofit in a heritage district: The case of the Budapest”, *Journal of Building Engineering*, 2019-10-18, DOI: <10.1016/j.job.2019.100982> [utolsó belépés: 2022-08-31].
- [2] Nemzeti Épületenergetikai Stratégia (National Building Energetics Strategy of Hungary), 2014.
- [3] Csoknyai, T - Hrabovszky-Horváth, S - Seprődi-Egeresi, M - Szendrő, G: *A hazai lakóépület-állomány tipológiája (Tabula/Episcope Project, HUN: National Typology of Residential Buildings in Hungary)*, 2014.
- [4] Fülöp, Orsolya: *NEGAJoule 2020, A magyar lakóépületekben rejlő energiamegtakarítási lehetőségek*, Energiaklub, 2011.
- [5] 7/2006. (V. 24.) TNM-rendelet Az épületek energetikai jellemzőinek meghatározásáról.

TERMÉSZET IHLETTE OÁZIS TORONY

AZ MVRDV NYERTES PÁLYAMŰVE NANKING VÁROSBAN

SZERZŐ | Burián Gergő

—Az MVRDV holland építésziroda bemutatta Oázis Torony elnevezésű első díjas tervét, mely lakásokat és üzlethelyiségeket tartalmaz a kínai Nanking város új üzleti negyedében. A 166 000 m² méretű projektben két L alakú, 150 méter magas, az északi és déli sarokból egymás felé néző tornyot terveztek, amelyek a belső terek felé lépcsőzetes, növényekkel betelepített teraszokkal rendelkeznek. A két épület között, a 3-4 szintes földszinti zóna felett kialakított tetőkertben buja zöldfelület, park található, amely fokozatosan kifelé terjeszkedik, és áthúzódik a teraszokra. Vajon az elvárosiasodó épített környezetünkben ez lenne a megoldás zöldterületek biztosítására? Mennyire fenntartható ez az építési kialakítás?

—Manapság szinte elvétve van arra mód városokban, hogy új, nagyobb méretű közparkot lehessen létrehozni. Ilyenek főleg régi ipari területeken, barnamezős fejlesztések révén jöhetnek létre. Kiemelkedő példa a New Yorkban létrehozott High-line elnevezésű felújítás, melynek keretében a felhagyott magasvasút platformjait alakították át parkosított, gyalogosan bejárható közterületté. Természetesen egy-egy nagyobb fejlesztés esetén új, nagyobb méretű zöldterületek létrejönnek, de ezek gyakran csak az adott épületek használóit szolgálják ki. Ezen okok miatt is kerültek előtérbe az épületszerkezeteken megjelenő zöldfelületek.

—A növényekkel telepített épületeknek már több formája ismert és nagyobb hagyománya is van. Sok épület rendelkezik zöldtetővel, ennek intenzív és extenzív módú kialakítása elterjedt. A zöldtetők segítenek a záporvizek intenzitásának csökkentésében, a városi hőhatás mérséklésében

és a hőmérséklet-ingadozás kiegyenlítésében, azonban a természetközeli (esztétikai) élményt gyakran csak a legfelső szint használói élvezhetik. A közterületek felőli szintje láthatatlanok.

—Több épület esetén az utcákról, a felhasználók többsége által látható növényzetnek inkább csak dekorációs célból volt jelentősége. Példák erre az irodalobokban, kereskedelmi épületek belsejében kialakított zöldfalak vagy Hercog & de Meuronnak a madridi Caixa Forumnál lévő vertikális, növényekkel betelepített fala. Ezek a zöldfalak nagy gondozásigényűek, speciális ültetőközeggel rendelkeznek, mesterséges, önállóan életképtelenek ökoszisztémák. Több fenntarthatósági minősítő rendszer mégis támogatja ezen biofiliák megjelenését a természetközeli környezet biztosítása érdekében és az emberi tudatra gyakorolt hatása miatt.

—Milánóban található a talán legismertebb és leginkább előremutató, növényzettel telepített épület, a Bosco Verticale (Függőleges Erdő). Az épületegyüttes Porta Nuova városrészben található, amely Európa egyik leggazdagabb üzleti negyede. A Bosco Verticale

01 High-Line, New York, USA - James Corner Field Operations és Diller Scofidio + Renfro, 2003

02 Caixa Forum, Madrid, Spanyolország - Hercog & de Meuron, 2008

03 Bosco Verticale, Milánó, Olaszország - Boeri Studio, 2014

04-05 Természet ihlette Oázis Torony, Nanking, Kína - MVRDV, első díjas pályamű

két lakótoronyból áll, a nagyobb 26 emeletes és 110 méter magas, a kisebbik torony pedig 18 emeletes és 76 méter magas. A komplexum 400 lakást tartalmaz. A projekt biológiai élőhely létrehozását és a biológiai sokféleség növelését tűzte ki célul, melynek keretében a két torony konzolos erkélylemezein 800 fát, 5000 cserjét és 15000 élő növényt telepítettek. A fák és növények ültetése a széndioxid elnyelésének leghatékonyabb és legköltséghatékonyabb módja, a telepített növényzet évente körülbelül 20 000 kg szén-dioxidot alakít át. Létrehoztak egy jól működő városi ökoszisztémát, amely összekapcsolja a városi életet és a természetet. Nagy lakósűrűséget sikerült egyesíteni egy biológiailag sokszínű, élhető, természetközeli és fenntartható kialakítással. Az építésziroda számításai szerint a projekt építési költsége mindössze 5%-kal volt több, mint egy hagyományos magasházé.

—Az MVRDV a Bosco Verticaléban látott kialakítást követte Oázis Torony tervében. A projekt elhelyezkedése hasonló presztízű területen, Nanking új üzleti negyedében

jön létre. A 150 méter magas tornyok az udvar felé telepített erkélyeken és függőleges felületeken létrehozott növényesítéssel minőségi életteret fognak nyújtani a lakosoknak a városrész sűrűn beépített és gyorsan fejlődő művi környezetéhez képest. A fákkal és egyéb növényekkel betelepített lépcsőzetes teraszokon parkosított zöldtető jön létre, mely az épület földszintje és a harmadik emelete közötti kereskedelmi területeket választja el a lakóterületektől. A növényeknek számos funkciója van: evaporizáció és a lombkoronák biztosította árnyék által hűtő hatást keltenek a teraszokon, biodiverzitást, természetközeli életteret biztosítanak és friss levegőt teremtenek. Az emelt szinten lévő közpark kikapcsolódást és pihenést nyújtó, minőségi zöld környezetet teremt a lakóknak. A tetőkhöz tartozik még két 500 m²-es nádas is, amelyek természetes módon szűrik és tisztítják a vizet az épület szürkevíz-hasznosító rendszerének részeként.

AMIKRE ÉRDEMES FIGYELNI

KÖZELEDŐ HATÁRIDŐVEL LEADHATÓ PÁLYÁZATOK:

Multifunkcionális sportcsarnok, uszoda és aquapark

beadási határidő | **2022. 10. 27.**

Vác, Madách Imre Művelődési Központ felújítása és bővítése

beadási határidő | **2022. 10. 27.**

Népliget közparki megújítása - tájépítészeti ötletpályázat

beadási határidő | **2023. 01. 16.**

KÉPENKÉNT,

VÁLOGATÁS A KÖZELMÚLT PÁLYÁZATI TERVEIBŐL:

06

07

08

09

10

11

- 06 Szentháromság téri zöldfelületek megújítása, Budapest - Építész Stúdió, Polgárdi Ákos, LArch Design, első díjas pályamű
- 07 Palas Residential, vegyes rendeltetésű lakóépület, Jászvásár, Románia - UNStudio, első díjas pályamű
- 08 Misk Foundation székház, Szaúd-Arábia - Conrad Gargett, első díjas pályamű
- 09 Szigetszentmiklós József Attila-telep HÉV-megálló - Nanavízió Építésziroda, első díjas pályamű
- 10 Notre-Dame körüli közterületek megújítása, Párizs, Franciaország - Bas Smets, első díjas pályamű
- 11 Shibuya Upper West Projekt, Tokió, Japán - Snøhetta, első díjas pályamű

HOGYAN ADHATÓ EL AZ ENERGIAHATÉKONY FELÚJÍTÁS?

Bár az épületállomány energiahatékony felújítása az energiaátmenet kulcsfontosságú eszköze, a felújítások üteme és mélysége mégis elmarad a klímacélokban elvárttól Európában és Magyarországon egyaránt. Ahhoz, hogy ez a trend megváltozzon, rendhagyó üzleti modellekre és az érintett felek együttműködésére van szükség. Erre láttunk két, a magyar kontextusban is releváns példát az idej Urban Future konferencián Helsingborgban.

AZ ENERGIESPRONG MODELL

—A holland Energiesprong (magyarul: energiaugrás) modellt 2010-es alapítása óta Európa-szerte, sőt New York államban is alkalmazzák. A projektet Sébastien Delpont, a megoldás francia adaptációjáért felelős szakember mutatta be. Delpont szerint a hosszú távú éghajlati célok nem tarthatók, amíg az A energetikai osztályt eredményező épületfelújítások nem szereznek legalább 20-35 %-os piaci részesedést.

—Ennek érdekében dolgozta ki a holland kormány azt az integrált szolgáltatási modellt, melynek célja, hogy az egyébként drága és külön-külön bonyolult megoldások tömeges mértékben terjedhessenek el. A programban a teljes épületre vonatkozó felújítási csomagokat kínálnak: egy hét alatt, a lakók kiköltözése nélkül újítják fel az épületet nettó nulla vagy ahhoz közeli energiafogyasztási szintre. Technológiailag ezt előregyártott panelekkel érik el, amit a korszerű gépészet és a helyszíni megújuló energiatermelés egészít ki.

—A módszer 45-80%-os energiamegtakarítást tesz lehetővé, de a végcél a teljes energiasemlegesség. A korai projektek a teljes háztartási energiafogyasztás 70%-os csökkenését eredményezték.¹ A teljesítményre a kivitelező 30 éves garanciát vállal; a projektcsapatok tehát valóban képesek előre jelezni a tényleges, hosszú távú energiafogyasztást. Ez a garancia vevői oldalon az eredményalapú ajánlattételi felhívásokat teszi lehetővé – melyben nem a felújítás műszaki specifikációit, hanem a szükséges teljesítményszintet írják ki –, szolgáltatói oldalon pedig az együttműködést és az innovációt ösztönzi.

—A teljes épület felújítása a tulajdonos számára megkönnyíti a lakások energiamegtakarításának pontos kiszámítását és rögzítését. A lakók által a közüzemi számlák helyett fizetett díj részben fedezi a felújítás költségét, melyet tovább csökkent, hogy a karbantartási és javítási költségek is mérséklődnek.²

—Támogatott pilotprojektekkel is segítik az eredetileg szociális bérlakásokra fejlesztett modell terjedését. Ez nagy volumenű megrendeléseket tesz lehetővé, ami pedig megteremti azt a lendületet, amelyre az építési ágazat szereplőinek egyidejű cselekvéséhez szükség van.

—Az együttműködés motorjai a kezdetekben közpénzből fenntartott üzletfejlesztési csapatok, akik összefogják az élen járó gyártókat, kidolgozzák a felújítási csomagokat, azonosítják a pilotprojekteket, valamint a szabályozókkal és bankokkal is együttműködnek. Delpont a francia csapat vezetőjeként elmondta, hogy 2021-ig több mint 6000 lakás felújításáról döntöttek, 200 vállalkozót és beszállítót vontak be, ami 500 millió eurónyi befektetést jelent a francia gazdaság számára. Így közel 260 000 tonna kibocsátást kerülnek el 30 év alatt.

—Az eddigi tapasztalatok szerint az Energiesprong felújítások csak jelentős lépték mellett, hosszú távon (30-40 év) térülhetnek meg állami támogatás nélkül. A piac érésevel a költségek folyamatosan csökkenthetők. Franciaországban az első projektekhez képest a költségeket eddig 20%-kal sikerült csökkenteni. Hollandiában ez az arány 5 év alatt 50% volt.³

SZERZŐ |

Huszár Daniella, fenntarthatósági szakmai koordinátor, HuGBC

EFFICIENCY WORKS

— Jeni Cross szociológus a Colorado State University (USA) professzoraként kutatásai-
ban az egyénre és az őt formáló külső korlátokra
koncentrál: a természeti és az épített környe-
zet, a társadalmi kapcsolatok és a gazdasági
mechanizmusok szerepére.

— Cross előadását az ezzel kezdte, hogy a mély-
felújítások üteme Amerikában is elmarad a várt-
tól, pedig a technológiai megoldások rendel-
kezésre állnak. A rendszer azonban korántsem
hatékony: a helyszíni felmérések, a megfizet-
hető ajánlatok beszerzése, a támogatások
közötti navigáció egyszerre túl sok szál, túl sok
döntési ponttal. A változtatáshoz pedig minden
szálra hatni kell. Ebben a kutató az együttműk-
dés jelentőségét hangsúlyozza egy olyan példa
bemutatásával, melynek a fejlesztésében maga
is részt vett.

— Az Efficiency Works Fort Collins (Colorado)
városa és 5 közműszolgáltató együttműködése.
A program arra ösztönzi a lakókat, hogy az épü-
letüket egységben újítsák fel, mely az energia-
hatékonysági intézkedéseket és a napelem-
rendszerek telepítését ötvözi, illetve támogatja.
A lakóknak először energiaauditot kell végeztet-
niük, ami felméri, hogy a telepítést megelőzően
milyen egyéb hatékonyságnövelő felújításokat
érdemes megvalósítani.

— A program a felújításokat kínáló minősített
szolgáltatókat is összefogja, egyablakos ügy-
intézést kínálva. A helyi vállalkozók meghatáro-
zott díjak és egységesített folyamatok szerint
dolgoznak.

ROVATSZERKESZTŐ

www.hugbc.hu

— Az eltérő szabályozások és különböző politikai mozgatórugók okán
a közműszolgáltatók általában különálló programokként kínálják eze-
ket az intézkedéseket. A kombinált program előnyei azonban mind az
energiamegtakarítás, a kibocsátáscsökkentés, a hálózati stabilitás
és ellenálló képesség tekintetében megmutatkoznak. Az energiaha-
tékony felújítások a kisebb és olcsóbb napelemrendszerek telepíté-
sét teszik lehetővé, ami a hátrányosabb helyzetű közösségek szá-
mára is növeli az energiabiztonságot.⁴

— A program eredményeként egy éven belül 44%-kal nőtt az energia-
hatékonysági értékelésük alapján lépéseket tett háztartások száma,
a város 11 500 otthon átlagos energiafelhasználásával egyenértékű
energiamegtakarítást ért el 2014-2019 között.

TANULSÁGOK

— Mindkét üzleti modell lényege, hogy az ügyfelutat, az ellátási lán-
cot, valamint a finanszírozást is leegyszerűsítve, a nettó nulla energi-
aigényű felújítást egyetlen szolgáltatásba integrálja. A sokrétű part-
nerség biztosítja, hogy a megoldás skálázható, a költségek pedig
csökkenthetőek lesznek. Ez a magánlakásszektorban nagyobb kihí-
vás az eltérő fogyasztói preferenciák és épülettípusok okán.

— Mindenesetre mindkét megközelítés támogatott formában is nagy
lehetőségeket rejt a felújításokkal kapcsolatos akadályok (pl. az elő-
zetes költségek és a munkálatokkal járó felfordulás) megoldásában.
A modellek akkor is működőképesebbek lehetnek, ha olyan felújításokra
alkalmazzák őket, melyek nem vezetnek nettó nulla energiafogyasz-
táshoz, de jelentősen csökkentik az energiafelhasználást.

1. Ürge-Vorsatz, D, et al: „Advances toward a net-zero global building sector”,
Annual Review of Environment and Resources, Vol 45, No 1 (2020), pp 227-269.

2. Frontiers Economics Ltd: *London Energiesprong Transferability Assessment*,
Frontiers Economics, 2016.

3. Brown, Donal, et al: „How Can Intermediaries Promote Business Model Innovation:
The Case of 'Energiesprong' Whole-House Retrofits in the United Kingdom and
the Netherlands”, *SSRN Electronic Journal* (2018), DOI:<10.2139/ssrn.3270880>
[utolsó belépés: 2022-09-28].

4. Srivastava, Rohini, et al: *Integrating Energy Efficiency, Solar, and Battery
Storage in Utility Programs*, American Council for an Energy-Efficient Economy, 2020.

FEJÉRDY TAMÁS:

BESZÉLŐ SZÍNEK

FELSŐFOKÚ TANULMÁNYOK INTÉZETE, KŐSZEG 2021

01

- 01 A könyv borítója
- 02 Színváltás helyes módja, homlokzatrészlet hibás és javított színezése
- 03 Homlokzati részlet helytelen és javított színezése

SZERZŐ | DEÁK ZOLTÁN

—A homlokzatok színezésének megkomponálása legalább olyan fontos feladata az építészeti alkotó folyamatnak, mint az architektonikus tagozatok megformálása. A homlokzatszínezés kérdései alapvetően azoknál az épületeknél vetődnek föl, ahol a homlokzati síkon mintegy rátétként, plasztikai elemek jelennek meg, melyek kisebb-nagyobb eltéréssel az antik formákat követik, vagy ezektől eltérő, de a homlokzati síkból kiálló mintázatot alkotnak. A formai elemek taglalása az építészeti tanulmányok alapvető része, míg az ilyen megjelenésű homlokzatok színezése sokkal kisebb hangsúlyt kap, sok esetben el is marad. Az alapvető szabályok jó tanácsként szoktak elhangzani konzultációk során, de összerendezve mind ez idáig nem jelentek meg könyv formájában.

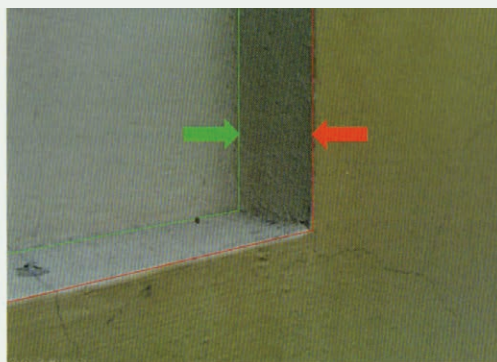
—Fejérdy Tamás könyve hazánkban az első, mely a homlokzatszínezés kérdéseit az építészek számára megszokott tematikus rendben tárgyalja. A könyv nem a homlokzatszínezés művészetének regénye, de nem is szabályok száraz ismertetése.

—A szerző több, kisebb fejezetre bontja mondanivalóját annak érdekében, hogy egyrészt jól el tudja különíteni az egyes témákat, másrészt jól ki tudja rajzolni az egyes témák közötti összefüggéseket, kapcsolatokat. A könyvet elsősorban az építészek használhatják posztgraduális stúdiumként, de a magyarázó ábrák a nem szakmabeliek számára is megfelelő tájékoztatást adnak az egyes architektonikus elemek megjelenési formáiról és tektonikus szerepéről.

—Mint sok egyebet, a homlokzatszínezést és színhasználatot is félreértések, hiedelmek szövik át, zavarják meg a tisztánlátást. Az egyik fejezet ezekkel foglalkozik. Érdekes, hogy szakmai körökben ismert tény, tankönyvekben és a művészettörténeti könyvekben is szinte mindig megjelennek azok az ábrák, melyek az antik épületek színességét

mutatják, mégis a fehér márványból épült antik templom él mindenki tudatában, és nagy fölháborodást keltene az a javaslat, mely akár csak egy másolat – mint például a bécsi Thészeusz-templom – kifestését szorgalmazná. A középkori épületekkel kapcsolatosan is hasonló mondhatók el. Megtapasztalhattuk az értetlenkedést a visegrádi palota Dísz udvarának színezése kapcsán is, ahol egyértelmű bizonyítékok voltak a színhasználatra az árkádívek egyik faragványán. A megvalósult kifestés mégis megosztó volt. Hiába a bizonyíték, az „akkor is csúnya!” volt a kategorikus megállapítás.

—Talán a legismertebb hiedelem, mely a szakma berkein kívül is széles körben elterjedt, hogy „a barokk épület sárga”. Ez a súlyos kijelentés még a legsúlyosabb szakmai köröket is meghátrálásra kényszerítette a fertői Esterházy-kastély homlokzatának legutóbbi, a 2000-es évek elején történt felújításánál, holott a kutatás jelentős felületen határozottan vörös festést tárt föl. Ez csak pár kiragadott példa annak alátámasztására, hogy

milyen fontos a szerző által fölvetett tévhitek bemutatása és az ellenük folyó harc, pontosan azért, hogy az épületek színezését egyediségüknek megfelelően értékelhessük és kezelhessük.

— Ugyan a posztgraduális képzés részének tekinthető az írás, mégis tekintélyes részt foglal el a klasszikus formában részletes ismertetése az egyes építészeti tagozatok szakszerű megnevezésével. Ez látszólag ellentmondás, viszont abszolút szükséges a könyv hátralévő részének tanulmányozásához és megértéséhez.

— A könyv jelentős részét megvalósult példák bemutatása, kritikája és a javítás módjának megadása tölti ki. Tulajdonképpen ebben is rendhagyó ez a kiadvány, amit még fokoz az is, hogy példáit nem az építészettörténet jeles alkotásai közül válogatja, hanem a „hétköznapi”, túlnyomórészt kőszegi épületeken mutatja be a színezéssel kapcsolatban fölvetődő problémákat.

— A könyv színezési példáit nézve sokunkban fölelevenednek azok az emlékek, esetek, mikor az egyes műemlék-helyreállításoknál a színezés mint feladat előkerült. Szakmai gyakorlatunkban számtalan, a színezéssel kapcsolatos kérdés merült fel a Mátyás-templom 2004–2013 közötti újbóli helyreállítása során. A kérdések megválaszolása során mindig visszanyúltunk a Schulek-féle tervekhez. Szerencsére volt hova visszanyúlni, mert a több mint négyezer darabos hagyatékban sok, főként a belső színezéssel foglalkozó tervlap, vázlat maradt fenn.

A színek és formák kiválasztásánál Schulek a felmérésein és kutatásain szerzett tudására, ismeretanyagára támaszkodott. A kialakult összkép az ő középkorról alkotott képzetét, felfogását mutatja, de ismereteire alapozva választotta ki számtalan változat közül a legmegfelelőbbet.

— Fejérdy Tamás könyve az épületek színezési kérdéseiben alapmű. Végigveszi a legfontosabb alapeseteket, és egyértelmű útmutatást nyújt. A könyvben bemutatott szakmai anyag több évtizedes tapasztalaton nyugszik, és rámutat a színezési tervek fontosságára, melyekkel sok esetben megelőzhető lenne a már elrontott homlokzatok költséges javítása. Ebből következik, hogy érdemes napirenden tartani a homlokzati színezés kérdéseit, hiszen a színezés évtizedekre meghatározza az egyes épület megjelenését, és sok esetben a városképre is nagy hatással van.

PODHORÁNYI ZSOLT:

VELÜNK OMLÓ TÖRTÉNELEM

ROMOS ÉS FELÚJÍTANDÓ KASTÉLYOK

SZERZŐ | TIMON KÁLMÁN

—A Kocsis Kiadó gondozásában megjelent, a szerző képeivel illusztrált kötet mintegy száz magyar nemesi rezidenciát mutat be. A kastélyok pusztulása már az első világháború idején elkezdődött, aztán a második világháborúban folytatódott, és a pártállam korában tetőzött. A kastélyok a történeti Magyarország egész területén, az anyaországban, de a Felvidéken, Erdélyben, Partiumban és a Délvidéken is megtalálhatók voltak. Az Alföld közepén, Hajdú-Bihar megyében 96 álló és 91 lebontott kastélyt említ a kötet, ez majdnem 50%-os pusztulás. Ezzel szemben a nyugati határszélen, Vas megyében sokkal több maradt meg, 195 kastély áll és 53 semmisült meg. Kastélyokban leggazdagabb a Felvidék. Alsókorompán Borovszky Samu vármegye-monográfiája 74 nemesi kúriát tartott számon. – A Velünk omló történelem kötetben Podhorányi Zsolt 11 épület példáját elemzi alfabetikus sorrendben: Acsa, Ács-Concóhátpuszta, Alcsút, Béraltavár, Balatonederics, Kisfalud-Székesfehérvár, Kölesd-Felsőhídvépuszta, Mikosszéplak, Póstelek, Réde, Bakonyszombathely.

—Alcsút, Habsburg-kastély. A nevezetes épületet Pollack Mihály tervezte. Rados Jenő professzor a klasszicizmus iskolapédájának nevezte. Jókai Mór pedig, miután ott vendégeskedett, riportban számolt be a Habsburg családnál töltött élményeiről. József nádornak lett a rezidenciája, aki az ország fejlesztéséért sokat tett. A kápolnát 1879-1880-ban Storno Ferenc tervezte. A szovjet hadsereg 1945. december 24-én érte el a települést, majd karácsony másnapján lépett a kastély területére. Az épület rövidesen lángokban állt. Máig felderítetlen, mi okozta a tüzet. Csak a kerti portikus négy jón oszlopa és mellette rövid falszakaszok maradtak meg. A könyvtárban öt Corvina is megsemmisült.

—Béraltavár, Festetics-, majd Thurn und Taxis hercegi kastély. Itt, Festetics Benno birtokán gyalogbéresként kezdte pályafutását a betyár Sobri Jóska. A grófnő táncolt a betyárral, amikor az egy szüreti mulatságra beugrott a szőlőbe. A kastély története alig 30 évet fog át. 1886-ban építették, 1914-ben elárverezték, majd lebontották. Az épület közepén utólag toldott, égbe nyúló magas torony emelkedett, négy fiatoronnyal.

—Mikosszéplak, Mikos-kastély. Zala és Vas megye határán áll az épület. A korban divatos Tudor-kori kastélyok stílusában épült. Komárik Dénes építészettörténész szerint az az érdekessége, hogy „egyszerre ötvöződött benne a castellated és a cottage épületek jellege, azaz erődszerűsége mellett megidézte egy vidéki birtok főépületének megjelenését is.” A kastély híres vendége volt Jókai Mór is. Úgy tartják, hogy mikosdpusztai vendégeskedése ihlette a Névtelen vár című regényét.

- 01 A könyv címlapja (az alcsútdobozai Habsburg-kastély romja)
- 02 Az alcsúti Habsburg-kastély. Terv: Pollack Mihály. Jobbra a kápolna
- 03 Mikos-kastély 1866-ban a Vasárnapi Újság képen
- 04 Mikos-kastély napjainkban
- 05 Bakonyszombathelyi kastély fénykorában, archív képeslapon

—Póstelek, Wenckheim-kastély. Gróf Wenckheim Antal József 67 éves korában vette feleségül kulsárnőjének, Müller Katalinnak 22 éves törvénytelen lányát, Scherz Krisztinát. Gróf Wenckheim Károly gróf Wenckheim Antal Józsefnek dühében koporsót küldött nászajándékkul, hogy vénségére fiatal nőt készül feleségül venni. Ez a történet Jókai Mórt is megihlette: Egy magyar nábob című regényében írta meg.

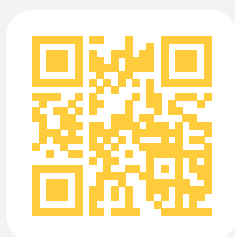
—Réde, Esterházy-kastély. A legenda szerint a kastélyt egykor föld alatti folyosó kötötte össze a cseszneki várral. Egy fontos házasságkötés a kastélyban zajlott le. Gróf Edelsheim Gyulai Ilona esküvőjét Horthy Istvánnal itt tartották. A „kiskormányzó”-nak rövid boldogság jutott. Horthy István kormányzóhelyettes frontszolgálatra jelentkezett. 1942. augusztus 22-én Héja típusú vadászgépével a magasba emelkedett. A felszállás után néhány perccel a gép dugóhúzóba került, majd kigyulladt és lezuhant. A pilóta szörnyethalt. Az angolszász kapcsolatokat ápoló Horthy István a háborúból kilépés gondolatával foglalkozott. Halálában akkor sokan merénylet gyanítottak.

—A régi kastélyokról ezerholdas birtokok gondoskodtak. A mára megmaradt épületeket a helyi közösségek nehezen tudják fenntartani. A Nemzeti Kastélyprogram keretében számos kastély újul meg. A kötetet sok szép színes kép teszi látványossá. A művet részletes jegyzetek sora zárja.

ÉPÍTKEZEL? EZT KELL INTÉZNEK!

CSALÁDI HÁZ LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE

- ✓ ellenőrzőlisták a legfontosabb teendőkről
- ✓ figyelmeztetés a jellemző hibákra
- ✓ ismertető az aktuális szabályokról
- ✓ tippek az anyagok és szerkezetek választásához
- ✓ hasznos segédanyagok, szerződésminták

epitkezes.info.hu

ABSTRACTS

Wettstein, Domonkos: THE AUDITORIUM AS AN ANALOG INSTRUMENT

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 14-23, DOI: 10.33268/Met.2022.5.1

HUNGARIAN STATE OPERA HOUSE RESTORATION, BUDAPEST, HUNGARY | Architect: **GÁBOR ZOBOKI**

"The building is an analog instrument" - which can be interpreted not only in terms of acoustics, but also in connection of relationships between historical and contemporary layers. This instrument can be

prepared during the restoration process but awaits fine tuning once performances return to the stage. In whole the main auditorium has been restored to its original form, yet innovative use of electrical and mechanical

services has been applied to enhance the spectator's experiences. Not only has the auditorium been fine-tuned, but the same dedication also been applied to restoring this instrument throughout.

Wesselényi-Garay, Andor: TIME ENCLOSED IN STONE

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 24-29, DOI: 10.33268/Met.2022.5.2

RENOVATION OF THE REFORMED CHURCH, RUGONFALVA, TRANSYLVANIA | Architects: **KINGA VÁRDAY AND ZSOLT VÁRDAY**

Architecture often comes in the form of a spiritual journey linked to the past in the built form. Monumental buildings are often described as places which have deteriorated

over time, whilst their physical condition has in fact transformed with the passage of time. Restoring a building is often an act of trying to recapture its original image, erasing

the traces of its history, otherwise defacing its true story. This church restoration is an attempt to unfold successive periods of historical beauty.

Olesiak, Justyna: THE HUNGARIAN ARCHITECT AND THE POLISH VILLAGERS

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 30-33, DOI: 10.33268/Met.2022.5.3

NEOBAROQUE CHURCH, MYSTKÓW, POLAND, 1902 | Architect: **EDGÁR KOVÁTS**

The church building can be described as neo baroque with a historicizing facade formally referring to the early Roman Baroque, for example the Diocletian "therma" windows. On the other hand, the cross-gable dates to

the 18th century like St. Anthony's Church in Lviv (Lember) from the 19th century. All in all, the building shows the stylistic features of Kováts' unique work as outlined in his theoretical manifestos as "the basic

principles of modern architecture". Even now, surveys have revealed that after more than 100 years this building is in good condition, which stands as a testament to the villagers who built it.

Wesselényi-Garay, Andor-Köllő, Miklós: THE NYIKA HOUSE

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 34-39, DOI: 10.33268/Met.2022.5.4

HOME EXTENSION, GÖRÖCSFALVA, TRANSYLVANIA | Architect: **PÉTER DÉNES**

Remembering childhood experiences of village life and experimenting in DIY helped guide the way towards developing this home extension in Transylvania. Restoration of

a traditional home helps to reinforce the idea of local identity, without restricting a well-informed experiment in creating contemporary architectural forms. The new

extension makes a move forward in terms of timber architecture rooted in local culture.

Kovács-Andor Krisztián DLA: CONTEMPORARY PORTICO

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 40-45, DOI: 10.33268/Met.2022.5.5

PERCZEL MANSION RESTORATION, BONYHÁD, HUNGARY | Architects: **ZOLTÁN BODA, JÓZSEF DENKINGER, GÁBOR SZÁSZ**

Restoration of monumental buildings often leads to an excess of adaptations or interventions, here is an example of a restrained form of restoration. The existing building and its immediate surroundings have been faithfully restored using

traditional materials and skills. Unusually this mansion did not have a formal portico which lead to some confusion as to where the main entrance is located. During the restoration process it was decided to add a contemporary portico, which for reasons

of practicality and design ethics has been placed adjacent to the entrance - an appropriate answer that has minimal impact on the existing building.

Vukosavljev, Zorán: PALACE RENOVATION INB THE TRADITIONAL CONTEMPORARY

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 46-53, DOI: 10.33268/Met.2022.5.6

HUNTING ESTATE RESTORATION, BODAJK, HUNGARY | Architect: **SÁNDOR HORVÁTH**

An important step to take in preparing visitors for any form of exhibition is the point of arrival. When the subject of an exhibition is contained in a traditional rural hunting

lodge it would be a mistake to disrupt the composition between the existing building and its surrounding landscape, therefore, to replace the existing garden terrace with a

contemporary styled reception area creates a transitional space between the grounds of the lodge and the exhibit within.

Szecekkő, Heléna: RECONSTRUCTION OF MONUMENTAL RESIDENTIAL BUILDINGS IN BUDAPEST

Citation: Metszet, Vol 13, No 5 (2022), pp 54-59, DOI: 10.33268/Met.2022.5.7

ANDRÁSSY ÚT 92-94. ROOF CONVERSION, BUDAPEST, HUNGARY | Architect: **GYULA BUKOVICS, STUDIO KVARC**

Downtown Budapest residential properties from the turn of the 19th and 20th centuries, organized around inner courtyards, where historicism and free style are mixed with premodernism, socialist modernism and contemporary buildings. The older buildings

are typically neglected, in need of renovation, especially the more palatial examples. The damaged roof on this building has been restored to its former splendour using contemporary construction methods, and a new "guest" floor slab, steel roof framing and

improved living standards. Even still some of the more traditional elements, such as the timber framed towers, have been restored using traditional skills.

„Képtelen vagyok követni,
hogy mikor milyen
építési jogszabály változik...”

„Rengeteg időm elmegy
azzal, hogy megtaláljam a választ
építési jogi problémáimra...”

„Bizonytalan vagyok,
hogy milyen jogszabályra hivatkozzam
építési jogi vitámban...”

„Tartok tőle, hogy egyszer
bírságot kapok vagy nem fizetik ki
a munkámat, mert nem ismerek
valamilyen jogszabályt...”

ITT A SEGÍTSÉG:

ÉPÍTÉSI § JOG

PONTOSAN, EGYSZERŰEN, KÖZÉRTHETŐEN

- értesítés minden fontos építési jogi változásról
- közérthető, gyakorlatias magyarázatok a jogszabályok értelmezéséhez
- pontos hivatkozások a hatályos jogszabályokra

www.epitesijog.hu

A PORTÁL HASZNÁLATÁVAL

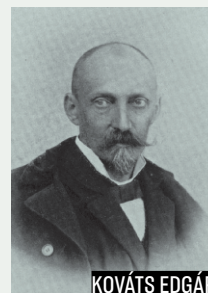
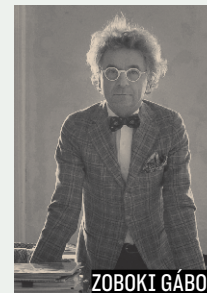
- ✓ naprakészen tájékozódhat az építési jog dzsungelében
- ✓ értékes mérnökórákat takarít meg a gyors információszerzéssel
- ✓ elkerülheti a fölösleges jogvitákat és bírságokat

Időben értesítjük Önt a jogszabályváltozásokról – iratkozzon fel
az **INGYENES változásértesítőre!**

Tájékozódjon az **ELŐFIZETÉS lehetőségéről és előnyeiről** az Építésijog.hu
oldalon!

Most **10 SZÁZALÉK ENGEDMÉNYT** kaphat az
előfizetés árából, ha ezen az oldalon rendeli meg:
<https://epitesijog.hu/elofizetes10szazalek>
és az űrlapon beírja ezt a kódot: SZL-2111-03

BODA ZOLTÁN**DENKINGER JÓZSEF****DÉNES PÉTER****HORVÁTH SÁNDOR****KOVÁTS EDGÁR****HARASZTI LÍVIA****SIMON MONIKA****SZÁSZ GÁBOR****VÁRDAY KINGA ÉS ZSOLT****ZOBOKI GÁBOR**

TERVEZŐK

Boda Zoltán

1984-ben végzett a BME Építészmérnöki Karán. 1988-ig a MÁV-nál, utána 1991-ig a Dél-dunántúli Tervező Vállalatnál dolgozott építés tervezőként. 1992-1994 között egy németországi építésirodában szerzett tapasztalatokat. 1996-ban Oszoli Dénessel közösen építés-irodát alapítottak. 2013 óta az Építés Pont Pécs Kft. ügyvezetője és tervezője. Korábbi években több díjazott tervpályázatban is részt vett.

Denkinger József

1998-ban végzett a BME Építészmérnöki Karán, azóta Pécsen él és dolgozik. 1999-től az Építés Kör Kft. tervezője, 2004-et követően az Építés Kétszög Kft.-ben, Nagy Péterrel közös cégében tevékenykedik. 2005-ben Mész Csonka Pál-érmével tüntették ki, 2020-ban a DDÉK Forbát Alfréd Építészeti Díj pályázatán kapott elismerést. A tervezés mellett tervtanácsok tagja és kamarai feladatokat is vállal.

Dénes Péter

Szilágyosmlyón született, 2007 és 2013 között végezte el a Temesvári Műszaki Egyetem Építészeti Karát. 2013 és 15 között két gyakornoki évet töltött a Tövisi Zsolt által vezetett PlanT csíkszeredai irodájában, önálló műhelyét, a DPDA studiót 2015-ben alapította ugyancsak Csíkszeredában. 2015 óta folyamatos az együttműködése a TGL Architecture nevű brüsszeli székhelyű tervezőirodával. Tanguy Glorieux irányítása alatt részt vett több mint negyven, jórészt belvárosi, történelmi jellegű ingatlan felújításának és átalakításának tervezésében.

Horváth Sándor

2013-ban végzett a BME Építészmérnöki Karán. 2016-ig a Singer Design építész tervezője, majd abban az évben feleségével átvették a DEKON Építésziroda vezetését. Irányítása alatt az iroda megosztott 1. díjat kapott a Nyíregyházi Állatpark Jégvilág Attrakciójának országos tervpályázatán. Tervezői tevékenysége mellett tervtanácsi tag.

Kováts Edgár (1849-1912)

Építész, festő és író. A lvivi (lembergi) és bécsi műszaki főiskolákra, a bécsi akadémiára és a zürichi műegyetemre járt, ahol 1872-ben építész oklevelet kapott. 1872-88 között Gottfried Semper és Carl von Hasenauer segédjeként dolgozott, valamint 1889-94-ben Ferdinand Kirschner asszisztenseként. 1877-95 között az Első Osztrák Építészeti Iskola tanára Bécsben, 1895 és 1900 között a galíciai zakopanei faipari technikumban tanít, 1900-tól az építészet professzora a Lvivi Politechnikán (Lemberg Műszaki Főiskolán). 1900-ban megkapta a Párizsi Világkiállítás aranyérmét, valamint oktatóként a Lemberg Műszaki Főiskola rektora lett.

Studio Kvarc

Tíz éve működő építész műterem Haraszti Livia és Simon Mónika vezetésével. Számos műemléki, műemlékjellegű, világörökségi területen lévő épületfelújítás, bővítés tervezői, úgymint a Kodály köröndi Hübner-udvar tetőtérbeépítése és teljes felújítása, az operaház közönségforgalmi területének belsőépítészte.

Szász Gábor

1997-ben végzett a JPTE PMMFK karán mint építészmérnök, mérnök-tanár. 2009-ben ugyanott építésztervező szakmérnök diplomát szerzett. 2009 óta működik saját irodája, a Szászépterv Mérnökiroda Kft., 2012-től ezzel párhuzamosan 10 éven keresztül a Pécsi Egyházmegye építésze. 2007-ben Helyi Építészeti Örökség Nívódíjat, 2017-ben az ICOMOS Példaadó Műemlékgondozásért Díját nyerte el.

Várday Kinga

1982-ben született Székelyudvarhelyen. Építészdiplomáját és mesterfokozatát a Temesvári Műszaki Egyetem Építészeti és Urbanisztika Karán szerezte meg. Műemlékekhez való hozzáállását a 2006-os nápolyi tanulmányútja alakította legjobban. A férjével, Várday Zsolttal közösen vitt 4zet Architects-szel (2009-) 2014 óta több romániai pályázaton értek el helyezést. Munkáik rendszeresen megjelennek, gyakran pedig díjazásban is részesülnek a regionális és országos biennálékon.

Várday Zsolt

1980-ban született Csíkszeredában, építészdiplomáját a Temesvári Műszaki Egyetem Építészeti és Urbanisztika Karán kapta meg 2009-ben. Ugyanebben az évben alapította meg feleségével, Várday Kingával a Zset Architects irodát. 2001 óta több diák- és befektetői pályázaton indult sikeresen. Építészeti karakterét alapvetően formálták a Marius Miclăuş által vezetett ARCHAEUS irodában töltött tanulóévek.

Zoboki Gábor DLA habil.

Kossuth- és Ybl-díjas magyar építészmérnök, egyetemi tanár. Legismertebb tervezői munkái közé tartozik a Magyar Állami Operaház rekonstrukciója, a budapesti Művészetek Palotája (Müpa), a Richter Gedeon-ház, a Nemzeti Táncszínház és a sencseni Nanshan Kulturális és Sportközpont. Munkáit több ízben építészeti nívódíjjal és FIABCI-díjjal (Nemzetközi Ingtatlanszövetség) ismerték el. Az MMA rendes tagja, a MÉSZ alelnöke. A ZDA-Zoboki Építésziroda alapító-tulajdonosa. A PTE tanára 2014 óta.

SZERZŐK**Burián Gergő**

2008-ban szerzett diplomát a BME Építészmérnöki Karán. 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió Paulinyi-Reith műterem munkatársa, 2013 óta műteremvezető. 2010 óta BREEAM nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett. 2014 óta a MOME Építőművészet DLA-képzés résztvevője.

Kovács-Andor Krisztián DLA

Építész, a PTE MIK Építészeti és Várostervezési Tanszékének habilitált docense. 2002-ben diplomadíjjal végzett a PTE Műszaki és Informatikai Karán. 2005-ben saját építészirodát alapított Tamás Anna Máriával, A+ Építész Stúdió (aplusarchitects) néven. 2006-ban DLA-fokozatot szerzett. 2008-2010-ig végezte a Mesteriskola XX. ciklusát, 2016-2018-ig pedig a BME műemléki szakmérnöki képzését. MTA ifjúsági díjas kutató-oktató, MUT-ICOMOS nívódíjas és Pro Architectura díjas köztérfejlesztési és örökségvédelmi projektek tervezője. Jelenleg a PTE MIK Breuer Marcell Doktori Iskolájának témavezetője.

Köllő Miklós

Felsőfokú építészeti tanulmányait 1990 és 1996 között végezte a bukaresti Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”-n. 1997-ben ugyanitt településrendezési mesteroklevelet kapott. 2006-ban a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen műemléki szakmérnöki szakdiplomát szerzett. 2017 óta az Universitate de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” doktoranduszhallgatója, kutatási területe a székelyföldi településszerkezetek morfológiája. Építészeti praxisa mellett a Hargita megyei faluképvédelmi program egyik kezdeményezője és koordinátora, a székely ház program és a Marosparti Népfőiskola egyik kezdeményezője. Nevéhez fűződik az ököregionalizmus fogalmának bevezetése.

Olesiak, Justyna

Okl. építész és várostervező. 2016 és 2019 között a lengyelországi Nowy Sącz Építészeti és Urbanisztikai Osztály önkormányzatának előadója volt. Jelenleg doktorandahallgató a Krakkói Műszaki Egyetemen. Doktori disszertációjában térszintaktikai elemzést végez kortárs városi területrendezésben. Elsődleges kutatási területe a térhálózatok és a várostervezés, a helyi örökség értékeinek és megőrzésének elemzése.

Szecső Heléna

Okleveles építészmérnök, épületszerkezeti szakértő, műemlék faldiagnosztikai szakértő, építőipari igazságügyi szakmérnök. 2007-ben végzett a BME Építészmérnöki Karán, ezt követően építőipari igazságügyi szakmérnöki diplomát szerzett. Építész tervezőként és

épületszerkezeti szaktervezőként dolgozik a Studio Linear Kft.-nél. A BME Épületszerkezeti Tanszékének külsős óraadója, a SZIE Multidiszciplináris Műszaki Tudományi Doktori Iskola hallgatója.

Timon Kálmán

Építészmérnök, független kutató, építészeti szakíró. 1965-től számos publikáció és könyv szerzője. 1992-1998 között Budapest XVIII. kerületének főépítésze. 1998-tól 2002-ig a Magyar Építész Kamara kiadványainak szerkesztője. Az Amerikai Épülettervezők Intézetének (AIBD) tagja.

Vukoszavlyev Zorán PhD

Okleveles építészmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök, örökségvédelmi szaktanácsadó. A BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék egyetemi docense. A „Kortárs holland építész” című könyv szerzője, az „Új evangélikus templomok” társszerkesztője, a „Kortárs portugál építész / Contemporary Portuguese Architecture” társszerzője. Építészeti szakíró, számos hazai és külföldi konferencia előadója - a 20. század modern építészete, kortárs építészeti és tematikusan szakrális építészeti témakörökben. Az Építési és Beruházási Minisztérium építészeti és műemlékvédelemért felelős helyettes államtitkára.

Wesselényi-Garay Andor PhD

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építészmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a Metszet folyóirat külsős munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az Atrium magazin építészeti főmunkatársa, 2006-tól vezető szerkesztője volt. A 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2018 óta a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos főmunkatársa.

Wettstein Domonkos PhD

Építész, a BME Urbanisztika Tanszék egyetemi adjunktusa és tanszékvezető-helyettese. 2010-ben diplomadíjjal végzett a BME Építészmérnöki Karán, 2019-ben szerzett PhD-fokozatot, doktori disszertációját Regionális stratégiák a Balaton-part rekreációs célú építészeti címmel védte meg. 2008-ban a University Liechtenstein ösztöndíjas hallgatója volt, 2009-ben tudományos diákköri dolgozata OTDK I. díjat nyert. 2013-14-ben az ETH Zürich GTA intézetében volt vendégkutató. Kutatómunkájának eredményeit folyamatosan publikálja a hazai és nemzetközi fórumokon.

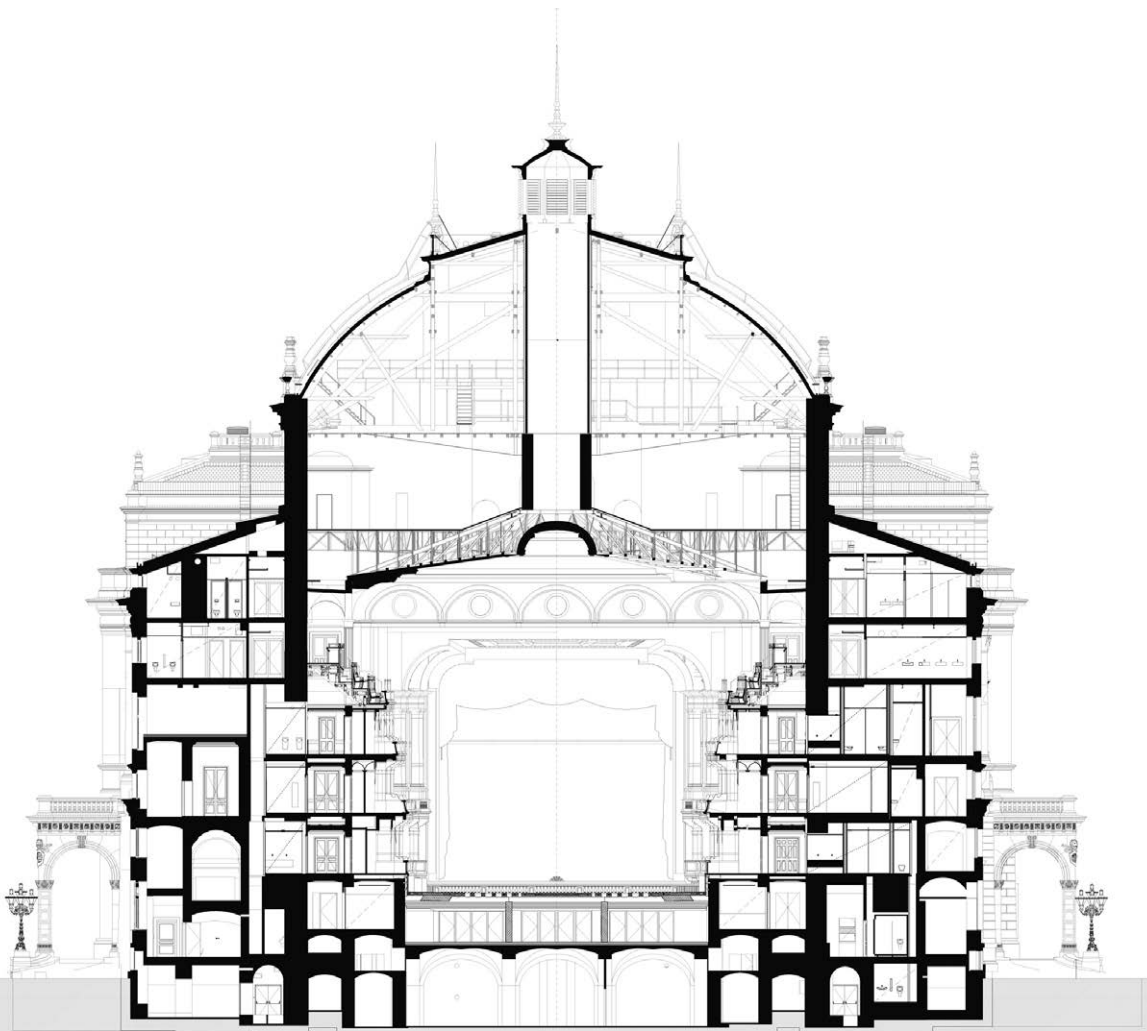
NO COMMENT

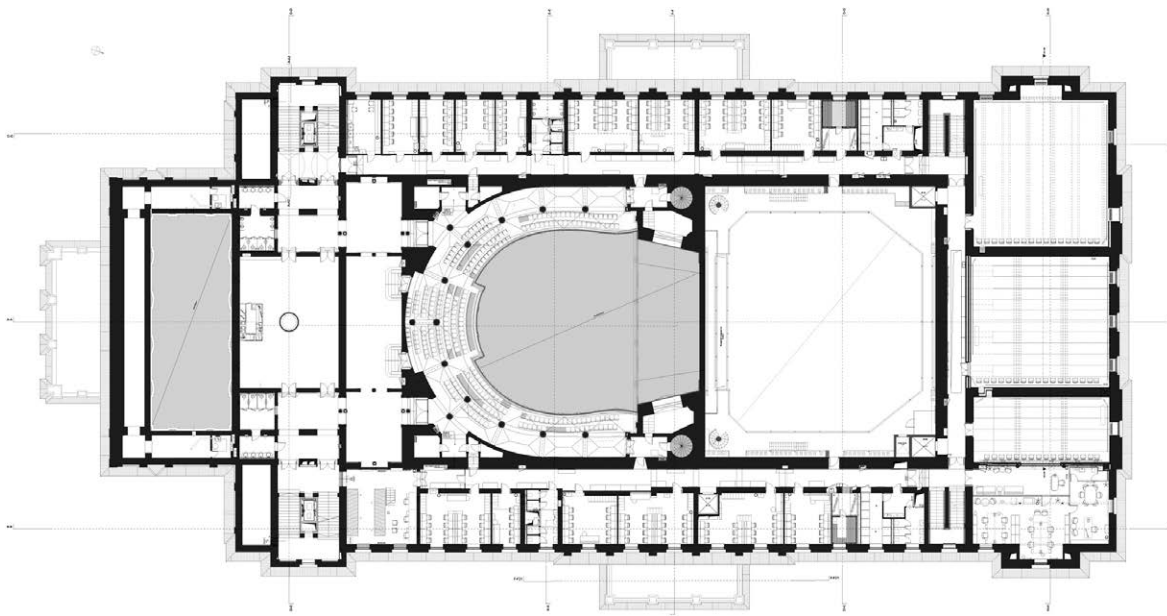
Helyszín: Csatár
(É 46,77906, K 16,889661)

GYŰJTÉS | Fekete Anita (Facebook)
FOTÓ | Csépe

Metszet az auditóriumon át

Harmadik emeleti alaprajz

Az Ybl-Operaházban az auditórium úgy jelenik meg, mint egy „akusztikus hangszer”: a téglakő házban egy alapvetően fa- és acélszerkezetű betét, amely kifejezetten a természetes emberi hang és az azt kísérő zenekar hangjának az élettere. Az építészeti koncepcióban az Ybl által komponált látogatói útvonal rekonstrukciójára fektettünk hangsúlyt, mely „zarándoklat ehhez az akusztikus hangszerhez”. Yblnél ez az útvonal már az épülethez való megérkezéstől az auditóriumig tart, vagyis a kapuőrző szfinxektől Apollóig. A szélteben nyújtott, kissé nyomott előcsarnokból indulva a lépcsőtér bontakoztatja ki a ház tereit gazdag átlátásaival, íveivel, magasodó terével. A szünettermek pompája után az előterek visszaszűkülése, elsötétedése ad átvezetést a páholyfolyosók keresztül, majd nyílik ki a lant alakú, égbolttal fedett központi tér aranyos ragyogásával. Haladva az auditórium felé, egyre dúsabb, „aranyozottabb” a nagy terek sora, illetve felfelé haladva egyre könnyedebb érzetet kelt a látogatóban. Ezen érzetek arányos rekonstrukciójára, követésére és erősítésére törekedtünk. A világítási koncepciónk az Ybl által használt térszerkesztéssel él szimbiózisban: ahogyan az épített tér, úgy a világítás alkalmazásában is a felfelé irányított figyelem és az emelkedés érzete volt a cél, a dús mennyezeti díszítőfestés, és tematikus festmények kiemelésével. Mondhatjuk, hogy léptékét, gondolatiságát, kidolgozottságát, térszerkezetét és erőteljes, kifinomult stílusát tekintve is a világ egyik legszebb, eredeti állapotában meglévő történelmi operaháza a budapesti. **Szlabey Balázs** vezető építész tervező

SZÉPSÉG X NAPENERGIA

Tondach Wevolt X-Tile napelemes tetőmodul

Megbízható, esztétikus és időtálló megoldás egy fenntartható energiagazdálkodású otthon megteremtéséhez.

shop.wienerberger.hu/wevolt-napelemes-tetomodul

Tondach

Spolár család
[Zala megye]

„Szívügyünk a napelemes tetőcserép.”

Válassza Ön is a **több száz család otthonán már bizonyított, költséghatékony** Generon napelemes cserepet és a vele kompatibilis Terrán Zenit vagy Rundo tetőcserepeket!

GENERON

ZENIT

 Generon kompatibilis cserép

NAPJAINKIG

a beépített modulok száma

megközelíti a **150.000**
darabot.*

* Az adatok a Terrán Kft. által 2022. május 31-ig Magyarországon értékesített napelemes tetőcserepek száma alapján lettek feltüntetve és csak tájékoztató jellegűek.

TERRÁN
OTTHON A JÖVŐBEN

Legyen Ön is naprakész!

Kérjen egyedi, ingyenes és automatikus árajánlatot a termékdiszajn-díjas Generon napelemes tetőcserépre!

reddot winner 2021
urban design